

Naročnina Ljudskega tednika se plačuje: za STO in Italijo pri uprav. v Trstu ul. S. Frančiška 20 za cono B pri Centru tiska v Kopru. za Jugoslavijo pri ADIT-u v Ljubljani: Tyrševa 34 ali na čekovni račun pri Komunalni banki, N. 6 - 1 - 90603 - 7. Cena tistu: lir 20. — din 15. — v Jugoslaviji in din 8 v con. B.

LJUDSKI TEDNIK

CENA 20 lir.

TRST 22. septembra 1950

LETO PETO številka 232

Poštnina plačana v gotovini.

Spedizione in abb. post. II. gruppo

Uredništvo Ljudskega tednika:

Trst, ul. Montecchi 6-II. Rokopise pošiljati na naslov uredništva. Po uporabi se rokopisi, razen na izrecno željo, ne vračajo. Vse ostale dopise administrativnega značaja je treba pošiljati na Upravo istov Založništva tržaškega tiska v Trstu, ul. S. Frančiška 20.

LJUDSKI
TEDNIK

(Foto Magajna)

V Križu obirajo grozdje

Kronika

Tudi Švedska govori o oboroževanju. O njem bodo podrobneje razpravljali na zasedanju parlamenta.

Angleška državna uprava železnice je odlonila zahteve 579.000 železničarjev po zvišanju plač.

Nova Venizelosova vlada je dobila zaupnico s 153 glasovi proti 43. Sestava vlade je po strankah naslednja: 10 liberalcev, 9 populistov, 8 pa je demokratičnih socialistov.

Adenauer je postavil svoji vladi vojaškega svetovalca v osebi grofa von Schwerina, bivšega pruskega generala.

Belgijski ministrski predsednik Pholien je imel radijski govor, v katerem je apeliral na državljanje, naj toliko ne kupujejo. Pristavil je, da ni sedanjí mednarodni položaj povzročil v nobeni državi toliko panike, kot v Belgiji.

Ameriške pristaniške oblasti so v New Yorku zopet preiskale parnik «Batory», ki pluje pod poljsko zastavo. Poljski poslanik Winiewicz je proti temu postopku protestiral.

Italija in Belgija sta dobili ta teden ameriško orožje.

Na Vzhodnem področju Nemčije so aretirali 11 voditeljev social-komunistične partije.

Na Zahodnem področju Nemčije so pričeli odpuščati vse komuniste iz državnih služb. Adenauer je svoj odlok podkrepil, češ da sta vlada sovjetske cone in KP te cone na svojem kongresu jasno govorila o revoluciji v Zahodni Nemčiji. Dejal je, da bo uporabil vsa sredstva proti tej akciji.

18 maršaliziranih držav je v Parizu podpisalo konvencijo o evropski plačilni zvezi.

Predsednik ameriškega urada za vojni material Hubert Howard, ki je bil imenovan na to mesto na Johansonovo pobudo, je podal ostavko.

Ravnatelj mednarodne banke Evgen Black je prišel v FLRJ. Sprejel ga je tudi maršal Tito.

V Londonu se je pričela konferenca Commonwealtha.

Perzija in ZSSR sta podpisali trgovski sporazum.

General Cukjov je protestiral pri francoskih oblasteh, ker so Francozi izgnali sovjetske državljane na sovjetsko področje Nemčije.

Seelba namerava ustanoviti scivilno obrambo in omejiti sindikalne svoboščine.

FLRJ je dobila kredit v blagu od Zahodne Nemčije v vrednosti 147 milijonov mark.

Egipčanska vlada bo dala pomoč arabskim beguncem iz Izraela v vrednosti 14.000 egiptovskih funtov.

Postanik LR Kitajske je prišel v Delhi.

V Italiji bodo povečali vojaške izdatke za 50 milijard lir. Osnutek proračuna bodo v oktobru predložili parlamentu.

Jordanija je izročila Varnostnemu svetu spomenico o obmejnem incidentu med Jordanijo in Izraelom. V njej pravi, da je Izrael zasedel del jordanskega ozemlja pri Rotemburgu ter izjavila, da bo njeno vojaštvo zopet zasedlo to ozemlje.

POLICIJA z zahodnega področja Berlina je aretirala 40 članov ljudske policije s sovjetskega področja, ki stanujejo v zahodnem Berlinu. Ta ukrep je bil odgovor na aretacijo 23 zahodnih policistov.

V ITALIJI ustanavljajo posebne oborožene formacije, ki jih imenujejo organizacija pomožne obrambe. Te formacije bodo dokaj podobne bivši fašistični milici. V bistvu gre za ustanovitev državnega skvadrizma in za kršitev mirovne pogodbe.

ANGLIJA bo na podlagi sklepev v New Yorku odpravila vojno stanje z vsem nemškimi ozemljem vključno z Vzhodno Nemčijo.

VIETMINHOVE CETE so napadle v Indokini obmejno postojanko Paka, 20 km vzhodno od Laokaja.

V ZDA so nastala nesoglasja glede pošiljanja strateških surovin v vzhodnoevropske države. Paul Hoffman, administrator urave za gospodarsko sodelovanje, je opozoril Kongres, da bi lahko preprečil pošiljanje strateških surovin v vzhodnoevropske države spravila v nevarnost program Marshallovega načrta.

Glavna skupščina OZN je pričela z delom

Zaenkrat smo slišali samo teze, ki jih poznamo iz zasedanj VS

Z enominutnim molkom, posvečenim «molitvi in premišljevanju» so v Flushing Meadows otvorili 19. septembra V. glavno skupščino organizacije združenih narodov. S to pobožno gesto so se držali odloka zadnjega zasedanja, ki predvideva isti simbolični zaključek zasedanja.

Ze prvi dnevi nam kažejo, da bo tudi sedaj težko ozračje na zasedanju glavne skupščine in posameznih komisij, ki bodo zasedale v Lake Success. «Mrzla vojna» je dala zadnjim zasedanjem svoj pečat. To zasedanje pa bo s svojim žarom odsevalo vojno žarišče na Koreji. Harmonija v prvem trenutku zasedanja bo menda vladala v tej dvorani le takrat, ko bodo delegati na večer dvorano zapustili.

Ze danes lahko približno dejstvo, da če bodo govorniki obeh blokov ponovno izrabljali to zasedanje svetovne organizacije miru in mednarodnega sodelovanja za svoje propagandne govore in se trudili, da pri številnih resolucijah, ki bi reševale odprta vprašanja, še bolj razširijo prepad med obema taboroma, tedaj lahko večemo, da V. glavna skupščina OZN ne bo dosegla tistih namenov, ki jih je predpisala osnovna listina OZN. Današnje svetovno politično dogajanje trka na vrata zborovalne dvorane v Flushing Meadowsu. Ta glas pomeni in kliče, naj se statisti obeh blokov v OZN ne spuščajo v še večje pustolovščine!

Naloga, ki jo pričakuje svetovno javno mnenje od te skupščine je, da konkretno reši sporna vprašanja in ohrani mir.

Zasedanje je otvoril doseđani predsednik Carlos Romulo, voditelj filipinske delegacije. Imel je kratek govor, od katerega se nam zde najbolj posrečena beseda: ene razočarajo svetovne javnosti, ki ima pravico zahtevati od nas nekaj več, kakor navadne besede.

Kot je bilo pričakovati, je prišlo kot prvo vprašanje na dnevni red Kitajska. Indijski delegat Begehal Rau je zahteval sprejem vlade LR Kitajske kot predstavnice kitajske republike. Sledil je govor Višinskega in takoj za njim govor Kardelja. Višinski je zahteval, naj se pred debato izključijo kuomintangovega delegata. Jugoslovanski delegat pa je odločno podprl indijski predlog. Acheson je takoj odgovoril, naj se o predlogu glasuje in pripomnil, da je treba to vprašanje mirno reševati med delom skupščine. Po različnih intervencijah držav je bil potem sprejet kanadski predlog, po katerem ostane nacionalistična Kitajska v skupščini, dokler ne bo poseben odbor, sestavljen iz predsednika in šestih članov predložil skupščini priporočila o vprašanju kitajskega predstavništva v OZN. Ta predlog je dobil 38 glasov proti 6 in 11 vzdržanimi. Indijski predlog je bil odbit s 23 glasovi proti 16 in 10 vzdržanimi. Jugoslavija je glasovala za ta predlog skupno z vsemi državami, ki so priznale pekinško vlado.

Nato je bil sprejet tudi drugi kanadski predlog, da ostanejo kitajski nacionalisti v skupščini, dokler komisija ne zaključi dela. Sovjetska resolucija o izključitvi Čang-kajskovega delegata je bila odbita. Za predsednika sedanjega skupščine je bil izvoljen iranski delegat Nasrollah Entezam.

Na drugem zasedanju so izvolili predsednika šestih glavnih odborov in podpredsednike skupščine.

Popoldne sta bila zopet najvažnejša govora predstavnikov obeh svetovnih blokov. Acheson je zahteval okrepitev oblasti skupščine. Zahteval je, naj se razpravijo o vprašanju Formoze, kjer «ZDA ne iščejo nobene pozicije in privilegijev. Ameriška vlada predlaga: 1. naj se da možnost skupščini, da se sestane v primeru potrebe v 24 urah; 2. ustanovitev «varnostne patrola», ki bi lahko izvedla preiskavo o morebitni nevarnosti mednarodnih «popačkov»; 3. sestava načrta,

čela listine OZN. Glede Koreje je Acheson izjavil, da je treba to deželo «po zmagi Združenih narodov zopet izročiti v roke korejskega ljudstva. Združeni narodi pa naj bi služili kot vojnika.

Acheson je nato izjavil, da je treba nadaljevati napore za rešitev vprašanja atomske energije in splošne razorožitve. Ponovil je pri tem že znano stališče ZDA o mednarodni inspekciji v vseh državah. Dalje je Acheson dejal, da je «novi imperializem voditeljev Sovjetske zveze tisti, ki ustvarja glavno oviro za mir. Končno je še izjavil, da so se morale vse ostale države zopet oborožili za svojo lastno obrambo, ker da je Sovjetska zveza oborožila mnogo večje sile, kakor so potrebne za njeno obrambo.

Sledil je govor Višinskega, ki je dejal, da Sovjetska zveza ne bo šla po poti, na katero je danes skušal Acheson spraviti glavno skupščino. Obtožil je Achesona, da skuša odvrniti skupščino od njene naloge reševanja važnih vprašanj v korist vseh narodov in narodov. Nato je Višinski ponovno protestiral proti navzočnosti Kuomintangovega delegata in obtožil ZDA, da ne upo-

števajo pravice kitajskega ljudstva in onemogočajo njegovi vladi, da bi bila zastopana v OZN. Glede Koreje je Višinski ponovno dejal, da je Varnostni svet pod pritiskom ZDA sprejel nezakonite resolucije. Nato je Višinski govoril o nebrzdanim tekmovanju v oboroževanju v državah Zahodne Evrope ter primerjal izdatke v ZDA za vojne priprave z izdatki v Sovjetski zvezi za izboljšanje položaja prebivalstva. Poudaril je, da bi morala skupščina, zato da prepreči vojno, predvsem prepovedati uporabo atomskega orožja in uvesti nadzorstvo nad atomsko energijo. Ponovil je svoj predlog za sklenitev mirovnega pakta med petimi velikimi državami ter je zahteval, naj skupščina odobri izjavo, s katero obseja vojno propagando, prepoveduje uporabo atomske bombe in razglašaja za vojnega zločinca vsakogar, ki bi prvi uporabil atomsko bombo, ter naj pozove pet velikih držav, naj sklenijo mirovni pakt in znižajo v letu 1950 za eno tretjino svoje oborožene sile in svojo oborožitev.

Višinski je dejal, da ta izjava temelji na štokholmskem apelu, ki ga je podpisalo na stotine milijonov ljudi.

Po govoru perujskega delegata je bil drugi dan zasedanja zaključen. O večeršnjem zasedanju pa v trenutku, ko gre naš list v stroj, še nimamo poročil.

Kot vidimo, sta oba bloka na teh dveh zasedanjih samo potrdila teze svojih vlad o mednarodnih vprašanjih, ki jih že precej časa slišimo v Varnostnem svetu.

IZREDNO ZASEDANJE ANGLEŠKE SPODNJE ZBORNICE

Angleška spodnja zbornica je končala s svojim izrednim zasedanjem. Brez kakšnih posebnih debat je odobrila oborožitveni načrt, ki ga je dal zbornici v odobritev minister za obrambo Shinwell. Tudi drugi predlog ministra za delo George Ysaacs o podaljšanju obvezne vojaške službe od sedanjih 16 mesecev na 2 leti, je prišel do glasovanja skoro brez kakšnih posebnih težav in je bil končno tudi odobren. V vprašanju oborožitve in vsega, kar je s tem v zvezi, pač ni nobenih nesoglasij med vlado in opozicijo.

Največje zanimanje angleške in tudi svetovne javnosti, ki je to izredno zasedanje spodnje zbornice spremljala, pa je bilo za debato o nacionalizaciji jeklarske industrije. Kakor je znano, je že prejšnja Attleejeva vlada sprejela zakon o nacionalizaciji jeklarske industrije. Sedaj pa je vlada sklenila, da bo pričela odobreni zakon izvajati. Churchill, vodja opozicije je sprejel to vest, kot izzivanje in predložil resolucijo, ki graja ta sklep vlade.

Angleška vlada se je na to glasovanje resno pripravila. Pred glasovanjem je bilo zasedanje vlade, na kateri je prisostvoval glavni državni tožilec Sir Hartley Shawcross. Z njim se je Attlee pomenil o bodočem rezultatu v spodnji zbornici. Kot je znano, so laburisti na vladi z zelo majhno večino v parlamentu. Nekaj laburističnih poslancev je odsotnih, skupno z Bevinom, Chripps je bolan itd. Potreben je bil že precej točen račun glavnega državnega tožilca, da

je lahko šel Attlee še kolikor toliko brez skrbi na to zasedanje.

Tik pred glasovanjem je bila še končna debata. Churchill je ponovno napadel vlado in dejal, da bo takoj, ko bo prišel on na vlado ta zakon preklical ob podpori novega parlamenta. Nadaljeval je, da je v zvezi s tem v nevarnosti ves angleški oborožitveni načrt (ki mu jezi posebno na srcu). Povedal je, da so voditelji novega državnega urada za upravo jeklarske industrije neuki v tej stroki. Končno je predložil kompromisno rešitev tega vprašanja, ustanovili bi tristranski urad za jeklarsko industrijo, v katerem bi sedeli delavci, delodajalci in vlada. Ta načrt so svoječasno že odobrili Trade Unioni in zveza železne in jeklarske stroke.

Churchillu je odgovoril Herbert Morrison, debato pa je namesto Attleeja zaključil George Strauss. Vlada je dobila 306 glasov, proti vladi pa je bilo oddanih 300 glasov.

Ob tem zasedanju je bilo precej govorjenja o novih volitvah. Vendar pa se je pokazalo, da je bilo to še precej preuranjeno. Kot je znano, je angleška laburistična vlada pred časom razpisala zadnje volitve samo zato, da bi z njimi dobila potrdilo, za izvajanje nacionalizacije težke industrije. Prav čudno bi bilo zanjo razpisati nove volitve še preje, predno začne zakon uresničevati, ker pri tem sam laburizem precej riskira. Najbolj objektivno se nam zdi mnenje tistih, ki pravijo, da bo Attlee razpisal volitve šele takrat, ko bo vlada v težkočah, ki znajo priti ob uresničevanju

V zadnjem dvoboju v spodnji zbornici je zmagal Attlee, Churchill bo moral pač še čakati.

oborožitvenega programa. Ze samo zadnje glasovanje v spodnji zbornici nam je pokazalo, da more Attlee ostati še dolgo na vladi, kljub pili večini v parlamentu.

Takoj po glasovanju je angleški vojni minister Shinwell odpotoval za francoskim vojnim ministrom Mechnon v New York. Angleška vlada pa je javila glede na sklepe zadnje konference treh, da bo Anglija odpravila vojno stanje z vsem nemškim ozemljem, vključno z onim, ki je na drugi strani Odre in Nise.

SPREMEMBA NA KOREJI

Izkrcanje Američanov pri Inchonu imajo vojaški strokovnjaki za precej težko podjetje. Ta luka je znana kot zelo nevarna, saj je tam razlika med plimno in oseko kar 10 m. Brodovje, ki je pripeljalo vojaštvo in material na ta del Koreje je bilo sestavljeno iz 262 ladij. Grozil mu je tudi tajfun, ki pa ni bil več nevaren, ko je brodovje prešlo 37. vzporednik. Ob manevrih na Samchok, ki ga je obstreljevala Misourri in kjer so se po zadnjih vesteh tudi izkrcali čete, so prostovoljci napadli mesto Kunsan, nato je pešadija napadla otok Wolmi in šele potem je bil uprizorjen glavni napad na Inchon. Težki vojaški mate-

rial je prišel na suho 10 ur za četami. Trije rušilci so bili poškodovani od obalnih baterij. Človeške izgube pa so bile zelo majhne. Zase-

deno je bilo letališče Kimpo, od koder je bil postavljen v dveh dneh zračni most z Japonsko. Cete so prekozorile reko Han in vrše obkoljevalne manevre proti Seulu, od katerega so oddaljene kakih 10 km. V Seulu postavljajo barikade. Računajo, da na tem področju operira Mac Arthur s 40.000 možmi. Nova ojačenja in material stalno prihajata.

Po nekakšnem premirju, fik pred izkrcanjem, se je po teh dogodkih pričela ofenziva tudi na bojišču. Tam je sedaj položaj približno tak: prav na jugu ni posebnih teritorialnih sprememb. Preko Naktonga so uspeli postaviti Američani štiri mostičke. Vaegvan je padeel, Južnokorejci so prišli v bližino Ujhonga in so zasedli Pohang, ki je še preje dvakrat menjal gospodarja.

Ob tej akciji moramo še enkrat ponoviti, kar opažamo že precej časa, namreč da so Severnokorejci premalo računali. Če bi uspeli v prvem mesecu opraviti, kar so v dveh, bi imeli danes dosti več sil in boljše stališče. Ker so se pa bavili z nekaterimi nepotrebnimi manevri, mesto da bi napredovali, so pa s tem naredili Američanom največjo uslugo. Američani so se z majhnimi svojimi in južnokorejskimi silami borili v prvem mesecu in še pozneje samo za čas.

OB SKLEPIH TREH V NEW YORKU

Kupiti hočejo Nemce da bi šli po kostanj v ogenj

Konferenca treh zunanjih ministrov vodilnih držav zapadnega bloka ter 12 atlantskih držav v New Yorku so zaključene. V glavnem so vsi ti ministri obravnavali vprašanje nemške oborožitve.

Razgovarjali so se o vprašanju principa glede vključitve nemških čet v atlantsko armado. Ko se trije ministri Acheson, Bevin in Schuman niso mogli zediniti pri Achesonovem predlogu skupne atlantske koalicijske armade, so to vprašanje dali v pretres svetu 12 držav atlantskega pakta. Do sobote so se vsi ministri teh držav izrekli pozitivno za ta predlog — razen Francije, medtem ko je Bevin še vedno iskal telefonske instrukcije iz Londona.

Schuman je izrazil sobotno zasedanje s tem, da je imel na njem precej dolg govor. Izjavil je, da bi bilo prezgodaj že sedaj rešiti vprašanje o vključitvi nemške armade. Najprej je

treba rešiti veliko drugih vprašanj; potrebno je zgraditi sistem koalicijskih armad, jih oborožiti in šele potem bo čas govoriti o Nemcih. Če hoče atlantski svet vseeno izglasovati ameriški predlog, pomeni to izolacijo Francije v atlantskem svetu z močnim pritiskom.

Ameriški zunanji minister je zagovarjal tezo skupne atlantske armade, češ da je prišel čas dejanja. Acheson je pri tem zasedanju lahko operiral z več dejstvi, ki so v zadnjem času okrepili njegov položaj. Ti so: izjava Trumana, da bo poslal v Evropo 10 divizij, odpuščitev Johnsona in imenovanje Marshalla ter nova ofenziva na Korejo. Vendar pa so njegov pritisk na atlantske zaveznike precej krtilizirali ne samo Angleži in Francozi, katere je hotel postaviti Acheson pred izvršeno dejstvo, temveč tudi del ameriškega tiska, ki je pisal, da je Acheson pri svojem izsiljevanju nastopal premalo diplomatsko.

Francoska vlada je imela precej težko stališče. Pri tem vprašanju se ji je šlo za njeno obstoj. Francoski parlament bil obsodil delo socialistov v vladi. Proti vladni politiki bi se gotovo izrekli komunisti in vse nacionalistično krilo.

Po neuspešnih pogajanjih in zadnjih kompromisnih predlogih Achesona, so se v ponedeljek zmenili, da bodo celo zadevo predali izvedencem v študij. Svet atlantskega pakta pa je za 12 dni odložil sleherni sklep o amerškem načrtu za vključitev nemških čet. Trije zunanji ministri so morali pač ugotoviti, da obstoji med njihovimi stališči veljkanska razlika. Ob tem je zanimivo Bevinovo stališče, ki se je kar naprej posvetoval s svojo vlado in ni hotel dati nobenega jasnega odgovora.

V torek so se zunanji ministri zopet sešli in so objavili svoje odločbe, ki so nastale med tem zasedanjem. V teh odločbah vidimo potrdilo našega mnenja, o katerem smo pisali v naših zadnjih številkah. Zapadni Nemčiji dajejo večjo svobodo in skoro popolnoma ukinjajo okupacijski sistem zato, da bi pridobili Nemce za svoje politične akcije.

Glavne točke poročila, ki smo jih predvidevali že pred 14 dnevi, so naslednje:

Ministri ponovno poudarjajo, da do unifikacije Nemčije vlade zahodnih velesil smatrajo vlado zvezne republike za enino svobodno in zakonito ustanovljeno nemško vlado, ki je zaradi tega upravičena, da predstavlja Nemčijo in nemški narod v mednarodnih odnosih. Poročilo omenja željo ministrov, da se zvezna republika vključi v »družino svobodnih narodov«. Tri zahodne vlade so sklenile, da bodo v ugodnem trenutku napravile potrebne korake za ukinitve vojne stanja z Nemčijo. Ta ukrep ne bo vplival na pravice in položaj treh velesil v Nemčiji, ki sloni na drugih temeljih.

Kar se tiče vprašanja varnosti, so trije ministri podrobno proučili položaj zvezne republike in izjavljajo, da so na sovjetskem področju ustanovili vojaške oddelke. Zaradi tega so ministri sklenili, da je treba ojačiti nji-

hove okupacijske čete v Nemčiji, da bodo kateri koli napad na zvezno republiko ali na Berlin smatrali za napad naperjen proti njim. Poročilo pravi, da se ministri strinjajo, da obnove nemške vojske ne bi preveč dobro služila koristi Nemčije in Evrope. Vprašanje v zvezi s sodelovanjem nemške zvezne republike pri skupni obrambi Evrope pa sedaj proučujejo in izmenjavajo misli o teh vprašanjih Kar se tiče notranje varnosti, so ministri priznali potrebo, da zagotovijo nemškim oblastem pravico, da so lahko kos morebitni podtalni dejavnosti. V ta namen so trije ministri sklenili, da dovolijo ustanovitev policijskih enot, organiziranih na pokrajinski bazi. Vendar pa si pristavkom, da se omogoči zvezni vladni delna ali celotna uspešna uporaba teh sil.

Pečal novemu obdobju odnosov med zaveznicami in zvezno republiko bo povečala oblasti zvezne vlade. V ta namen so okupacijske sile pripravljene spremiti okupacijski statut, čeprav ostane še naprej okupacija. Na področju zunanje politike bo zvezna vlada dobila dovoljenje za ustanovitev ministrstva za zunanje zadeve in pa uvedbo diplomatskih stikov s tujimi deželami. Na drugih področjih, predvsem pa o vprašanjih notranjega gospodarstva, bo nadzorstvo okupacijskih sil omejeno.

Ministri za zunanje zadeve so se

ljudi sporazumeli, da v okviru spremembe odnosov z zvezno republiko izvršijo revizijo sporazuma o industriji, katere proizvodnja je bodisi omejena ali celo prepovedana v Zahodni Nemčiji. Dokler ne bo izvršena revizija, je visoka zavezniška komisija dobila navodila, naj takoj ukine vse omejitve in naj dovoli povečanje produkcije jekla za zahodno obrambo.

Poročilo pravi na koncu, da bodo vse tri vlade še naprej nadaljevale z naporom za izboljšanje gospodarskega položaja Berlina in da bo izvršena revizija načel, ki urejajo odnose med zavezniško komandanturo in Berlinom. Vsi ti ukrepi, zaključuje poročilo, so velik doprinos ek postopnemu povratku Nemčije v okvir zahodne evropske skupnosti.

Objavili so še drugo poročilo v zvezi s splošnimi mednarodnimi političnimi vprašanji.

Takoj ko je Adenauer zvedel za vsebino prvega poročila, je sklical v Bonnu tiskovno konferenco. Na njej je dejal, da je bila anaša velika želja izpolnjena, ves nemški narod bo znal to oceniti. Njegov nasprotnik socialdemokrat Schumacher pa je dejal, da v New Yorku niso dosegli realnih rezultatov. Konferenca se ni lotila reševanja resničnih težkoč.

V Parizu so izjavili, da je Francija še vedno nasprotna ameriški tezi in da je Moch odšel za Schumanom v New York. Francozi pravijo, da bi v primeru uče Acheson prode s svojim stališčem, imel kmalu nemško-ameriško Evropo s Francijo in Anglijo kot drugorazrednima priveskoma. V Londonu glede tega niso padle posebne izjave, tam so precej pozorni na vprašanjem podzavljenja težke industrije, o katerem so razpravljali v spodnji zbornici.

ADENAUERJEV SVAK — AMERIŠKI KOMISAR V NEMCIJI MCCLOY

rušenih poslopij, vsa zavita v zarotniško romantiko, se je sedaj njihova dejavnost prenesla v novo zgrajene vile stare aristokracije in vplivnih veleindustrialcev. Se vedno go obratje (zemljepisno) na periferiji nemškega dogajanja. Njih glavni stani so na bavorskih jezerih, v lueneburški ajdi in nemško-belgijskem obmejnem pasu. Prej ilegalna obratovščina je stopila iz teme ilegalne v somrak pollegalnosti in je danes prepričana, da bo stopila jutri popolnoma na dnevno luč — v središče političnega življenja v Bonnu. Pred štirimi leti je pričela buditi v Nemcih upanje, da si lahko ustvarijo z vojnim pohodom proti Vzhodu svojo staro moč.

Danes obsega organizacija nekaj tisočev vplivnih nemških osebnosti. Najbolji »vedovni bratje« je general Hasso von Manteuffel, izhaja iz starega rodu junkerjev, ki je dal v preteklem stoletju pruski državi enega generalfeldmaršala in enega ministrskega predsednika. Med zadnje vojne je veljal za enega najbolj zanesljivih nacističnih oficirjev in je bil nazadnje poveljnik tankovskih oddelkov.

Manteuffel, ki je znan kot posebno zmogljiv oficir, so že večkrat spravljali v zvezo z Guderianom in von Choltitzom, ki delata danes z ZDA za ponovno oborožitve Nemčije. Njegov položaj v Zahodni Nemčiji je zelo močan in vlada, ki ima teoretično na razpolago precej zakonskih odredb za preganjanje tajnih organizacij, proti njemu ničesar ne podvzame — ali niti noče podvzeti.

Drugi predsednik obratovščine je Alfred Francke - Grieksch, ki je bil Himmlerjev osebni prijatelj in delal za SD.

On odgovarja pri organizaciji za politično linijo. Je konsekventen rasist, trdno prepričan o nadmoči nemškega človeka. Zastopa stališče, da mora ravno nemški vojak prav zaradi tega imeti v degenerirani evropski armadi vodilno vlogo.

»Bratovščina« precej izrablja zase vprašanje Hitlerjevega testamenta. Kot je znano obstoji verzija, da je Goebbels predal v bunkerju državne pisarne ta dokument zanesljivim ljudem. Hasso v. Manteuffel, Alfredo Francke-Grieksch ter tretji v tej zvezi, Beck-Broichsitter, pravijo, da so oni poklicani kot voditelji novega nacionalsocializma. Kot znano, ima v nekaterih nemških krogih še vedno velik pomen spomin na »Fuiererjevo poslednjo voljo«. Današnji vpliv te organizacije je na povprečnega Nemca še vedno tako velik, da se proti njej oglašajo tako v tisku kot v Bonnu energični protesti.

Ko je danes na dnevnem redu v New Yorku bližnja nemška oborožitev in obnovitev njene vojaške moči, moremo opaziti, da danes deluje tako, kot da obratovščina ne obstoji, kot bi hoteli reči, da bodo o njej pričeli javno govoriti šele v »resnem trenutku«.

Program te organizacije se neka-ko usam po sebi uredi. Če bo prišla bratovščina na oblast, kar bi bilo razumljivo v času politične napetosti, tedaj bi prišel na oblast tudi čisti nacionalsocializem.

IZ "MODERNEGA" SVETA
KAM NAVEČ PA IZ
GLOBUS
NI IL DO

V zadnjih dneh je bil v pokrajini Assam in Tibetu zopet potresni sunek. Strokovnjaki izjavljajo, da je bil ta najhujši v seriji katastrofalnih potresnih sunkov, od 15. avgusta dalje.

Vlada v Bonnu je odobrila kredit 100 milijonov mark za obnovo.

V Himalaji je sedaj na delu švicarsko-angleška gorska ekspedicija. Po zadnjih poročilih so člani te skupine zavzeli vrh Abi Gamin (7.355 m).

Višinski se je peljal v New York z angleško ladjo »Queen Elizabeth«.

Hitlerjev finančni čarovnik dr. Hajmar Schlacht je bil sedaj v Lueneburgu že tretjič oproščen. S tem zadnjim procesom je dobil Schlacht vse državljanske pravice. Pravijo, da so stali državo vsi ti Schlachtovi procesi 150 milijonov lir.

V Kaliforniji so odkrili organizacijo, ki se je bavila s prodajo otrok. »Materials« za prodajo si je nabavljala v sirotišnicah. En otrok je stal približno 750 dolarjev.

Na neko poroko v občini Morcone v Italiji je bilo povabljenih 100 oseb. Od njih se je 90 zadržalo s pokvarjenimi slasčicami.

V Westminsteri bolnišnici so se rodile četvorčre. Čeprav so prišle na svet v 50 minutah, sta bili rojeni prvi dve praktično en dan prej, kot drugi dve. Prvi sta bili namreč rojeni nekaj minut pred polnočjo.

Ladja francoske meteorološke službe je zletela v zrak med silnim neurjem v Rokavskem prelivu. 43 oseb so rešili, 25 pa pogrešajo. Nesrečo je povzročila mina iz zadnje svetovne vojne, ki se je med neurjem verjetno utrgala.

Fordove tovarne bodo pričele izdelovati 28 cilindrske letalske motorje za bombnike B-36.

Islandsko letalo tipa »Skymaster« so pogrešali od četrta dalje; sedaj javljajo, da so našli njegovo posadko na ledeniku Vatna Jokull v jugovzhodni Islandiji. Vsi člani posadke so bili živi.

V bližini Winchestra v Angliji so je ponesrečilo neko letalo.

Na otoku Camiguin (Filipini) je pričel bruhati vulkan. Poročajo o 84 mrtvih in 35 ranjenih.

Francoska vojaška ladja »La Plac« se je potopila. Nesreča je nastala zaradi kratkega stika, med katerim se je vnela nafta. Ladja se je potopila v nekaj minutah. Rešili so 43 mož. Računajo, da je bilo pri nesreči mrtvih 32 članov posadke.

NOVA METLA v obrambnem ministrstvu ZDA

Louis Johnson, ameriški vojni minister, ali kakor pravijo v ZDA tajnik obrambnega ministrstva, je »prostovoljno« odstopil. V svojem pismu Trumanu, je ob tej priliki napisal: »Po mojem mnenju potrebujejo ZDA obrambnega tajnika, ki ga sovražniki ne bodo tako preganjali, kot so mene v 18 mesecih moje dejavnosti. Truman se mu je zahvalil za njegovo patriotično gesto...«

Kot vidimo, je uradna verzija te spremembe v ZDA zelo kratkobežna. Komentatorji pravijo, da je Johnson črtno jagnje ameriške politike. Mnogi menijo, da je Truman s to spremembo hotel dati atlantskim ministrom, ki so sedaj v New Yorku, močno osebo, ki bo že sama garant ameriške politike z evropsko tendenco. Zamenjal je zato Johnsona, »političnega advokata« z osebo, kateri je dal Roosevelt ob padcu Francije nalogo, da naredi v dveh letih tisto, kar so Nemci v sedmih in ki je značilno za svojem načrtu za pomoč Evropi.

V Evropi, torej v Franciji in Angliji so s to spremembo zadovoljni predvsem zaradi tega, ker vidijo v Marshallu spremembo ameriške azijske politike. Znano je na primer, da je bil Marshall tisti, ki je izjavil, da Cangkajškovi gnij režim ni vreden ameriške podpore. To je bilo še v tistih dneh, ko je

bil položaj Cangkajška na kitajski celini še kolikor toliko trden. Kritiziral je ameriško povojno azijsko politiko podper vsem podobnim režimom. Republikanci in nekateri vojaški krogi v ZDA so storili vse, da bi Acheson spremenil Marshallov kurz v Aziji. Sedaj so uporabili vse registre demagogije, da bi s korejsko zadevo pripravili teren za ponoven napad v smislu zadnjega McCartyjevega. Sedaj pa je Truman naredil konec tej zadevi, češ da Marshall kot vojak že ve, kaj dela.

Angleži celo polihem govore, da imajo pri tem tudi oni svojo zaslugo, ko so tako kritizirali politiko ZDA do LR Kitajske in Formoze. Sedaj pa nastaja vprašanje, če ta zamenjava ne pomeni tudi ponovnega opomina Mac Arthurju. Pomembne se nam namreč zde besede, ki jih je napisal list »Washington Star«: »Ali demisijska Johnsona ne bo pospešila demisijs generala Douglasa Mac Arthurja?«

Več znakov govori, da bo šla bodoča ameriška azijska politika v smeri mirovne pogodbe z Japonsko. Kot je izjavil Truman, so ZDA že pričele z neuradnim sondiranjem stališč posameznih zainteresiranih držav. ZDA hočejo postaviti močno Japonsko kot ravnotežje Maoecungovi Kitajski, ki bi bila medtem sprejeta v OZN.

„Obramba“ zapadne Evrope ali izpolnjevanje Hitlerjevega testamenta?

V zadnjem četrtletnem poročilu Beli hiši je ameriški visoki komisar v Nemčiji McCloy precej jasno opozoril na ponovno rojstvo ekstremnega nemškega nacionalsizma. McCloy je v tem poročilu pisal med drugim tudi o »...vedno narasčajoči sili latentnega nacionalsitičnega čuta, katerega izjave marksidski prekoračijo meje dovoljenega...«

Teško bi pripisali temu svaku Adenauerja, resničnemu arhitektu zahodnonemške neodvisnosti in državne izgradnje, kakšen poseben antisfaizem ali pa nezaupanje v Nemce. Taka izjava Beli hiši, tudi ne prihaja v sedanjem trenutku posebno prav. Samo pomislimo: Washington hoče vključiti Nemčijo v severno-atlantsko armado, Nemec,

za katere pravi njih upravnik, da se med njimi vedno širi nacionalsistični čut...«

McCloyovo vznemirjajoče poročilo se nanaša v glavnem na zadnja poturadna stališča nemških nacionalsitov in njih političnih perspektiv. S tem je mislil delo obratovščine, ki je bila ustanovljena ob koncu vojne. Ta zahteva v svojem političnem programu popolno državno suverenost za Nemčijo, ker »more« je popolnoma svobodni ljudje nositi orožje. Zahtevajo čast za nemškega vojaka, pokojnine za pripadnike Wehrmachta in SS.

»Bratovščina« je združenje bivših oficirjev Wehrmachta. To ni nobena organizacija vojnih veteranov. Sama organizacijska struktura te organizacije je precej podobna orga-

nizaciji jezuitov. Ustanovljena je bila ilegalno pred štirimi leti. Ze takrat si ni zadala naloge, da bi gojila samo tradicijo starega nemškega militarizma, temveč je imela že svoj podrobno izdelani politični program, katerega vsebina je bila pravica Nemcev do vodilnega položaja v Evropi. To pravico vodstva ne more odrekati Nemcem — po mnenju obratovščine — izgubljena vojna. Prav nasprotno. Njih bistvena teza pravi: »Politični kaos po vojni je del nemškega boja za oblast; ta do Ameriko prepriča, da je Evropa zmožna življenja samo pod nemško oblastjo.«

Pomemben razvoj je doživela ta organizacija od leta 1946 do 1950. Medtem ko so bila preva zborovanja te organizacije še v kletih po-

Kronika

Porotno sodišče je obsodilo na tri leta ječe jugoslovanska begunca 22-letnega Julija Simenca in 20-letnega Milana Puriča. Letos 24. junija sta namreč na Opčinah naročila šoferju avtotakslja Miru Petroviču, naj ju odpelje na Repentabor. Pred Colom sta ga z revolverjem prisilila, da je ustavljal avto, ga oropal in ga z njegovim hladnim pasom privezala k nekemu drevesu.

S kolesom se je zaletel v policijski avto na obrežju Traiana 27-letni Guido Minelli iz Ul. Paduina 4. Zdraviti se bo moral 20 dni.

23-letni Marij Conti s Kontovela 57 se je na Ul. Nazionale na Opčinah s svojim motorjem zaletel v kamion in se pri tem tako močno poškodoval, da se zdravniki niso hoteli izreči o njegovem stanju.

Podobna prometna nesreča se je pripetila pri Gorici tržaškemu industrijski Rudolfu Stumpfu iz Strada di Guardiella, ki se je z vso silo zaletel v avto, kateri se je vozil pred njim in se nepričakovano ustavil.

V avgustu je umrl v Trstu 170 ljudi, rodilo se je 245 otrok, poročilo se je 179 parov. Ugotovili so 67 primerov nalezljivih bolezni. Vsa dan so potrosili 91.646 kub. m vode.

Glavni odbor ASI22 je poslal glavnemu ravnatelju za civilne zadeve generalu Eddlemanu protest proti poskusom podrejenih organov, ki so hoteli ovirati prisilno bazovskih junakov. V protestu zahtevajo, da se ta nikdar več ne ponovi.

Policijski avto je na križišču Ulice San Glusto-San Michele povozil 9-letno Marijo Radocovich iz Ul. Belli 4 in 14-letno Antonijo Carello iz Ul. Molin a veneto 19. Marija Radocovich je bila pri tem težko poškodovana.

Planinsko društvo Trst pridedi 1. oktobra izlet v Trnovski gozd skozi Vipavsko dolino z obiskom novo otvorene Iztokove koč pod Golaki.

V nedeljo 17. t. m. je imel glavni odbor ASI22 svoje zasedanje. Politično poročilo je podala tov. Alma Reschitzeva, tov. Beltramova je poročala o delu žena na jugoslovanskem področju Tržaškega ozemlja, nato pa so druge žene živo posegle v diskusijo o raznih perečih vprašanjih.

Na 6 mesecev zapora pogojno je okrožno sodišče obsodilo zaradi nenamerne umora Spiridiona Cusina iz Ul. Fabio Severo, ki je smrtno povozil v ul. dello Scoglio 4-letnega Gianpaula Del Vecchio.

Od 22 do 25. septembra bodo v Trstu z zdravniškimi dnevi, to je kongres za zdravilne specialiste iz Trsta, Italije in drugih držav.

Z motorjem je trčil v kamion na cesti proti Sestlanu Aldo Volpi iz Ul. Ricci 9. Dobil je več poškodb, zaradi katerih se bo moral zdraviti 60 dni.

Med dvema tankoma v daljši koloni angleških tankov se je pri Stivanu nenadoma znašel s svojim avtomobilom «Fiat 500» dr. Luigi Chilandussi, s katerim se je vozil tudi 28-letni Miradio Mase. Tanka sta avto skoraj zmekcala, dr. Chilandussi je ostal nepoškodovan, Mase pa je bil le laže ranjen.

Skupina tržaških delavcev, ki je bila na letovanju v Gozdu-Martuljku, je ob svojem odhodu poslala Centralnemu odboru Zveze sindikatov Jugoslavije pismo, v katerem se jim zahvaljuje za gostoljubnost in obsodja kominformistično gonjo proti Jugoslaviji.

Otroci iz Slovenske Benečije, ki so bili na letovanju v dijaškem domu, so preteklo soboto odšli na svoje domove. Med njihovim bivanjem v Trstu so jih obiskale številne delegacije pionirjev, žena in demokratičnih organizacij. Vsi so prinesli otrokom tudi številne darove. Otroci se se med drugim tudi kopal v Sv. Nikolaju in mnogi med njimi so bili prvič v morju. Starši otrok so poslali vodstvu počitniške kolonije zahvalno pismo.

VODITELJ ENOTNIH SINDIKATOV ne marajo enotnosti tržaškega delavstva

Na svojem zadnjem sestanku je sindikalni akcijski odbor za obnovu Razrednih sindikatov sklenil, da bo predlagal vsem sindikalnim organizacijam skupno akcijo za izboljšanje življenjskih pogojev tržaškega delavstva. V ta namen je predlagal svoj načrt, ki določa 30 odstotkov povška mezd in plač, ukrepe za obrambo tržaške industrije, znižanje brezposelnosti, zvišanje podpore brezposelnim, zvišanje pokojnin in obnovitev sporazuma o tovarniških odborih.

Te predloge je nato Enotni razredni sindikat industrijskih delavcev formuliral v pismu, ki so ga osebno nesli Enotnim sindikatom in Delavski zbornici. Medtem ko so na Delavski zbornici pismo sprejeli, so ga Enotni sindikati odklonili, češ da Razrednega sindikata sploh ne priznavajo in da zanje ne obstaja. Nato je ta sindikat poslal isto pismo Enotnim sindikatom po pošti.

Predlogi enotnega razrednega sindikata so popolnoma utemeljeni in bi morali služiti kot osnova za razgovore med vsemi tremi sindikalnim organizacijami. Ti predlogi vsebujejo to, kar je pač zahteva vsakega delavca in prepričani smo, da ne bi bil niti en delavec proti njim. Toda Enotnim sindikatom ni mar za blagostanje delavcev, temveč le za svojo politično linijo, ki jim jo narekuje Vidali oziroma Kominform.

Doslej so Enotni sindikati v glavnem ignorirali Razredne sindikate, ker pač nočejo, da bi delavstvo bilo poučeno o njihovem delovanju. Le tu pa tam so dali uredniku njihovega glasila «Unità Operaia» nalogo, naj kaj zalaja in na lažen način prikaže predloge in delovanje razrednih sindikatov. Tako je ta «sindikalist» popolnoma narobe poročal o delu Enotnega razrednega sindikata pekovskih delavcev ter skušal dokazati, da ta sindikat deluje v korist delodajalcev.

Sedaj pa kaže, da gre voditeljem Enotnih sindikatov delo Razrednih sindikatov vedno bolj na živce. Na omenjenem sestanku je akcijski odbor sklenil tudi, da se začnejo pripraviti za kongres Razrednih sindikatov, tako da bodo doslej ustanovljeni sindikati dobili tudi povezavo med seboj ter tvorili celoto. Vse to pa seveda ne gre voditeljem Enotnih sindikatov v račun. O tem kongresu sicer niso doletj črhnil niti besedice in se omejujejo le na predloge akcijskega odbora za zvišanje mezd itd. Na te predloge je začel odgovarjati sam predsednik Enotnih sindikatov Ernesto Radich. Najprej se je oglasil v «Unità Operaia», lejer je v uvodniku popa-

čil smisel teh predlogov, se s temi predlogi norčeval in pozabil, da je 30 odstotni povšek mezd popolnoma upravičena zahteva, saj sedanje mezde krijejo po samih uradnih statističnih podatkih komaj 50 odstotkov življenjskih stroškov štiričlanske družine.

Radich se tudi norčuje iz članov akcijskega sindikalnega odbora, češ da so štirje mački. Po drugi strani

Slovensko-hrvatska prosvetna zveza v Trstu javlja vsem včlanjenim prosvetnim društvom in ustanovam, da bo 14. redni letni občni zbor dne 8. oktobra 1950 ob 9. uri dopoldne na stadionu «Prvi maja»

pa zanika sam sebe, ko posveča tem štirim mačkom kar uvodnik v svojem glasilu, nekaj dni kasneje pa še članek v «Lavoratoru». Medtem ko je v «Unità Operaia» sicer narobe omenil predloge Razrednih sindikatov, pa se v «Lavoratoru» omeji samo na predlog o tovarniških odborih, misleč, da delavce to vprašanje ne zanima in jim lahko zato natveza vse, kar se mu ljubi. Zviti Radich računa s tem, da je «Lavoratore» med delavci bolj razširjen kot sindikalno glasilo, zato je v njem zamolčal zahteve Razrednih

sindikatoev za zvišanje plač, podpore brezposelnim, pokojnine itd. ki so delavcem bolj dostopne in otipljive.

Vse te spletke nam potrjujejo, da se voditelji Enotnih sindikatov boje delovanja Enotnih razrednih sindikatov, hkrati pa se boje tudi svojih članov, katerim prikrivajo dejstva. To so pokazali tudi v ladjedelnici sv. Marka, kjer so napovedali volitve tovarniškega odbora ter proti vsem demokratičnim pravilom imenovali volivno komisijo kar od zgoraj, čeprav bi jo morali izvoliti delavci sami.

Medtem ko je Radich prevzel nalogo polemike z Razrednimi sindikati, pa je odgovorni urednik «Unità Operaia» Visconji postal nekak propagandist za Delavsko zbornico ter s tem pokazal, da ni med obema sindikalnima organizacijama nobene razlike. Napisal je namreč članek, v katerem roti delavce, člani Delavske zbornice naj si vendar na bodočem kongresu izvolijo drugo vodstvo, češ da bo potem vse drugače in prav, čeprav bi vrabci vedo, da ni tu vprašanje oseb ampak organizacije, ki je nastala na polodu in v interesu delodajalcev in imela vedno in še ima značaj krumirske in žolte sindikalne organizacije. To je še eno potrdilo da so Enotni sindikati in Delavska zbornica dejansko na isti liniji.

IZ SPOMENICE DRUŠTVA „PRAVNIK“ V TRSTU

VSE SODBE FAŠISTIČNIH SODIŠČ

Društvo «Pravnik» v Trstu je poslalo generalnemu tajniku OZN spomenico proti uveljavljanju obsodb, ki jih je izrekel «Tribunale speciale per la difesa dello Stato» proti Slovincem in Hrvatom.

Spomenica najprej opisuje nasilno raznarodovanje slovenske in hrvatske narodne manjšine v času predfašistične Italije. Spomenica nadalje ugotavlja, da se je fašistični režim istovetil z italijansko državo, kar dokazujejo tudi ustanovitve velikega fašističnega sveta, ustanovitve zbornice fašijev in korporacij, novi kazenski zakonik iz leta 1930, Mussolinijeva «Carta del Lavoro» ter končno ustanovitev Tribunale speciale. S tem je potrjeno, da je zakonodajala fašističnega režima v obrambo «države» zakonodajala v obrambo fašistične države. Vse to ima seveda tudi važne

pravne posledice.

Z namenom, da si ustvari tudi ustrezajočo sodno oblast v obrambo fašističnega režima — države, je fašistični zakonodajalec ustanovil z zakonom od 25. novembra 1926 št. 2.008 svoje posebno sodišče pod imenom «Tribunale speciale per la difesa dello Stato».

Z ustvaritvijo tega svojega posebnega sodišča si je fašistični režim skuval orodje za teroriziranje italijanskega ljudstva sploh in posebej za uničevanje in teroriziranje v legalni obliki slovensko-hrvatske narodne manjšine. Samo do konca leta 1935 je to sodišče obsodilo 150 Slovincem in Hrvatov. V tej dobi je izreкло po vsej Italiji devet smrtnih obsodb, od teh jih je odpadlo na pripadnike slovensko-hrvatske manjšine kar pet.

Spomenica nato omenja procese

Otroci slovenskih staršev v slovenske šole!

Ob začetku šolskega leta skušajo šovinistični elementi, ker hočejo zbrisati Slovence iz našega mesta, z najrazličnejšo propagando ustrahovati slovenske starše, da bi ne vpisali svojih otrok v slovenske šole. Zato opozarjamo vse Slovence, da ne nasedajo raznim didaktičnim ravnanjem, ki pošiljajo vabila slovenskim staršem za vpis otrok v italijanske šole. Prav tako naj jih ne plaši govornica, da otroci, ki dokončajo slovenske šole, nimajo na našem ozemlju možnosti zaposlitve. Slovenske šole so temeljite, so dobre in nudijo učenecem in dijakom odgovarjajočo izobrazbo, ki ni nič manjša od izobrazbe, ki jo dajejo italijanske šole. Da slovenska mladina, ki n. pr. dokonča strokovne slovenske šole ne dobi zaposlitve ni vzrok, ker je obiskovala slovenske šole, ker zaposlitve ne dobe v Trstu tudi oni z italijansko šolo. Vzrok tem je splošna gospodarska kriza našega mesta, ki je nastala iz nenaravnega položaja Trsta.

Tega si morajo biti slovenski starši dobro svesti in pokazati vrata vsakomur, ki bi skušal s tako lažno propagando zaslepti naše ljudi in jih odvrniti od šol, katere si je slovensko ljudstvo v borbi samo priborilo.

Otroci slovenskih staršev morajo v slovenske šole, da se naš narod na ozemlju svojih očetov ohrani.

proti Vladimirju Gortanu, tržaški proces leta 1930 in proces proti 13 kmetom iz Kala na Goriškem, obtoženim, da so umorili finančnega stražnika in ki jih je sodišče obsodilo na 330 let ječe. Pozneje se je izkazalo, da so bili vsi ti obtoženci nedolžni, pa jih vendar niso izpuščili. Spomenica nato podrobneje obravnava tržaški proces iz leta 1941 ter omenja delovanje rednih in izrednih vojaških sodišč, ki so v zasedenih področjih izrekle nešteto smrtnih obsodb.

Po zlomu fašizma je Badoglijeva vlada že četrti dan po Mussolinijevi demisiji uknila Tribunale speciale. Nato je bila proglašena amnestija dne 5. aprila 1944, štirinajstega septembra 1944 so bili odpravljani in popravljeni nekateri člani kazenskega zakonika, dne 5. oktobra je izšel legislativni dekret št. 316 z določbami za revizijo sodb bivšega Tribunale speciale. Končno je bil dne 17. novembra 1945 pod št. 719 razglašen legislativni dekret, s katerim se je tudi s pravne strani razčistil položaj bivših političnih kaznjencev, ki so bili že vsi na svobodi. S tem dekretom je bila razglašena amnestija za politična antifašistična dejanja. Ta amnestija velja za vsa kazniva dejanja, izvršena pred 28. oktobrom 1922, ali v teku fašističnega režima v borbi proti fašizmu, v obrambi proti fašističnemu preganjanju ali zato, da se temu izogne.

3. decembra 1945 pa je pravosodno ministrstvo v Rimu izdalo okrožnico, v kateri naglašajo, da ta amnestija nima značaja pomilostitve, temveč da predstavlja dejanje pravne reparacije, ki jo je nova demokracija dolžna vsem tistim, ki so v žalostnih časih prišli v navzkrižje z zakonom, ker so se borili proti fašizmu.

K vsemu temu pa je treba še dodati klavzule in mirovne pogodbe z dne 10. februarja 1947, ki nalagajo Italiji dolžnost, da ne preganja in ne nadleguje tistih, ki so delovali ali se borili za stvar zaveznih in združenih narodov, čeprav kot italijanski državljani.

Kljub vsemu temu je vrhovno vojaško sodišče v Rimu izdalo ukaz za aretacijo dr. Avgusta Sfiligoja. Zato društvo «Pravnik» poziva generalnega tajnika OZN, naj opozori italijansko vlado na nemoralnost in nezakonitost izvršitve sodbe od 14. decembra 1941, ki jo je izrekel Tribunale speciale v Trstu, ter naj pri isti vladj intervencira, da poskrbi, da se razveljavijo vse sodbe, ki so jih izrekli Tribunale speciale in italijanska vojaška sodišča pred vojno in med vojno.

NEPREVIDNEŽ

Tržaški kominformisti vedno kričijo, da so za spoštovanje mirovne pogodbe, za guvernerja, za umik okupacijskih čet itd. ter skrbno prištevajo, da je vse to le manevar in da je njihov cilj priključitev vsega Tržaškega ozemlja k Italiji. Pese o spoštovanju mirovne pogodbe na svoji tržaški strani «Unità» vsak dan, vedno ponavljajo iste oguljene besede, da morajo predsedati že samim najbolj vnetim kominformistom. Vidali in njegov asocijalistični pajdaš Teiner sta že preteklo nedeljo na konferenci v Domu pristaniških delavcev zahtevala spoštovanje mirovne pogodbe, pri čemer je Vidali celo privlekel na dan neko Uršičevo pravljico, češ da so hoteli vojaki odreda JA sporazumno z Angloameričani zasesti Trst.

Medtem ko skušajo tržaški kominformisti svojim pristajšem prikriti svojo resnično politiko glede Tržaškega ozemlja, pa v Italiji marsikak kominformistični voditelj tu pa tam odkrije, kakšno je njih resnično stališče do tržaškega vprašanja. Tudi v sredo je eden izmed glavnih voditeljev KPI Luigi Longo jasno odkril šovinistično in nacionalistično mišljenje KPI o trža-

škem vprašanju. V «Unità» je objavil uvodnik pod naslovom «L'incanto», kjer polemizira z demokratičnim listom «Il Popolo» in piše o Tržaškem ozemlju takole:

«Mi vemo, da obstaja danes italijansko mesto, ki je zasedeno po tujih četah. To mesto je Trst in čete ki so v njem, niso sovjetske temveč ameriške.

Mi vemo, da je tudi pred kratkim Sovjetska zveza zahtevala, da se za Trst uveljavi mirovna pogodba, to je, da se umaknejo ameriške čete in da bi mesto pod nadzorstvom guvernerja, izbranega po OZN, bilo vrnjeno vsaj v upravo njegovih meščanov. To je manjše zlo, ki si ga v sedanjem položaju lahko želimo za ohranitev italijanstva Trsta. Anglo-Američani so to zahtevo odklonili, ker imajo ves interes, da ohranijo v tem mestu svoje čete ter s tem žalijo z vojaško okupacijo našo integriteto in narodno dostojanstvo.

Danes visi grožnja ne le nad italijanstvo Trsta temveč tudi nad vsem njegovim ozemljem. Ta grožnja ponovno ne prihaja od Sovjetske zveze, temveč od Jugoslavije, ljubljenske Američanov, dragih prijateljev naših vladnih mož.

Vsak italijanski interes v naših kolonijah so namenoma in neusmiljeno žrtvovali ne Sovjetska zveza, ki je vedno skušala podprati naše pravice temveč Anglo-Američani.

Luigi Longo je torej jasno povedal, da je imenovanje guvernerja manjše zlo, da se ohrani italijanstvo Trsta. Luigi Longo govori tudi o kolonijah, kakor bi lahko govoril vsak italijanski nacionalist ali fašist, čeprav so se reformistični in oportunistični socialisti v Italiji nasprotovali osvojevalnim vojskam v kolonijah. Enako kakor Longo pišejo in kričijo o «italijanstvu» Trsta tudi vsi reakcionarji in šovinisti. S tem so pokazali italijanski kominformisti še enkrat svoj pravi obraz, obraz šovinistov in nacionalistov, ki nočejo priznati, da so v Trstu tudi Slovenci. Le kaj so rekli slovenski kominformisti, ko so brali ta članek? Najbrž so si mislili, da naslov uvodnika «L'incanto» — neprevidnež mnogo bolje pristojajo Longu kakor pa piscu lista «Il Popolo», katerega je Longo tako imenoval.

Ali ste že naročeni na

Ljudski tednik

JUGOSLOVANSKO PODROČJE STO. JA

PRED TRGATVIJO V ISTRSKEM OKROŽJU

Oči vseh naših kmetovalcev so se zadnje tedne obračale proti nebu ter iskale oblakov. «Malo dežja bi sedaj koristilo vinogradom», so rekli, če si jih vprašal, kako bo letos z grozdjem. Tu in tam je res bil pred nedaj dnevi dež, zlasti v Kopršnici, ki je mnogo koristil vinogradom.

Grozdje je dozorelo po brajda, in naši vinogradi so osiveli. Vinogradniki trgajo plod svojega celoletnega dela. Letos bo boljše letina kot lani, ki ni bila najboljša, vsaj po količini. Vino je bilo sicer izvrstno, bilo pa ga je malo. Vinogradništvo je poleg vrtnarstva najvažnejša kmetijska panoga v Istrskem okrožju. Po nepopolnih statistikah imamo okoli 30 milijonov trt. Pridelek znaša 220.000 hektolitrov. Glavni tipi naših vin so muškata, burgundec, malvazija, refoško, kabernet in marzemín. Okus istrskih vin je odličjen. Normalna gradacija je 12st. pozamezna vina pa dosežejo do 16st. alkohola.

Izvrstna so naša vina, za naše gospodarstvo pa imajo prvorazredno važnost. Prodajamo jih na bliž-

njih in tudi oddaljenih tržiščih.

Kakovost vina pa zavisi, kdaj grozdje trgamo in kako mošt spravimo v klet. Pri nas so se dobro obnesle velike vinske kleti, ki pridelujejo vino po načelih moderne kletarstva. Navada v naših krajih je vedno bila, da so kmetovalci prodajali grozdje. V Bujšnici, kjer so imeli daleč do Trsta, so že pred desetletji nastale velike kleti na zadrudni podlagi.

Te dni smo obiskali zadrudno klet v Bujah, katere kapaciteta znaša 120 vagonov vina in ki je zlasti znana po znamenitem desetnem vinu «Mistella».

Tovariš upravnik nas pozna že od lanskega leta, ko smo se večkrat oglasili pri njem med trgatvijo ter opazovali živahno vrvenje osličkov z vozički, naloženimi z brentami, polnimi grozdja, ki so prihajali ter odhajali prazni. Stiskalnice so neprestano požirale vse te brente, od njih pa je tekel sladek mošt. Stiskalji pa so po sortah, malvazijo skupaj, muškata skupaj. Tako so pač lahko izdelali sortirana in tipizirana vina, kar je prvi pogoj za moderno kletarstvo.

«Pripravljamo soče, posode, steklenice», nam je dejal upravnik. Vprašali smo ga, ali so začeli meriti stopnjo sladkorja pri grozdju. «Zaenkrat še ne», je dejal, «začeli pa bomo kmalu».

Zadrudna klet v Bujah ima namreč laboratorij in analizira, koliko sladkorja imajo posamezne vrste grozdja. Ko grozdje doseže določeno stopnjo sladkorja, določi klet, kdaj bo trgatve za tisto vrsto in to za ves okoliš. Grozdje ne sme biti ne premalo ne preveč zrelo. Premalo zrelo ima manj alkohola ter je vino slabše kot drugače, preveč zrelo pa izgubi na bukeju. Na ta način lahko sortirajo vino, ker trgajo posamezne vrste ločeno.

Pri tej kleti imamo zares idealen način trgatve in vzorno urejeno kletarstvo. Brez velikih klet ni mogoče imeti dobrih sortiranih in tipiziranih vin. Dobro vino za trg lahko produciramo le v velikih kletih, ki lahko izdelajo velike količine vina istega tipa, kar

klet v Kopru, ki bo imela najmodernejšo stiskalnico ter prostora za 200 vagonov vina. To je ogromna zgradba dveh nadstropij, ena največjih zgradb, kar jih gradimo v Istrskem okrožju. Gradimo pa tudi klet v Umagu, ki bo nekoliko manjša.

Istrsko vino je imelo za časa italijanske oblasti v naših krajih močno konkurenco italijanskih vin. Italija pridelala dosti vina;

Od 1. do 8. oktobra bo TEDEN «ZA NASEGA DIJAKA»
Darovi, ki jih stalno prejema «Dijaška matica» dokazujejo, da se naše ljudstvo zaveda važnosti poslansva tega podporna društva. Zato smo prepričani, da bodo vsi Slovenci sodelovali z vne-mo pri organizaciji tedna «Za našega dijaka». Od dobre organizacije je odvisen dober uspeh!
Vsi na delo za «Dijaško matico»!

poleg tega je fašistična oblast s posebnimi upravnimi ukrepi favorizirala italijanska vina. To se je tudi poznalo na naših vinogradih. Mnoge niso več obdelovali, zlasti po pobočjih in hribovitem terenu, kjer bi bilo treba mnogo delovne sile za njihovo obnovo. Danes so vidni marsikje sledovi nekdanjih vinogradov. Ko so pro-

CVETKE iz tržaških listov

«Katoliški glas» napada in blati ob vsaki priliki Jugoslavijo in nima zavrnjo nikoli dobre besede. Toda glej, ob velesesju je nekoliko spremenil svojo taktiko in Jugoslavijo malce pokritiziral. Med drugim je napisal tudi tole: «Na tržaškem velesesju je bila Jugoslavija najbolj častno zastopana izmed vseh držav. Njen razstavni del je bil brez dvoma najbolj prirejen, z okusom, sistematično in pa bogato. Pokazala je, kaj premore nova industrija, domača obrt, njeno kmetijstvo in rudarstvo». Sledi nato seveda tudi nekaj strupa.

Udeležba Jugoslavije na tržaškem velesesju je marsikomu prekrizala račune: kominformistom, italijanskim šovinistom ter slovenskim «katoličanom» in «demokratom». Spravila jim je v silno zadrego. Stalno namreč pišejo o polomu petletnega plana, o propasti gospodarstva itd. Pa ti lahko vsi ljudje vidijo na razstavi veliki napredek Jugoslavije in se vse lazi reakcionarjev razkrinkajo. Brihni jezuiti pa so se kmalu znašli. Mišljli so si: to pot malce pohvalimo in malce pograjamo Jugoslavijo, ko že ne moremo mimo dejstev. Tako bo volk stit in koza cela. Toda vse to jim nič ne pomaga. Ljudje so videli, da Jugoslavija napreduje, pa naj vsi njeni sovražniki od jezuitov do lažnih revolucionarjev še tako kričijo.

«Delo» se je obregnilo ob proslavo bazoviških junakov in zapisalo: «Da bi prikriili svojo polomijado v Bazovici, kjer se kljub tritedenski propagandi ni udeležilo njihove proslave pri spomeniku niti toliko ljudi, kolikor je bilo nedeljo prej samih delegacij demokratičnih organizacij, se izgovarjajo na «grozovite ovire in propagando» s strani «kominformistov».

Kakšna je bila spolomijada v Bazovici, to vedo vsi: tisoči ljudi, medtem ko so jih kominformisti tedaj dni prej zbobnalj skupaj komaj par sto kljub vsej reklamni opaninahi, klobasah in dobri kapljici. Le zakaj niso omenili tudi popoldanske proslave?

«Delo» je napisalo tudi članek o slovenskem šolstvu. V članku se jezi na «titovske spekulacije» in se s tem pridružuje napadam «Giornale di Trieste». Med drugim piše: «Prav ta nestalnost in kot posledica nizka plača dovoljuje ta titofašistom, da zlorabljajo naše šolnike v svoje politične spekulacije, ker so jih z «ododadno plačo» in še bolj z zagotovljenim mestom in pokojnino v Jugoslaviji popolnoma dobili pod svoj vpliv. Le na ta način morejo danes titovci spekulirati s slovensko šolo ter upri-zarjati razne stavke in podobno».

Vemo, da kominformistom ne diš, da niso šli slovenski učitelji na pot izdajstva lastnega naroda. Vemo tudi, da jim stavke naših učiteljev ne ugajajo, saj so to pokazali ob zadnji stavki. Po njihovem mnenju bi smeli stavke organizirati le Enotni sindikati, ki so ravno sindikat prosvetnih delavcev izključili iz Zveze enotnih sindikatov, le zato, ker se učitelji niso hoteli pokoriti kominformovskemu vodstvu. Najbolj smešno v tem članku pa je to, da na prejšnjem očitajo Jugoslaviji, da podpira naše učiteljsvo, nato pa zahtevajo naj jugoslovanska vlada intervenira v Rimu v zaščito slovenskega šolstva.

«Messaggero Veneto» piše, da je tržaški zupan Bartoli na zborovanju ezulov na dvorišču demokratijske palače Vivante dejal, da bo vsem ezulom preskrbjeno delo in stanovanje.

Zupan Bartoli bi bolje storil, če bi zagotovil najprej delo in stanovanje neštetim Tržačanom, ki nimajo ne enega ne drugega.

Isti list ugotavlja, da so kominformisti takoj po resoluciji Kominforma začeli o Jugoslaviji pisati v «Unità» in «Lavoratore» natančno tako, kakor sta dotlej pisala «Messaggero Veneto» in pokojna «Voce Libera».

Cemu se «Messaggero» čudi, ne vemo. Saj sedijo bivši fašisti v vseh teh uredništvih. List se najbrž jez samo zaradi konkurence.

Trud ankaranskih zadrudnikov bo bogato poplačan

Lepo je te dni, ko je popustila vročina. Zemlja je zopet svobodno zadihala. Blagodejni dež je osvežil ljudi in naravo, na poljih in v vinogradih pa je popravil, kar se je šlo dalo. V Istrskem okrožju se je pričela trgatve, le nekateri kmetje še čakajo, da bo sonce povečalo količino sladkorja v grozdju.

Zadrudniki zadruga v Ankaranu so belo grozdje že potrgali, črno pa bodo začeli te dni. Vsi imajo veliko dela, a kljub temu so dobro razpoloženi, kajti to leto jim bo vino vrglo lepe dohodke. Toda to ni edini vzrok njihovega razpoloženja, pri njih se je marsikaj spremenilo.

Ko sem jih lani obiskal, so bili še mladi zadrudniki. Pehali so se pa kljub temu ni bilo haska. Nekateri črnogledi so tu pa tam godrnjali: «Premalo nas je, delovne sile primanjkuje» itd. Slorotka, imeli se velike težave. Te dni sem jih zopet obiskal in skoraj bi jih ne spoznal; prej molčeči in zaskrbljeni ljudje so postali živahni in samozavestni.

«Prav je, da si zopet prišel med nas. Danes se že lahko postavimo», je veselo začel brigadir. Tudi njegov obraz je govoril: «Včeraj smo bili otroci, danes smo izkušeni možje».

In v vinski kleti, kjer so zadrudniki pretakali mošt, se je začel živahen pogovor. «Ali si že videl naše nove stroje, ki smo jih dobili od ljudske oblasti?» je vprašal Kocjančič. «Pa prehodno zastavico smo dobili!» je pričel drugi, «prehiteli smo že vse zadruga, le oni iz Puč so še boljše!» Marija je trdila, da bodo drugo leto še prehiteli zadrudnike iz Puč in potem bodo najboljši zadrudniki v Istrskem okrožju. Potem so pričeli odkrivati tajnost njihovih uspehov, ki so vsekakor zelo veliki. O tem pričajo tele številke: lani so pridelali 130 stotov pšenice, letos 270; lani so pridelali 60 hektov vina, letos pa pričakujejo da ga bo kar 200 hektov, nekateri trdijo, da celo še več in tudi dobra kapljica. Tajnost uspehov pa ni nič drugega kot to, da so izboljšali način dela; uvedli so brigadni sistem.

Pa tudi od lanskega leta so se ankaranski zadrudniki naučili marsikaj. Spoznali so, da ni vseeno kako se lotiš dela, poleg tega pa so si pridobili celo vrsto izkušenj, ki jih zdaj s pridom uporabljajo. Lanski uspehi — sicer ne posebno veliki — so pokazali, da se črnogledi motijo in to je pripo-

moglo k aktivizaciji vseh zadrudnikov.

Letos imajo ankaranski zadrudniki že celo vrsto novih načrtov; med drugim nameravajo v kratkem začeti z gradnjo novega mošernega hleva, v katerem bo prostora za 50 glav živine.

Tudi nove trte nameravajo drugo leto saditi, letos so jih zasadili 5000, drugo leto pa še več. To delo ne bo posebno težavno, ker so pred kratkim prejeli rigolni plug za oranje vinogradov, ki ohrani istočasno toliko kot 36 delavcev. V zadnjem času so prejeli še 11 drugih kmetijskih strojev: kosilnico, škropilnico, stroj za grabljenje, sejalnico itd. Najbolj pomembni so na novi stroj za okopavanje, ki opravlja več vrst dela hkrati. Pravijo, da je to edini tovrstni stroj v Istrskem okrožju in da so s tem strojem dobili od oblasti veliko priznanje za svoje uspehe. To leto bodo prejeli še nadaljnjih 12 strojev, potem bo delo veliko lažje, dohodki pa se bodo povečali. Sicer dohodki tudi zdaj ne kažejo slabo, toda lahko bi bili večji, če bi ne bilo suše, ki je uničila nekatere njihove pridelke.

Upravnik je dejal, da so izračunali, kolikšen bi bil dnevni zaslužek zadrudnika, če bi šlo vse po

V SKOCJANU SO ODPRILI NOVO VINSKO HLET

je zelo cenjeno na trgu.

Zato je najbolje da vinogradniki ne stiskajo sami ter ne delajo sami vina, temveč da prodajajo grozdje velikim kletem. Pri tem imajo vso možnost, da si izgovore neko količino vina za sebe, kot je že običaj pri nas. Letos bo dograjena velika vinska sredi; znašal bi 250 dinarjev. Čeprav bo zdaj nekoliko manjši, so kljub temu zadrudniki zadovoljni. Prej so bili mali kmetje in kolonci, lani so orali v zadrugi ledino, pa so živeli bolje kot prej letos pa je še boljše kot lani.

V zanimivem razgovoru čas hitro beži, zato smo se poslovili. Zadrudniki so zopet prijeli za brente in veselo prenašali mošt, iz katerega bo nastala kapljica, ki bo obilno poplačala njihov trud. Ob stenah kleti čakajo sodi, letos bodo polni.

ŽIVLJENJE NA GORIŠKEM

GORIŠKA KRONIKA

Zveza slovenskih prosvetnih društev v Gorici priredi v nedeljo 24. septembra v Sovodnjah Ljudski tabor, ki se začne ob 15. uri. Spored je naslednji: Otvoritev. Otrški balej v narodnih nošah. Izvajajo otroci iz Podgore. Pevski koncert. Sodelujejo peski zbori iz Goriške (Standrež, Podgora, Oslavje, Vrh, Peč in Steverjan), iz Koroske (Bilčevs) in iz Trsta (Barkovlje in Prosek). Stehvanje in visoki rej. Izvajajo Korošci iz Brnee. Rezjanski ples. Izvaja skupina iz Sv. Jurija in Reziji. «Sto ledi». Izvaja folklorna skupina iz Trsta. Sledi ljudsko rajanje do 24. ure. Bogata fotografska razstava bo prikazovala prosvetno delovanje naših društev in zanimivosti naših vasi. Med odmori bo igrala godba na pihala iz Barkovelj. Vstop na koncert, k folklornim plesom, na razstavo in k ljudskemu rajanju samo z značko.

KONEC RAZSTAVE PROSTE CONE

V ponedeljek se je v Gorici kon-

čala razstava izdelkov proste cone. Ta prosta cone naj bi bila nekak čudežni lek, ki bi odpravil veliko gospodarsko krizo v Gorici. Kljub prosti coni pa je v Gorici nad 10.000 brezposelnih, koristi od cone pa vlečejo le maloštevilni kapitalisti, ki dobivajo zlasti poceni bencin.

POLOM KOMINFORMISTOV V PEVMI

Kominformistom ni prav nič koristila polomijada njihove «fešte» v Sovodnjah. Trdo kožo imajo kot krokodil in vztrajajo. V nedeljo so poskusili svojo srečo v Pevmi. Tja je priromalo nekaj kričadcev iz Trsta, nekaj iz Furlanije, ki se jim je pridružila pešica dobro znanih domačinov. Vseh jih je bilo kakih 150. «Fešta» je bila na nekem malem trayniku, preko katerega so nategnili vrvice s papirnati zastavicami bele, rdeče in zelene barve. Gramofon je igral italijanske nacionalistične pesmi, med katerimi tudi «Il Piave mormorava».

Govorili so poslanec Beltrame, občinski svetnik Pustetto znani so

vražnik Slovencev, in veliki Ačo Slavec iz Nabrežine, ki je znan zaradi svojega prevračanja kozolcev. Glavna tema je seveda bila; blatenje Jugoslavije. Kulturni spored je obsegal pevski nastop italijanskega pevskega zbora iz Gradiške in ples. Slovenski pevski zbori, katere so povabili na «fešto», so seveda svojo udeležbo odklonili. Ker je njihova «fešta» doživela tako polomijado, skušajo sedaj vrediti krivdo na «Demokratično fronto Slovencev», češ da je organizirala med pevsko mladino brezplačen izlet, da bi jo odtegnila od njihovega slavja. Vsi izgovori so pač dobri, toda polomijade ne izbrisejo.

SMRTNA NESREČA

Pretekli petek opoldne se je vračal z dela domov 68-letni Alojz Plisk iz Sovodnj. Pred hišnimi vrati mu je postalo nenadoma slabo, padel je v nezavest, trčil z glavou ob tla in bil takoj mrtev. Zdravniki so ugotovili, da je bil pokojni podvržen božjastnim napadom.

Kronika

Obletnico priključitve Slovenskega Primorja k FLRJ je slovesno proslavilo primorsko ljudstvo. Ves pretekli teden so bile po mestih in vaseh akademije in zborovanja, v Solkanu pa je bil kulturni festival, na katerem je govoril književnik France Bevk o borbi primorskega ljudstva proti fašizmu.

Načrt zakona o prepovedi teredže in zara je izdelala vlada Bosne in Hercegovine. Načrt bo predložila Ljudski skupščini LR Bosne in Hercegovine, ki bo imela redno zasedanje 26. t. m.

V Crno goro je odpotovala delegacija nacionalnega britanskega sveta za mir. Iz Dalmacije je poslala pismo maršalu Titu. V njem se člani delegacije zahvaljujejo, da jim je omogočeno ogledati si vse, kar jih je zanimalo.

Na Jelaspolju v Slavoniji bo znašal povprečni pridelek riza 20 metrskih stotov na ha.

Izvršni odbor OF Slovenije je hmel svojo sejo, na kateri je razpravljalo o volitvah v nove odbore Fronte, o šestmesečnem tekmovanju frontnih organizacij v počastitev 10 letnice OF itd.

Zaradi reorganizacije učiteljske je bilo pri Zveznem svetu za znanost in kulturo posvetovanje predstavnikov ministrstev prosvete iz vseh republik.

Na dan vstaje 11. oktobra se pripravljajo Makedonci. Ob spominski slovesnosti bodo odkrili spomenike junaškim borcem.

Visoka prometna šola v Beogradu bo ustanovljena v Beogradu kot najvišja vzgojna in znanstvena ustanova za proučevanje prometnih problemov. V šoli se bodo vzgajali visoko kvalificirani prometni strokovnjaki — prometni inženirji.

Na trgatve se pripravljajo na Gorškem. Povprečni hektarski donos cenijo na 40 do 45 hl. V okoliščini Gorice so večinoma zaradi letošnjega ugodnega vremena trgatve že opravili in točijo že novino.

Delegacija britanskih laburistov je obiskala Ljubljano.

Novo bolnišnico za kožno tuberkulozo dokončujejo v Sempetru pri Gorici. Sprejela bo lahko do 250 pacientov naenkrat.

Nad 75.000 otrok Srbije je bilo letos na brezplačnih počitnicah. Za vzdrževanje otrok in za ureditev letovišče je izdala država okrog 100 milijonov din.

Institut za zgodovinska vprašanja bo ustanovljen po uredbi vlade FLRJ.

Emigranti iz Pirinske Makedonije so imeli v Skoplju zborovanje. Govorniki so poudarjali, da nje. Govorniki so poudarjali, da nje. Govorniki so poudarjali, da nje.

Preiskava proti osebam, ki so bile zaposlene pri podjetju za preskrbo in razdeljevanje pri gostinstvu LRS, je v polnem teku. Ugotovila je, da so s tatvinami povzročili nad 36 mil. škode.

Dragica Martinis, prvakinja zagrebške opere bo gostovala 3 meseca v newyorški operi. Poleg tega bo nastopila tudi na samostojnih koncertih.

Graditelji hidrocentrale pri Jajcu so predrili 377 m dolg predor, s katerim bodo preusmerili reko Vrbas.

Predsednik Mednarodne banke je prisel v Beograd, kjer bo z finančnimi osebnostmi razpravljalo o posojilu, ki ga je Jugoslavija zaprosila pri tej banki.

Molilben proizvajajo v mežinskem rudniku. Jeklu daje izredno trdoto in elastičnost ter ohrani svoje lastnosti tudi pri temperaturah do 700 stopinj. Proizvodnja takega jekla je izredne važnosti za težko industrijo posebno za industrijo strojev, mostovnih konstrukcij in v lajedelnstvu.

Kmečke delovne zadrage so dobile od strojnih postaj traktorje. Tako bodo zadrage lahko pospešeno začele z jesensko setvijo.

Nova transportna ladja, delo ladjedelnice «Vicko Krstulović» v Splitu je splavala v morje. V letošnjem letu bosta dokončani še dve taki ladji.

VELIK USPEH VPISA LJUDSKEGA POSOJILA ODGOVOR SOVRAŽNIKOM JUGOSLAVIJE

Delovni ljudje Jugoslavije so dosegli še eno zmago. Drugo ljudsko posojilo, ki ga je razpisala Zvezna vlada v višini 3 milijard, ki naj bi bile vpisane v 20 dneh, je bilo izpolnjeno že v treh. V naslednjih dneh je bila vsota visoko prekoračena. Že v 15 dneh je bila prekoračena za 75 odst., zato je vlada izdala sklep, da se vpisovanje zaključi 2 dni pred določenim rokom.

Vpisovanje ljudskega posojila v Jugoslaviji je redki primer uspeha ljudskih posojil v svetu in priča o odločnosti delavcev mest in vasi, da vložijo vse svoje sile in sredstva v izgradnjo socializma. Letošnji vpis posojila je bil mnogo hitrejši in bolj množičen kot leta 1948. To se najbolje vidi, če primerjamo tempo vpisa prvega in drugega posojila. Letos je bilo v prvih dveh dneh vpisano 380 milijonov več kot v istem času pred dvema letoma. V petih dneh se je ta razlika povečala na 967 milijonov, a v desetih dneh na milijardo in 426 milijonov dinarjev. Prvo ljudsko posojilo je bilo izpolnjeno v 13 dneh, a letos je bila ta vsota prekoračena v šestih. Poleg tega je važna ugotovitev, da je bilo prvo posojilo prekoračeno za 11 odst. a drugo za preko 75,66 odst.

Ta velik uspeh jugoslovanskih narodov je znak patriotizma delovnih ljudi, znak odločnosti da sodelujejo v borbi, ki jo vodi Partija, da se tudi začasno odrečejo mnogih osebnih ugodnosti, da bi pospešili socializem v svoji deželi s svojimi lastnimi silami.

Milijoni ljudi, ki so se odzvali pozivu Zvezne vlade in vpisali ljudsko posojilo, so s tem ponovno pokazali, kolikšna je moč in širina socialistične izgradnje, kako močna je vez ljudske oblasti z najširšimi sloji ljudstva. Istočasno so pokazali, kako smešne so bile trditve informbirojevcev iz centrale in njenih podružnic, ki so prerokovali, da «jugoslovanski delavci, ljudska inteligenca in kmetje ne morejo in ne bodo sodelovali pri vpisu ljudskega posojila». Kaj bodo oni danes odgovorili na to? Stevilke, ki jih kaže posojilo, jih bodo, kakor že mnogokrat, postavile na laž. Realni rezultati o katerih se lahko prepriča vsak napreden človek iz tujine, so dokaz jugoslovanske stvarnosti. Jugoslovanski narodi gredo, kljub trdo-

vratnemu prepričevanju in zastraševanju s strani VKP (b) in njenih agentov, po svoji poti dalje in niti teroristične akcije ne morejo ustaviti njihovega razvoja.

«Ljudsko posojilo, to pomeni več sredstev za vsestranski dvig domovine», so govorili delavci po tovarnah. «S tem, da dajemo posojilo, prispevamo za svojo lepšo bodočnost, za svoje otroke. Vsaka naša obveznica je vloga za njihovo srečno detinstvo in mladost, za njihovo vedro bodočnost», so govorile matere pri vpisu. «Posojilo bo dvignilo kulturno in gospodarsko našo vasio, so ugotavljali kmetje in se kosali pri vpisu.

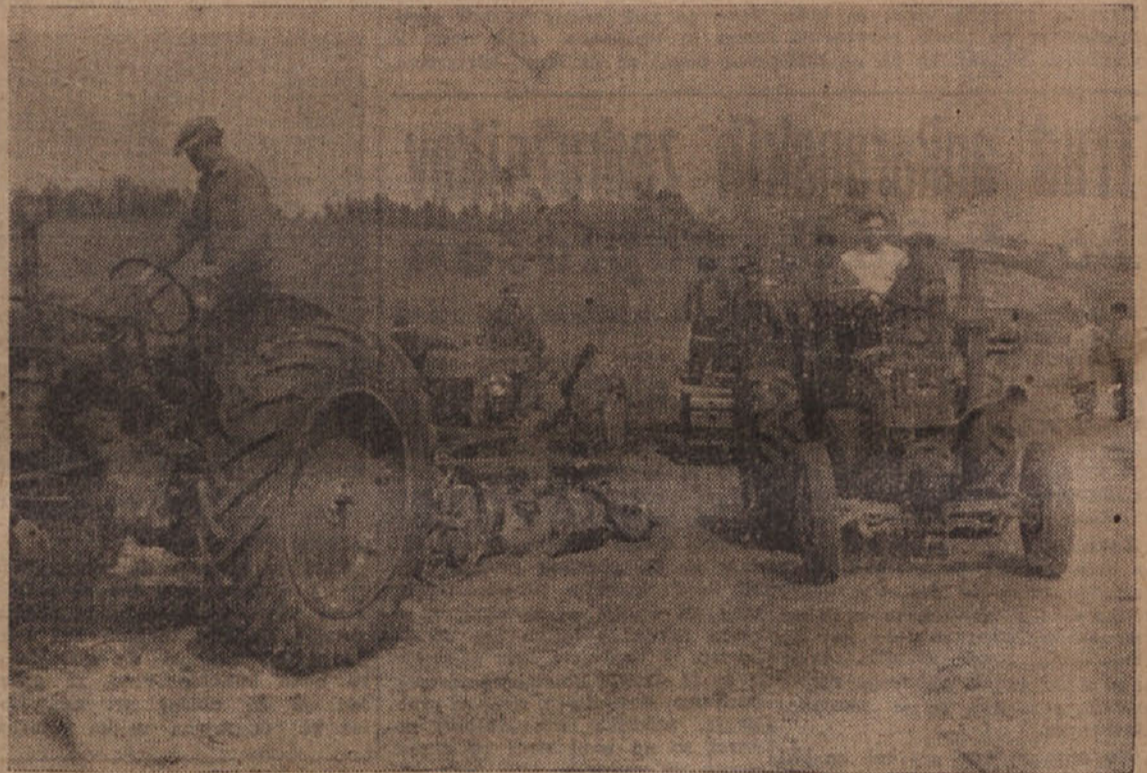
Med frontovskimi organizacijami po mestih in vaseh, med delovnimi kolektivji in ustanovami, kmečkimi delovnimi zadrugami in enotami armade se je razvilo tekmovanje za vpis posojila. V mnogih podjetjih, ustanovah in na vaseh so bile obveze izpolnjene že v nekaj urah. Tekmovanje se je nadaljevalo in vsota je rasla.

Prebivalci Reke so prvi dan v

osmih urah vpisali 13 milijonov več kot za prvo posojilo. V Ohridu v Makedoniji so v dveh dneh presegle obvezo za 65 odst. Njim so sledili makedonski kraji in presegle za velike vsote v nekaj dneh svoje obveze. Delavci in kmetje iz Karlovca in okolice so peti dan presegle predvideno vsoto za 11 milijonov dinarjev. Kmetje iz okolice Ilirske Bistrice so presegle svoje obveze za 35 odst., prav tako so visoko prekoračili predvidene vsote vsi industrijski centri Slovenije. Kmetje Bosne in Hercegovine so letos vpisali za 150 odst. posojila več kot leta 1948.

Po nepopolnih podatkih zvezne vpisne komisije je bilo vsega skupaj vpisanih 5.418.950.000 dinarjev.

Vsi sovražniki Jugoslavije so dobili jasen in odločen odgovor. Ljudstvo hoče graditi socializem, hoče dalje po svoji poti, po kateri ga vodi partija in maršal Tito. Nihče ga ne bo odvnil od trdne odločitve, da z vsemi svojimi silami sodeluje pri gradnji domovine.

PRED JESENSKO SETVIJO

Antifašistične skupine na obiskih v FRLJ

Na poziv Nacionalnega komiteja Jugoslavije za mir je dopotovalo v FRLJ 22 vplivnih zastopnikov španskega antifašističnega gibanja v Franciji. Gostje so Zveze borcev Jugoslavije. Pred odhodom v FRLJ je skupina objavila v časopisu «Action socialiste» članek, v katerem pravi med drugim:

Za naše jugoslovanske tovariše, ki so se skugno z nami borili med našo vojno, so rekli, da so bili v Španiji gestapovski vohuni in agenti: španski antifašisti bodo odgovorili na to žalitev z bratskim objemom. Brez kakršnega koli strahu in brez predsodkov se hočejo španski antifašisti prepričati, če so obtožbe upravičene, saj to je najboljši način, da se raztrga zavesa, stkana iz žalitev in laži, in da spoznamo, kje je resnica in kje obrekovanje.

Izgovorjene so bile laži, kot n. za zaprte antifašiste ali o vojaških oporiščih in premikanju čet, ki imajo napadalne namene. Zakaj n. pr. Sovjetska zveza in nekateri Jugoslaviji sosedne države ne dajejo svetu podobne priložnosti, da bi se prepričali o resnici na kraju samem, preiskal z neposrednim opazovanjem v ustreznih državah toliko sumljivih dejstev, toliko spornih vprašanj?

Svoj članek zaključujejo španski antifašistični borci: Naj se izve resnica in naj bo objavljena! To mora biti geslo skupine špancev na obisku v Jugoslaviji! Prodrimo skozi zaveso laži in pogledimo z jasnim pogledom in odkritim srcem resnici v oči!

Delegacija laburistične stranke, ki je bila več časa v Jugoslaviji, je pred svojim odhodom iz Beograda izjavila, da so ji bile dane vse možnosti, da preuči standard ljudstva, industrijsko proizvodnjo in upravljanje podjetij, kakor tudi vse drugo, kar je delegacija želela spoznati. Na sestanku Izvršnega odbora laburistične stranke bo delegacija podala izbrano poročilo o razgovorih, ki jih je imela v Jugoslaviji in izkušnjah, ki jih je dobila.

Na sestanku Društva britansko-jugoslovanskega prijateljstva v Londonu so podali britanski brigadniiki, ki so delali v študentskem naselju pri Zagrebu poročilo ter obsodili kominformovske obtožbe proti Jugoslaviji. Student s Ceylona, Tomy Var der Porten je izjavil: «Kot pripadnik kolonialnega naroda želim povedati, da zelo cenimo borbo jugoslovanskih narodov kakor tudi stališče Jugoslavije do borbe kolonialnih narodov».

JUGOSLAVIJA na inozemskih velesejnih

Po velesejnu v Trstu, kjer je Jugoslavija razstavljala z velikim uspehom, sodeluje FLRJ tudi na drugih mednarodnih velesejnih.

V Stockholmu, kjer razstavljajo poleg Švedske, Francije, Zapadne Nemčije, Italije, Češkoslovaške, Poljske, Nizozemske, Norveške, Finske, velika podjetja iz Švice, Velike Britanije in ZDA ima svoj veliki paviljon Jugoslavija.

Ze na prvi pogled je jugoslovanski razstavni prostor prijetno iznenadi. Po svoji ureditvi in načinu prikazovanja razstavljenih predmetov se razlikuje od ostalih. Namesto prenatrpanosti in velikega števila istovrstnih stvari ima jugoslovanski paviljon vrsto oddelkov z najrazličnejšimi predmeti. Jugoslavija razstavlja glavne izvozne artikle, proizvode kemijske industrije, živilske z najpomembnejšimi proizvodi kot so konzervirane ribe, sadje, zelenjava, sušeno sadje, sadni sokovi itd.

Veliko pozornost vzbujajo tudi razstavljeni vina, ki jih inozemstvo še dobro pozna in ceni.

Bogastva dežete kakor tudi uspehi napredov rudniških kolektivov so razstavljeni v posebnem oddelku, kjer imajo rude z bogatih jugoslovanskih ležišč. Strokovnjaki pa posebno cenijo jugoslovanski les, ki zavzema na velesejnu velik del.

Največ ljudi pa se ustavlja v oddelku, kjer je razstavljen jugoslovanski tobak ter vse vrste cigar in

PRED TRETJIM KONGRESOM AFŽ

28. in 29. oktobra bo v Zagrebu tretji kongres AFŽ Jugoslavije. Pri prave so že po vseh osnovnih organizacijah v teku. Izvoljene so bile delegatke za kongres. Na kongresu bodo obravnavali najvažnejše probleme organizacije, s katerimi se mora Antifašistična ženska zveza v bodoče najbolj baviti — to je dviganje in vzgajanje novega pokolenja. Kongres bo tudi sprejel odloke, kako bi AFŽ pomagala zdravstvenim organizacijam ter z njimi najtesneje sodelovala v borbi za manjšo umrljivost otrok in posebno še, kako je treba pomagati ženi, da bo sposobna vzgajati zdravega in naprednega otroka.

Centralni odbor AFŽ je kot pravo za kongres formiral skupine, ki so odšle na teren v vse republike v liste kraje, ki so žarišča otroških obolenj in kjer je umrljivost otrok največja. Na terenu imajo predavanja in pomagajo ženam v negi in vzgoji otrok, kjer je to potrebno. Ze s tem prvim svojim odhodom na teren in z analizami, ki jih od tam pošiljajo, nudijo te ekipe dragoceno pomoč zdravstvenim ustanovam ljudske oblasti, ki se bavijo z zdravstvenimi problemi otrok. Ekipa bodo nadaljevala z delom vse do kongresa.

cigaret. Na velesejnu tudi prodajajo cigarete «Atlas», «Drina», in «Adrana», povpraševanje po jugoslovanskih cigaretah je izredno veliko.

Pred razstavljenimi predmeti do naše obrti je vedno tudi polno obiskovalcev, ki si z odobravanjem ogledujejo pirotske, bosanske in makedonske preproge, prte, bluže, paze, torbice in druga ročna dela. Mnogo kupujejo Švedi posebno kratke kožuhe vezene v narodnih motivih.

Nič manjšega zanimanja ne vzbujajo usnjeni izdelki.

Jugoslovanski paviljon si je ogledalo preko 400.000 obiskovalcev. Ki se navdušeno izražajo o jugoslovanskih uspehih. Tudi švedski tisk piše, da je jugoslovanski paviljon eden izmed najlepših in najbolj urejenih na vsem velesejnu.

Tudi italijanski tisk, posebno strokovni in ekonomski listi poudarjajo, da je jugoslovanski paviljon na velesejnu v Bariju eden najpopolnejših v prikazovanju gospodarstva celotne dežele. V jugoslovanskem paviljonu so razstavljeni poleg drugega stroji iz tovarn «Ivo-Lola Ribar» «Prvomajske», «Rade Končar», «Atlas» itd.

Jugoslovanski paviljon v Bariju so uredili študentje beograjske umetnostne akademije, tako da tudi v estetskem pogledu privlači posebno pažnjo obiskovalcev.

NEKAJ VTISOV S POTOVANJA prosvetnih delavcev po Jugoslaviji

Na povabilo Zveze prosvetnih delavcev Jugoslavije nas je 17 učiteljev in profesorjev 2. septembra odpotovalo v Jugoslavijo, kjer smo ostali do 15. septembra. Obiskali smo Zagreb, Beograd, Skopje, Ohrid, Sarajevo in druge manjše kraje. Povsod, koder smo hodili, smo doživeli prav priske sprejeme in odnesli iz Jugoslavije nepozabne vtise. Namen našega potovanja je bil, da se seznanimo z napredkom nove socialistične Jugoslavije na vseh torsiščih, predvsem pa s prosvetnimi, kulturnimi in vzgojnimi ustanovami.

V Zagrebu smo med drugim obiskali tovarno učil, ki so jo po osvoboditvi obnovili in povečali, tako da je sedaj zelo velika. V tej tovarni izdelujejo vsa učila na tekočem traku. Videli smo nešteto predmetov. Steklene cevi za razno uporabo, cevke za barometre, table, globuse, krasne zemljevide, reliefe, krogljice za računalje; vsa učila, ki so potrebna od osnovne šole do univerze. Posebno nas je zanimalo izdelovanje globusov, za katere je bilo potrebnih mnogo napotov in poskusov. Prej so večino učil uvažali iz Nemčije in Češkoslovaške. Mnogo teh predmetov je proizvod ročnega dela, zlasti predmeti iz pihanega stekla. O velikih množini učil, ki jih izdelata ta tovarna, nam priča že dejstvo, da izdelajo letno 360 km okvirnih palic za zemljevide in obrabijo 60 km² platna.

Na nas so napravili posebno globok vtis napori vseh, da se ustvarijo nove stvari, vztrajnost in pogum ter volja premagati vse zapreke. To smo opazili povsod, zlasti pa v tej tovarni.

Obiskali smo tudi študentsko naselje in bili na kraju, kjer je delala tržaška brigada. Povedali so nam, da bodo s časom premestili v študentsko naselje vse fakultete. Zanimiva je tudi državna moška gimnazija, ki je bila prva gimnazija na Balkanu sploh. Stara je nad dvesto let. Do leta 1790 so jo upravljali jezuiti, potem pa je prišla v posvetne roke. Iz te gimnazije je izšel ves hrvaški preporod in je bila žarišče hrvaške kulture.

V Zagrebu je 9 realnih in 1 klasična gimnazija, 1 učiteljska, 1 šola za vrtnarice, 25 sedemletk, srednja tehnična šola, univerza itd. So lo obiskuje 40.000 učencev. V eni sami sedemletki je 1.500 učencev. V srednji tehnični šoli je 1.250 učencev, 30 učilnic, 125 profesorjev. Ta šola je v velikanski zgradbi. Razne stroje so dijaki izdelali sami. Iz starih polomljenih avtomobilov so izdelali avto in kamionček. Vsako leto opravijo za 5 do 6 milijonov din prostovoljnega dela, s čimer krijejo vse upravne stroške šole.

Lepo bo tudi pionirsko mesto, ki ga gradijo. Videli smo lične hišice za 20 otrok, jedilnice pa so posebej. V mestu bodo zgradili sedemletko, gledališče, poštni urač, bazen za kopanje itd. Sem bodo prihajali najboljši pionirji iz vse Hrvatske.

Iz Zagreba smo se odpeljali v Beograd. Ogleдали smo si med drugim osnovne šole in gimnazije. V osnovni šoli smo videli tudi oddelček za defektno deca. Vse šole imajo šolsko kuhinjo. Vsi otroci dobivajo mleko, potrebni otroci in otroci mater, ki so zaposlene, pa dobivajo tudi kosilo. V šolah delujejo ambulante, poleg tega imajo tudi šolsko kliniko. V Beogradu je 25 gimnazij in povsod je veliko število dijakov. Videli smo tudi moderno žensko in moško gimnazijo s 24 učilnicami. Graditi so jo začeli leta 1947.

Obiskali smo tudi vzorne jasli. Hodniki so skoraj v celoti iz stekla. Stavba je krasna, vsa se kar blesti od snage. Stene so rožnate barve, tla pokrita z linolejem. V jaslih je 80 otrok, vodi jih poštvovalna zdravnica.

Prav veličasten je sindikalni dom kulture. Zgradili so ga članj sindikata s prostovoljnimi delom. V domu je mnogo dvoran: dvorana za kulturne prireditve in gledališke predstave, kinodvorana, sejna dvorana itd. Dom je v predmestju, kjer prebiva 25.000 delavcev. V do-

Prosvetni delavci iz Trsta, ki smo se udeležili poučne ekskurzije po Jugoslaviji, izražamo ob zaključku svojega potovanja najiskrenejšo zahvalo centralni upravi Saveza prosvetnih radnikov, kakor tudi republičnim odborom Saveza prosvetnih radnikov v Beogradu, Zagrebu, Skopju, Sarajevu in Ljubljani za vso izkazano gosteljubnost in uspešno organizacijo ekskurzije. Ob tej priliki pošiljamo najtoplejšo tovariške pozdrave vsem prosvetnim delavcem združenim v Savezu prosvetnih radnikov Jugoslavije.

Z velikim zadoščenjem smo imeli priložnost ugotoviti neposredno na mestu ogromen gospodarski in kulturni napredek narodov Jugoslavije. Občudujemo edinstveni polet delovnega ljudstva in njegovo predanost in vztrajnost pri izgradnji svoje socialistične domovine.

Posebno moramo poudariti vzgledno in dosledno izvajanje enakopravnosti narodov v FLRJ, kakor tudi narodnih manjšin, ki jim ljudska oblast brez razlike daje vso materialno in moralno pomoč za njih neoviran gospodarski in kulturni razvoj.

Enodušno izjavljamo, da bomo kakor doslej tudi naprej vzdrževali in krepili kulturne vezi z vsemi narodi Jugoslavije — predvsem z matičnim slovenskim narodom. Zavedamo se, da se bomo le tako mogli uspešno bojevati za kulturno in politično enakopravnost slovenskega ljudstva v Trstu.

Z ogorčenjem obsojamo kominformistično kampanjo laži in klevet proti novi Jugoslaviji in smo prepričani o njeni pravilni poti v izgradnji socializma. Prosvetni delavci smatramo borbo proti klevetam za svojo dolžnost in obljubljam, da bomo ob vsaki priliki širili resnico o Jugoslaviji in utrjevali zaupanje našega delovnega ljudstva vanjo.

Trst, 14. septembra 1950.

Sledijo poopisi

mu igra sindikalno amatersko gledališče (Ivan Goran Kovačić).

Za Beogradom smo si ogledali Skopje. Tu se srečujemo vzhod in zahod. Videli smo turški del mesta, cigansko naselje in moderni del mesta. Vse to je bilo zelo slikovito in zanimivo. Prvi večer smo šli v gledališče, kjer je nastopila folklorna skupina, ki je odnesla v Angliji na festivalu prvo nagrado. Videli smo bajne in bogate narodne noše ter jih občudovali.

Povsod smo videli, kako se v svobodi makedonsko ljudstvo prebujata, s kakšnim navdušenjem se ljudje učijo in delajo. V mnogih krajih gradijo nove šole, kjer jih prej sploh ni bilo. Peljali smo se iz Skopja skozi Tetovo in Gostivar v Ohrid. V Gostivarju je 80 albanških učiteljev in albanška gimnazija. Tam so nas sprejeli domači učitelji Makedonci in Albanci. Vsi ti učitelji so mladi, polni navdušenja, srečni, da lahko poučujejo otroke v svojem materinem jeziku. V stari Jugoslaviji so se morali učiti samo srbščino. Sedaj pa uživa Makedonija svobodo: Makedonci, Albanci, Turki, vsi se učijo v svoji materinščini.

Ohridsko jezero nas je vse navdušilo. Ohrid šteje 12.000 prebivalcev in ima svojo gimnazijo, Bazilika sv. Sofije je najstarejša cerkev v Jugoslaviji, v cerkvi sv. Klementa smo videli krasne freske. V Ohridu smo prenočevali v vzhnem sindikalnem domu. Događili so ga letoš junija meseca. V njem je pro-

stora za 230 gostov in je namenjen predvsem junakom dela. Je to velika krasna stavba s prijetnimi lepo uredjenimi sobami. Vsaka soba ima svoj balkon, ki gleda na jezero, tla so pokrita z linolejem in

Po večjih mestih Jugoslavije prirejajo razstave lokalne industrije, na katerih prikazujejo vsakoletne uspehe v borbi za gospodarski napredek. Mnogi novi izdelki so priče prizadevanja delovnega ljudstva. Na sliki vidimo model žage, razstavljen na lokalni razstavi v Celju.

Popolno izkoriščanje surovin prinaša milijonske dobičke

Jugoslovanski strokovnjaki se bavijo s poskusi kako bi najbolje izkoristili vse vrste odpadkov in kako bi iz rastlinskih in živalskih surovin izrpal kar največ koristnega materiala.

V divjih plodovih, ki so prepriščeni propadanju, v raznih kemijskih spojinah, ki so že služile v proizvodnem procesu, v zidih pri topilnicah, v živalskih odpadkih po kladivnicah se čisto skrivajo mnoge koristne surovine, ki jih mora jugoslavija nabavljati iz inozemstva in drago plačevati z devizami. Zelo so začeli sistematično raziskovati vse te vrste do sedaj neizkoriščenih surovin in dosegljive že lepe uspehe.

Usnjeni predmeti, namenjeni široki potrošnji so se čisto kmalu kvarili, koža se je gubala in razpokala že po kratkotrajni uporabi. Do tega je prišlo zaradi pomanjkanja olja za impregniranje usnja. Najboljše olje pridobivajo iz parkljev in čeprav ima teh živalskih surovin Jugoslavija v izobilju, ga je vendar uvažala iz inozemstva in plačevala zanj dragocene devize. Po prvih poskusih so ugotovili, da je pri-

dobivanje olja za impregniranje usnja iz parkljev zelo enostavno in se ga lahko pridobiva z prekuhavanjem surovine in vode v odprtih kotlih, 1 kg olja v domači proizvodnji stane 80 din, a za impregniranje 1 kv. m najfinejšega usnja se bo porabilo le za 2 din olja. Tako pripravljena koža bo trajnejša.

Na tisoče kg divjega kostanja je gnilo po gozdovih in le otroci so se z njim igrali. Grenak okus jih je prepričal, da divji kostanj ni užiten, ko so se hoteli le sami pripraviti o tem. Ta okus je zaradi saponina, ki ga vsebuje divji kostanj v precejšnji meri. Saponin, alkaloid služi pri proizvodnji za enalizio fotopapirja, uporablja se tudi v medicini, kemijski industriji, kot sredstvo za pranje, za gašenje požara itd. Na tujih tržiščih stane 1 kg saponina 3 švicarske franko. Strokovnjaki so ugotovili, da vsebuje plod divjega kostanja, ki raste po jugoslovanskih gozdovih, poleg 3 odst. surovega saponina tudi velik odstotek olja, ki se uporablja pri industriji mila. Od 120 vagonov divjega kostanja pridobivajo preko 20 va-

preprogami. Dom je zunaj mesta, je poln cvetja, v njem vlada mir in je zato zelo primeren za oddih.

Na povratku smo obiskali še Bosno. Bili smo v Sarajevu, Zenici in drugod. Povsod smo videli, da je Jugoslavija pravo mravljišče, kjer hitijo vsi delatji v vseh južnih krajih je želja po izobraževanju in napredku ogromna. Nepismenost se odpravlja, povsod smo videli delavce, ki so brali časopise in revije. V Zenici so takrat imeli velik praznik: tovarna je prešla v roke delavcem. Tu smo videli, kako delavci v veliki večini z navdušenjem gradijo lepšo bodočnost.

Očeli smo iz Jugoslavije vsi prevzeti nad tem, kar smo videli. Videli smo, da se tam gradijo tovarne, predvsem pa da se vzgajajo novi ljudje, na isti liniji in da je sploh nesmisel, da obstajata dve sindikalni organizaciji.

Nov tip avtobusa "Luka"

Na velesojmu v Zagrebu bo razstavljen tudi nov tip avtobusa. Inženir Josip Manton, ki je delal v ameriški avtomobilski industriji 40 let kot konstruktor, se je po vojni vrnil v domovino in svoje znanje stavil na razpolago tovarni avtomobilov v Mariboru. Iz svojih velikih izkušenj je takoj presodil, da široki kamioni in avtobusi niso primerni za gorske poti Bosne, Hercegovine, Makedonije in drugih goratih predelov in je skonstruiral nov tip avtobusa, ki ima razdaljo med osmi zmanjšano na 3,60 metra. Novemu tipu vozila so dali ime "Luka" po ilegalnem imenu ministra za težko industrijo Franca Leskoška.

Kot avtobus je ing. Manton konstruiral tudi kamion, ki bo prikladen za vožnje po hribovitih cestah. Kamion ima nad vozačevim sedežem posteljo, v kabini pa je novost odlična ventilacija. Tudi karoserija kamiona je znatno ojačana ter se tovor izpraznjuje avtomatsko.

Muslimanke za resnično enakopravnost žena

Pr eden je bil izdan odlok vlade LR Bosne in Hercegovine o snemanju jeredže, so žene-muslimanke na svojih sestankih izražale zahtevo, da tudi na zunanji prekinjejo s preteklostjo, ki jih je zapostavljala in jih podrejela moškimi tovarišem. Ze v narodnoosvobodilni borbi in po njej so muslimanske žene sodelovale za osvoboditev domovine in za izgradnjo socializma. Mnoge so že tedaj odkrile svoje lice, ker so hoteli tudi one imeti popolno svobodo in enakopravnost, feredža pa je znak suženjstva žene. Danes muslimanke množično snemajo jeredže kakor tudi množično sodelujejo v izgradnji svoje svobodne domovine.

ROMINFORMIADJE ROMUNSKO GOSPODARSTVO V ROKAH SOVROMOV

Romunsko gospodarstvo je dokaz, da je izgradnja socializma nemogoča brez planskega vodstva. Do danes so v Romuniji izpolnili le enoletni gospodarski plan in to za leto 1949. Namesto petletnega načrta, ki bi se moral začeti z letošnjim letom, je petletka odgođena na naslednje leto, a za letos so romunski gospodarstveniki ponovno sprejeli enoletni načrt. To spremembo pa so uvedli zaradi tega, ker žene Sovjetska zveza s svojim drugim petletnim planom leta 1951 in se moča romunska petletka prilagoditi sovjetski

Gospodarski načrtji pa kljub temu ne morejo izboljšati gospodarskega položaja v državi, ker obsegajo neznamen del romunske ekonomije. Glavni del ostaja izven plana, njemu gospodarijo tako imenovani "sovromi" to so sovjetsko-romunske mešane družbe.

Prva sovjetsko-romunska mešana društva so bila osnovana leta 1945, ko je Sovjetska zveza vzpostavila svojo kontrolo nad romunskim gospodarstvom. Preko takega društva "Tars", je celotni notranji in mednarodni zračni transport v Romuniji postal last Sovjetske zveze. Pod upravo družbe "Rata" je dobila Sovjetska zveza celotno plošno na romunskem delu Donave. S "Sovrom-transportom" so sovjeti zagospodarili ne le v suhozemnem, rečnem in pomorskem prometu, temveč tudi v velikih ladjedelnicah v Galcu, Brailu, Turn-Severinu in v drugih mestih.

Romunija je država, ki je znana kot ena izmed najmočnejših proizvajaljk nafte. Zato je čisto razumljivo, da je Sovjetska zveza v celoti prevzela to važno panogo.

Preko 25 odst. celotnega romunskega ozemlja pokriva gozdovi odlične kakovosti. Skoro polovico jih izkorišča sovjetsko-romunska mešana družba "Sovromlema". Največji kombinat težke industrije, kakor "Rešica", in tovarna strojev za petrolejsko industrijo "Prvi maja", bogata ležišča premoga, podjetja kemijske industrije, gradnje, celo socialno zavarovanje — vse je pod neopojeno kontrolo mešanih družb "sovrom-metal", "sovrom-karbone", "sovrom-him", "sovrom-zavarovanja", "sovrom-film", "sovrom-konstruktorji" in še nešteto drugih takih "sovromov".

Princip mešanih družb, seveda na osnovi enakopravnosti, je v bistvu koristen, toda način poslovanja sovjetskih mešanih družb predstavlja značilni primer vsiljevanja neenakopravnih odnosov med velikimi silami in podrejenimi malimi državami.

Po mirovni pogodbi z Romunijo je Sovjetska zveza prevzela celokupno nemško posest, ki je bila velika, ker je hitlerjevska Nemčija koncentrirala med vojno industrijo prav v Romuniji. SZ je demontirala mnoge tovarne in stroje odpeljala v Rusijo, v ostalih industrijskih centrih pa je organizirala mešane družbe. Kako veliko korist ima od mešanih družb SZ, nam kaže način, kako špekulira z romunsko nafto. Sovjetska zveza jo kot svoj proizvod po svetovnih cenah daje na tržišča vzhodne in zapadne Evrope.

Romunija je znana po izvozu lesa. Eno izmed maloštevilnih romunskih samostojnih podjetij "Lem-eksport" je hotelo plisati svoj les na tržišču Bližnjega vzhoda. Sovjetskoromunsko mešano društvo je ponudilo — prav tako romunski, les po mnogo nižji ceni in romunsko podjetje ni moglo vzdržati konkurence.

Sovjetski časopis "Novoje vremja" je avgusta pisal: "Nafta... Ameriški, angleški, nemški trusti so leta in leta grabežljivo črpali in izkoriščali zaloge romunske nafte".

A danes? "standard-oil", "Kolumbija" itd so odstopili mesto novim firmam — "sovromom". Razumljivo je, da avtor članka ni pisal, da so metode izkoriščanja ostale iste. Za romunski delavski razred ni nobene razlike v tem ali se romunski proizvodi vozijo na Zapad ali na Vzhod.

Dokumenti o narodnoosvobodilni borbi na Primorskem v letu 1942

(Izpiski iz arhivov Muzeja narodne osvoboditve v Ljubljani)

Okupatorjeva oblast v Sloveniji je bila orožena. Svobodno ozemlje je (izvršeni mest in komunikacij) obsegalo skoraj vsi Dolenjski in Notranjski prav do vrat Ljubljane. Z ljubljanskega gradu so grmeli italijanski topovi. Orožena je bila Ljubljana, proga Ljubljana-Trst, tako važna za zvezo z rusko fronto, kjer so stali tudi italijanske čete; orožen je bil etno petroliferao ki je v Italijo dovažal romunski petrolei, brez katerega bi morala italijanska fronta pred Aleksandrijo propasti. Iz Cavallovega dnevnika razberemo vsi skrb zaradi natte.

Zato razumemo; da je general Roatta, poveljnik II. armade, v okrožnici 1. junija 1942. (št. 12600) generalu Robottiju, poveljniku XI. armadnega zbora v Ljubljani, v kateri je očitral nalogo in potek ofenzive za prvo nalogo, ki je bila uničiti partizansko vodstvo in partizane, kot drugo postaviti varnostno železnico. Med te je spadala tudi Ljubljana-Trst.

Ko je general Roatta 8. junija pisal svojo okrožnico, je kot tretjo nalogo (točka III.) zapisal, da mora poveljstvo XI. armadnega zbora doseči, da staro mejo zaprejo na črtil utrdbo čete vojnega področja Videm in Trst. Primorje ni več spadalo v področje njegove II. armade. Roatta ni vedel, da je Rim že odločil druge, njeemu in Robottiju je prišel naproti.

5. junija je vojno ministvo ustanovilo v Trstu XXIII. armadni zbor (št. 35700-55.5.3.), ki naj začne svoje življenje 15. junija 1942.

Poveljnik novega zbora generala A. Ferrero se je mudilo. Hlepel je po nagli zmagi. Z 15. junija (št. 5) na rojstni dan zbora je sporečil pod naslovom: «Določanje upornikov na državnem ozemlju tostran stare meje, da je vojno ministvo določilo zboru kot glavno nalogo, da vsakič in v vodi operacije proti upornikom, ki delujejo na ozemlju tržaškega kakor videnskega vojnega področja.»

Naloga XXIII. armadnega zbora je bila za Primorje ista, kar je bila III. ofenziva za področje Ljubljanske pokrajine. General Ferrero to v svoji okrožnici odkrito pove: «V kratkem času izločiti in zajeti upornike.»

Zboru so bile v ta namen dodeljene sedeče vojske sile: Grančarski oddelki (Guardia alla frontiera) tako tržaškega kot videnskega vojnega področja in dve diviziji, Veneto in Novara.

Pet strani dolg ukrep razloli podrobno operativne naloge, ki jih je treba izvesti z vsvo energijo in pripravljenostjo. V dosednjem svojem namenu je general Ferrero Slov. Primorje in Istro razdelil v tri pasove. Prvi je bil desetkilometrski pas ob stari italijansko-jugoslavanski meji. Na zapadu je segal do črte: Skopio (kota 862 pri Spodnji Tribuši) — Obliakovo sedlo (med Hotojnu in Konomoljo) — Kobalova planina (kota 829 zapadno od Idrje) — Crni vrh pri Idriji — Javornik (kota 1240) — Bukovje (kota 693) — vas Rakitnik — «Cima Grandea (kota 887, ki na zemljevidu Slovenske Matice ni označena) — Mitanca (kota 913) — Tušak — Mitanca (kota 915) — Mitojka (kota 1093) — Kozlek (kota 997) pri Jablanju — Ilirska Bistrica) — Pleševca (kota 770) vs Brkund Veil in Skrapni.

Ta pas je bil dodeljen grančarskim oddelkom, da preprečijo vrd partizanskim silam iz Ljubljanske pokrajine in uničijo vse partizanske oddelke, ki bi se tu nahajali.

Drugi pas — okrožnica ga imenuje zona di copertura — ezaporni pas — je na zapadu bil razmejen s črto: Rombon — Cestovan — Vošče, Sv. Lucija — Cestovan — Ajdovščina — Vipava — Senožeče — Britof — Ilirska Bistrica — Podgrad — Mune — Crni vrh (kota 1031) in je nato preko koto 902, 1029, 985 dosegal morje zapadno od Reke. Čistko naj bi tu vršili obe diviziji. Novara je

v ta namen dobila nov razpored za svoje enote, ki nam pa do sedaj še ni znan.

Danes so si kominformovci kakor italijanski sovinski edini v omalovaževanju partizanske borbe Primorcev in Jugoslovancev sploh. Morda so med temi tudi oni italijani, ki so se proti partizanom borili. Prav je, da jim osvobodimo spomin z njihovimi dokumenti, dokumenti njihovih generalov. General Ferrero je v svoji okrožnici sicer mislil, da bo v skratkem času izločil in zajel upornike, je pa vendar bolj proti partizanom smatral za resen boj, katerega načelo zahteva v vseh vojskovaška duha, visok tih inčiv, takojšnje primerne postopke (točka 4, stran 4). In če je moral ob granitnih uporabljati se kar dve diviziji, katerih bataljoni (ena stotinja je bila določena za krije - rezervno) so morali dvakrat tedensko sprehoditi, obiti in čistiti določeno ozemlje, nam vse to pove, da so majhne partizanske čete Slov. Primorja in Istre morale biti za vraga in pol. Pač se je tudi on zavedal, da ima proti sebi več kot samo partizane, da ima proti sebi ljudstvo, ki se veseli partizanskih drznih podvigov in jim tudi povsod pomaga. Tako pravi, da emoramo vsem dati občutiti, da ne dopuščamo več iniciative upornikov (tudi v tej iniciativi je poklon), marveč da esmo pripravljene udariti in hočemo udariti z

2

Prvi temu zahteva poveljnik zbora, da očitirji preprečijo vojake, da eslužijo domovini in kot taki morajo biti sovražniki sovražnikov domovine.

Položaj v Primorju se po teh ukrepih za našle ni prav nič izboljšal. Sirah pred partizani je rastle. Ker so se ti pojavljali v zaplenjenih italijanskih uniformah, je bil izdan strog ukaz, da je treba zahtevati osebno izkazni, co celo od oficirjev (Postaja javne varnosti Podbrdo 28.6.1942, št. 07/1103).

Prav iz istega razloga so se morale vse italijanske patrulje, ki so šle k stari meji preje pisмено prijaviti. Na telefon se niso več zanesli, ker so ga večkrat uporabljali partizani. Vodnik patrulje je ob srečanju z vojskomi delikom ob meji moral legitimirati (Vojaško poveljstvo Podbrdo 27.9.42 št. 4008 tajno).

Vse to kaže, da se je položaj poostroval. Račun generala Ferrera, njegov načrt, da je treba s partizani v kratkem času končati, je izgubljal na verjetnosti tudi zanj. 10. julija 1942 (št. 02-511) zahteva, da spoznaš in negotovnost prenehata, da zmožnost in spretnost oddelkov je treba biti manjša od one, ki jo kažejo uporniki (zopet lep poklon našim borcem). Nato daje nova navodila, stroja, enaka onim, ki jih je v okrožnici C 3 predpisal vojni zločinec general M. Roatta, poveljnik II. armade in jih v Sloveniji izvrševal M. Robotti. «Ujete upornike je treba, da je primerno vzeti talece, opozigati postopaj, kjer so se izvršile sabotažne akcije. V taktičnem pogledu je nov predpis, da je treba partizane — gverilce pobijati z gverilo; zato zaukazuje zasede, zlasti ponoči.»

Osem dni nato (18. julija 1942, št. 02-696) svetuje, naj postavljajo svoje zasede ob studenih, kar velja za Kras, in pri dupljanh, v katerih se partizani radi skrivajo.

20. julija 1942 (št. 02-753) mora ugotoviti, da te vrste partizanov v Primorju množe, da jih prebradati kilometr podpira. Proti temu zahteva preiskave hiš po vsem zapornem pasu, zlasti po policijski uri. Kontrolirati naj bi tudi domače družine, ali so vsi naročniki pa tudi orožje in zalogo živeža. Manjše kraje, zlasti zaselke je treba pregledati načrtno, v večjih pa naj so preiskave omeje na sumljive elemente. Sveto se to le povprečne številke, ki kažejo razmerje med površino kontinenta in vseni prebivalci kontinenta.

zadostno energijo, da jih izločimo in damo ozemlju varnost (točka 2, stran 5).

Najno zahteva, da morajo biti čete v stalnem premiku, petkrat ponavljajo, da je dolžnost enot smuoversi - kretajti (točka 1, stran 4).

V ostalem delu Primorja, v tretjem pasu (Brda, - Spodnja in Srednja Vipavska, Kras) naj bi se vojska udeleževala le po potrebi, ali če to zahtevata politična oblast.

Kakor se je general Ferrero varal, ko je računal, da bo upornike izločil in zajel v kratkem času, tako se je varal tudi glede tega tretjega pasu. Vojska je kmalu morala nastopiti tudi tu, kot izvenjo iz podrobnih poročil.

Da je bilo partizanstvo in njegova OF nevarna za italijanskega vojaka zvezo iz Ferrerovega dopisa, ki ga je pisal tri dni za tem (18. jun. 1942, št. 02/15) v njem izraža svojo zaskrbljenost nad propagando med italijanskim vojskovanjem. Vemo, da so prihajali v roke italijanskim vojakom naši letaki in italijanski, ki so mu pravili, da se slovenski partizani borijo za svobodo svoje zemlje proti fašizmu, da ne sovražijo italijanskega ljudstva celo voljnikov ne, o katerih ve, da so mnogi prisiljeni pod orožjem.

Prejelo je sedaj še čistke; ki jih je svojima divizijama dvakrat tedensko predpisal general Ferrero ob rojstvu tržaškega armadnega zbora. Dokumentov iz arhiva zbora nimamo. Pregled se opira na raztresena poročila, ki so v arhivu XI. armadnega zbora (kratic: CGL — Karabinjerji Ljubljanske grupe, CRRR Gruppo Lubiana; C XI CA — Karabinjerji XI. armadnega zbora — CRRR XI. C.A.; SIM — Informativna služba vrhovnega italijanskega poveljstva Stajo Maggiori; DTG — Ufficio Informazioni; MTT — Vojno področje Zarkov. V glavnem mestu Quito, Videm — Difesa territoriale. U. Videm; poročila goriske kvesture in prefektur; IG — Generalni negotovnost prenehata, da zmožnost in spretnost oddelkov je treba biti manjša od one, ki jo kažejo uporniki (zopet lep poklon našim borcem). Nato daje nova navodila, stroja, enaka onim, ki jih je v okrožnici C 3 predpisal vojni zločinec general M. Roatta, poveljnik II. armade in jih v Sloveniji izvrševal M. Robotti. «Ujete upornike je treba, da je primerno vzeti talece, opozigati postopaj, kjer so se izvršile sabotažne akcije. V taktičnem pogledu je nov predpis, da je treba partizane — gverilce pobijati z gverilo; zato zaukazuje zasede, zlasti ponoči.»

Osem dni nato (18. julija 1942, št. 02-696) svetuje, naj postavljajo svoje zasede ob studenih, kar velja za Kras, in pri dupljanh, v katerih se partizani radi skrivajo.

20. julija 1942 (št. 02-753) mora ugotoviti, da te vrste partizanov v Primorju množe, da jih prebradati kilometr podpira. Proti temu zahteva preiskave hiš po vsem zapornem pasu, zlasti po policijski uri. Kontrolirati naj bi tudi domače družine, ali so vsi naročniki pa tudi orožje in zalogo živeža. Manjše kraje, zlasti zaselke je treba pregledati načrtno, v večjih pa naj so preiskave omeje na sumljive elemente. Sveto se to le povprečne številke, ki kažejo razmerje med površino kontinenta in vseni prebivalci kontinenta.

28. avgusta je vojno ministvo (št. 49700-51.1.5) zopet dovolilo dopustne slovenskim vojakom, najbrže je računalo na uspeh XXIII. armadnega zbora, ali le s predhodnim dovoljenjem lokalnih karabinjerskih oblasti. Sumljivim se to dovoljenje ne da; zlasti ne onim, ki so bili pod policijskim nadzorom «schadati». One, ki bi se na dopustu izkazali sumljive, je treba takoj odpraviti nazaj v enote. Pisanja o dopustih, okrožnic, odredb, vprašanji je vse leto 1942-1943 dosti. Dejstvo je, da so dopust dobili le redki fašistični prodanci. Vsem drugim so ga odklanjali; motivacija ali sentimentali slovenski je zadostovala. (Primer dopis karab. Cerko 24.X.42. št. 69-242. Seg.) Od 28. dec. 1942 dalje so bili redni dopusti popolnoma ukinjeni zaradi vplotka letnika 1923 in obremenitve železnice (Voj. ministvo 27.XI.42. št. 73560-53 — glavno pov. karab. Rim 8.12.42. št. 7490-2).

(Nadaljevanje sledi) DR. JUVANCIC

vih «totalitarna» (točka 2, stran 2). Pri tem ne smemo pozabiti, da je 16. julija Mario Robotti začel v Sloveniji ofenzivo, svoj ekrasen pohod po poljih in šumah italijanske Slovenije, kot se je izjavil v svojem dnevnem povelju na pesniški način, dasi je Mussolini zahteval (sesanek 31. julija 1942 v Gorici), da morajo Slovenci spoznati, da je Italijan tudi vojak in ne samo sentimentalni umetnik.

8. avgusta je vojno ministvo (št. 49700-51.1.5) zopet dovolilo dopustne slovenskim vojakom, najbrže je računalo na uspeh XXIII. armadnega zbora, ali le s predhodnim dovoljenjem lokalnih karabinjerskih oblasti. Sumljivim se to dovoljenje ne da; zlasti ne onim, ki so bili pod policijskim nadzorom «schadati». One, ki bi se na dopustu izkazali sumljive, je treba takoj odpraviti nazaj v enote. Pisanja o dopustih, okrožnic, odredb, vprašanji je vse leto 1942-1943 dosti. Dejstvo je, da so dopust dobili le redki fašistični prodanci. Vsem drugim so ga odklanjali; motivacija ali sentimentali slovenski je zadostovala. (Primer dopis karab. Cerko 24.X.42. št. 69-242. Seg.) Od 28. dec. 1942 dalje so bili redni dopusti popolnoma ukinjeni zaradi vplotka letnika 1923 in obremenitve železnice (Voj. ministvo 27.XI.42. št. 73560-53 — glavno pov. karab. Rim 8.12.42. št. 7490-2).

Kljub vsej strogoosti se je pa le posrečilo temu ali onemu slovenskemu fantu priti na dopust in oditi v gozd. Zato je poveljstvo grančarjev XI. armadnega zbora predpisalo, da morajo dopustniki pred dopustom oddati vojaške obleke na karabinjerskih ali vojaških postajah, kar «tule» rodci grede med upornike hote ali prisiljenosti (11.12.1942. št. I-5954-OP).

Preglejte sedaj še čistke; ki jih je svojima divizijama dvakrat tedensko predpisal general Ferrero ob rojstvu tržaškega armadnega zbora. Dokumentov iz arhiva zbora nimamo. Pregled se opira na raztresena poročila, ki so v arhivu XI. armadnega zbora (kratic: CGL — Karabinjerji Ljubljanske grupe, CRRR Gruppo Lubiana; C XI CA — Karabinjerji XI. armadnega zbora — CRRR XI. C.A.; SIM — Informativna služba vrhovnega italijanskega poveljstva Stajo Maggiori; DTG — Ufficio Informazioni; MTT — Vojno področje Zarkov. V glavnem mestu Quito, Videm — Difesa territoriale. U. Videm; poročila goriske kvesture in prefektur; IG — Generalni negotovnost prenehata, da zmožnost in spretnost oddelkov je treba biti manjša od one, ki jo kažejo uporniki (zopet lep poklon našim borcem). Nato daje nova navodila, stroja, enaka onim, ki jih je v okrožnici C 3 predpisal vojni zločinec general M. Roatta, poveljnik II. armade in jih v Sloveniji izvrševal M. Robotti. «Ujete upornike je treba, da je primerno vzeti talece, opozigati postopaj, kjer so se izvršile sabotažne akcije. V taktičnem pogledu je nov predpis, da je treba partizane — gverilce pobijati z gverilo; zato zaukazuje zasede, zlasti ponoči.»

Osem dni nato (18. julija 1942, št. 02-696) svetuje, naj postavljajo svoje zasede ob studenih, kar velja za Kras, in pri dupljanh, v katerih se partizani radi skrivajo.

20. julija 1942 (št. 02-753) mora ugotoviti, da te vrste partizanov v Primorju množe, da jih prebradati kilometr podpira. Proti temu zahteva preiskave hiš po vsem zapornem pasu, zlasti po policijski uri. Kontrolirati naj bi tudi domače družine, ali so vsi naročniki pa tudi orožje in zalogo živeža. Manjše kraje, zlasti zaselke je treba pregledati načrtno, v večjih pa naj so preiskave omeje na sumljive elemente. Sveto se to le povprečne številke, ki kažejo razmerje med površino kontinenta in vseni prebivalci kontinenta.

28. avgusta je vojno ministvo (št. 49700-51.1.5) zopet dovolilo dopustne slovenskim vojakom, najbrže je računalo na uspeh XXIII. armadnega zbora, ali le s predhodnim dovoljenjem lokalnih karabinjerskih oblasti. Sumljivim se to dovoljenje ne da; zlasti ne onim, ki so bili pod policijskim nadzorom «schadati». One, ki bi se na dopustu izkazali sumljive, je treba takoj odpraviti nazaj v enote. Pisanja o dopustih, okrožnic, odredb, vprašanji je vse leto 1942-1943 dosti. Dejstvo je, da so dopust dobili le redki fašistični prodanci. Vsem drugim so ga odklanjali; motivacija ali sentimentali slovenski je zadostovala. (Primer dopis karab. Cerko 24.X.42. št. 69-242. Seg.) Od 28. dec. 1942 dalje so bili redni dopusti popolnoma ukinjeni zaradi vplotka letnika 1923 in obremenitve železnice (Voj. ministvo 27.XI.42. št. 73560-53 — glavno pov. karab. Rim 8.12.42. št. 7490-2).

Kljub vsej strogoosti se je pa le posrečilo temu ali onemu slovenskemu fantu priti na dopust in oditi v gozd. Zato je poveljstvo grančarjev XI. armadnega zbora predpisalo, da morajo dopustniki pred dopustom oddati vojaške obleke na karabinjerskih ali vojaških postajah, kar «tule» rodci grede med upornike hote ali prisiljenosti (11.12.1942. št. I-5954-OP).

(Nadaljevanje sledi) DR. JUVANCIC

TRENTARI SO ODGNALI ŽIVINO S PLANTAŽ

DEŽELA VULKANOV, POTREŠNARAVNEGA BOGASTVA IN SUZENJSTVA

Lani poleti je iz Amerike prišla vest, da je v državi Ekvador, pa v navadnih zemljepisnih knjigah ni dobil zadostnega pomenja. Zato hočemo na kratko opisati posebnosti te veleznimske dežele.

Ekvador se razprostira na severozahodu Južne Amerike in kakor pove že samo ime, na samem ravniku ali ekvatorju in je deželna vse leto navpičnili ali vsaj zelo strmo padajočih sončnih žarkov. V glavnem mestu Quito, ki leži 2850 m nad morjem, torej le 13 metrov niže kakor vrh našega Triglava, jim sije sonce dne 21. marca in 23. septembra točno v nadglavješcu ali zenitu. Človek bi torej mislil, to je dežela neznozne vročine — pa ni takol Ekvador je dežela velikanskih nasprotij bodisi v naravi kakor tudi v človeški družbi. V njej lahko v nekoliko urah doživite vse ono, kar bi doživeli, če bi mnogo tednov in mesecov dolgo potoval od tropskih krajev pa gor do severnega tečaja. Vzrok teže pa je čudovita obilovitost dežele. Od severa proti jugu se namreč preko Ekvadorja razprostira gorovje Andov, ki so ravno v tej deželi najvišji in se strmo dvigajo iz vročine in višave drhtečih nizov ob obali Tihega oceana do silnih nad 6000 m visokih in v led okovanih vrhov ter se na vzhodni strani prav tako naglo vzpenjajo v ledenih visavah in močvirnih, z največimi gozdovi danekovata batajona, ki sploh ni imela mrtvih (Spomini njeneje gajoveljnika K. Mastia v MNO Ljubljana). Čistka se je po boju nadaljevala, seveda zama.

Meje te nad vse pestre dežele se danes niso točno določene in na vzhodni strani, na nižnjah Amazonskih veletoča še dolgo ne bodo, ker stranski močvirni in nepredhodni pragozdoviti gozdovi, ki jih je v preteklih stoletjih odpravi, so se v veliki meri razširili. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom.

To zanimivo živalstvo, ki je obdajajo gore, ki se dvigajo vislje v ledu, težavno dosega, v naprednih delih njegovega pasu. Se več, ko se bližajo strmi in ledeniki, ki so v veliki meri odpravi, so se v veliki meri razširili. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom.

BOMBAMZ

glavna surovina tekstilne industrije

Bombaž je danes najbolj uporabna in op vsem svetu najbolj razširjena vlaknina. Uporablja se pri izdelovanju vseh vrst tkanin in je zato v moderni tekstilni industriji nepogrešljivo. V naših krajih in sploh v Evropi pa smo se z bombažem seznanili šele zelo pozno. Dočim so ga Egiptčani in nekateri azijski narodi poznali že v drugem tisočletju pred našim, je v Evropo prišel bombaž šele pred dobrih 200 leti. Ko pa se je pojavil v evropskih tekstilnih tovarnah, je dočela izpodirni lan in postal vsej tekstilni industriji najpomembnejša surovina. Vzrok, da je bombaž tako hitro prodrl, je njegova vsestranska uporabljivost, ker je v primeri z lanom in drugimi vlakninami, bolj prožen, mehkejši in bolj primeren za tkanje, vzorn tega pa je tudi njega pridobivanje. Sila cenena. Tako je bombaž hitro prevladal po vsem svetu in postal glavna surovina vse tekstilne industrije.

Bombaževina vlakna pridobivamo iz posebnega grmičevja-bombaževca, katerega domovina so tropski predeli južne Azije in severne Afrike. Tako uspeva bombaž v Egiptu, Alžiriji, v Perziji, Siriji in v južnih republikah Sovjetske zveze pa tudi v Južni Ameriki, na Karijskem in Južni Afriki. Nekaj bombaža pridelujejo tudi v Evropi in to v Italiji, Španiji ter Makedoniji, kar pa v svetovni proizvodnji ne igra velike vloge. Bombaževca gojijo na plantazah, ki jih stalno obseva tropsko sonce in kjer je dovolj tople vode, se pod vplivom velike toplote in vlage razvije še prav

kmalu grmičevje, visoko dober meter, ki kmalu tudi cvete. Ko rumenkasto - škrlatni, cvetovi odmrvo se iz njih razvijejo ploskovi, podobni našim orehom. Iz ploda pa začne že čez kratak čas poganjati bele, dolge dlakice, ki plod docela obdajo, tako da postane poboden za pet debelih snežnih kepar. Sedaj je čas trgatve, bele, snežne kepe hitro osušajo z veti, da jih prekuda vročina ali dež ne pokvarita ter se niti ne potrgajo. Ze na plantažah odločijo nato bele niti od rastlinskega semena, jih nato v posebnih čistilnicah očistijo, sortirajo po kvaliteti ter vlakna upravljajo. Končno jih še stiskajo v bale, ki jih razpakujejo po svetu. Iz tako pridobljenega surovega bombaža, ki ga po potrebi lahko poljubno barvajo, predejo predalnice raznovrstne niti, iz katerih nato tkovno raznovrstne tkanine.

Seveda ni ves bombaž, ki ga pridobivajo po svetu, kvaliteten enak. Čim daljša so vlakna, tem kvalitetnejši je. Iz dolgih vlaken predejo tanke in fine niti, dočim uporabljajo krajša vlakna za bolj grobo prejo. Z raznimi kemičnimi postopki ustvarjajo lahko še različne zunanji videz, kar pa navadno ne vpliva na kvaliteto. Na splošno bombaž navreč ni preveč trpečen, ima pa to prednost, da je sorazmerno z volno ali drugimi vlakninami sila poceni in ga je po vsem svetu dovolj na razpolago.

Toda kljub temu da bombaž ne primanjkuje in bi proizvodnja po vsem svetu bila lahko kaj kmalu večja od potrošnje, pa danes useno primanjkuje že dragocene surovine. Bombaž je

prehodni pragozdoviti gozdovi, ki jih je v preteklih stoletjih odpravi, so se v veliki meri razširili. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom.

prehodni pragozdoviti gozdovi, ki jih je v preteklih stoletjih odpravi, so se v veliki meri razširili. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom.

prehodni pragozdoviti gozdovi, ki jih je v preteklih stoletjih odpravi, so se v veliki meri razširili. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom.

namreč že od nekaj predmet velikih špekulacij svetovnega merila in sredstvo za gospodarsko izkoriščanje ter politični vpliv. Ze na plantažah bombaževca se bogati lastniki postavljajo za vsa dela žensk in otrok, ki jih za ves njih trud pod žepom sonec in v nepravem podnebnju svatovito nizko plačujajo, dočim dosežajo sami prvi ogromne dobičke. Zgodovina pa nam pove, da je bil bombaž vzrok že številnih kolonialnih vojn in mnogih diplomatskih sporov. Da se temu izogne in v težnji za gospodarsko neodvisnost je Sovjetska zveza opravila posebno pridobitveno bombazevca in doseglja tudi na tem področju velike uspehe ter postala docela neodvisna od uvoza iz tujine.

Tudi Jugoslavija ima v svojih južnih predelih precej ugodno podnebje za pridobivanje bombaža. Ze v srednjem veku se je zato pridobivanje bombaža razširilo predvsem po Makedoniji, vendar je do osvoboditve proizvodnja bila tako malenkostna, da praktično za domačo industrijo sploh ni prihajala v poštev. V novi Jugoslaviji pa so za povečano gojenje bombaževca bili storjeni že številni ukrepi. Tako so že l. 1946, posebno pa l. 1947 pričeli na novo gojiti bombaževca v Crni Gori, in Dalmaciji, lani pa so gojenje te koristne kulturne rastline spet pričeli v Makedoniji, Dalmaciji, Crni Gori pa tudi v Istri, kjer so postopki pokazali, da je podnebje tudi primerno. Tako bodo že kmalu tudi v novi Jugoslaviji pridobivali precejšnje količine bombaža. S tem bo krit velik del domačih potreb obnemem pa bo Jugoslavija tudi v tekstilni industriji manj odvisna od inozemstva.

prehodni pragozdoviti gozdovi, ki jih je v preteklih stoletjih odpravi, so se v veliki meri razširili. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom.

prehodni pragozdoviti gozdovi, ki jih je v preteklih stoletjih odpravi, so se v veliki meri razširili. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom.

prehodni pragozdoviti gozdovi, ki jih je v preteklih stoletjih odpravi, so se v veliki meri razširili. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom.

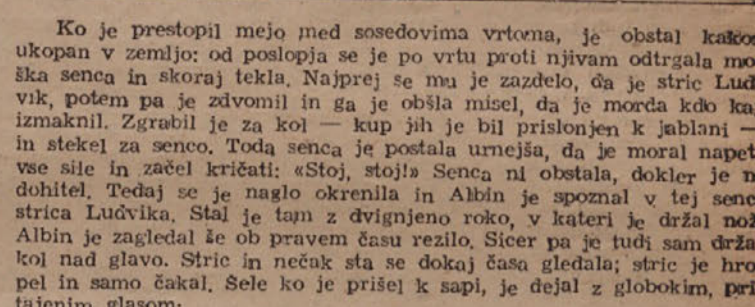
prehodni pragozdoviti gozdovi, ki jih je v preteklih stoletjih odpravi, so se v veliki meri razširili. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom.

prehodni pragozdoviti gozdovi, ki jih je v preteklih stoletjih odpravi, so se v veliki meri razširili. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom.

prehodni pragozdoviti gozdovi, ki jih je v preteklih stoletjih odpravi, so se v veliki meri razširili. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom. Vsi ti gozdovi so bogati s čudnimi rastlinami in živalstvom.

MIŠKO KRANJEC

21.

Ko je prestopil mejo med sosedovima vrtnoma, je obziral kakor ukopan v zemljo; od poslopja se po vrtni poti njivam odtrgala moška senca in skoraj tekla. Najprej se mu je zazdelo, da je stric Ludivk, potem pa je zdvojni in ga je obšla misel, da je morda kdo kaj izmaknil. Zgrabil je za kol — kup jih je bil prislonjen k jablani — in stekel za senco. Toda senca je postala umejša, da je moral napeti vse sile in začel kričati: «Stoj, stoj!» Senca ni obstala, dokler je ni dohitel. Tedaj se je naglo okrenila in Albin je spoznal v tej seneci strica Ludivka. Staj je tam z dvignjeno roko, v kateri je držal nož. Albin je zagledal še ob pravem času rezilo. Sicer pa je tudi sam držal kol nad glavo. Stric in nekaj sta se dokaj časa gledala; stric je hropel in samo čakal. Sele ko je prišel k sapji, je dejal z globokim, prijetnim glasom:

«Če bleknes eno samo besedo, te bom ubil! Si razumel?» Albin je molčal, začel se je ritenski umikati. Senca strica Ludivka pa se je gubila v noči.

Nekaj minut kasneje so Ludivka videli v gostlinji KLOJA Hrastje, majal se je kakor pijan in se ni mogel odjezati. Albin pa je v zli sluznji stopil proti hiši. Priznanično razpoloženje v duši, ki ga je bilo navdajalo prej, se je vzmernilo. Kar padele je v sobo.

Onemel je, ko je obstal pri durih. V sobi je gorela luč. Ded je bil že legel v posteljo, a ni ležal mirno in v razmišljanju, kakor sicer, temveč se je zviljal, stegoval, krčil dlani, oči so mu osteklenele, hropel je pretresljivo in ustevalo so se mu penila. Bil je kakor otrpel, le krčil in hropenje je razočevalo, da še živi.

«Mama, mamca, je kričnil Albin in zdruvil v kuhinjo po vode, kakor je bil to nekoč počel za Flegarijevo mamco. Od nekdaj je za njim prišel mama in vzkrilnila, ko je zagledala moža v takem položaju, se vrgla k postelji in vpila:

«Hitro, hitro, pomoči! Albin pa se je sklonil k dedku in ga klical: «Dedeček, dedek, povejte, kaj vam je? — Vode, malo vode vam!» Toda dedek ni hotel ne vode ne ničesar. Albinu so tedaj prišli na misel možje pri Zagorčevih, že je zdruvil tja in jih vse dvignil. Tekli so za njim k Slavicojnu.

Toda s Slavicom je bilo očitno pri kraju. «Konec ga bo, vzelo ga bo!» je tarnala Slavicovka in vija roke nad glavo. «Zdaj ga je drugič. Ne bo prestal, ne bo!»

Petek si je ogledal Slavica, priklamal rekoč: «Da, bojim se, da ne bo prestel. Drugič ga je, revež!»

In res je bil Slavica za pol ure mrtev. Albin je nem. smrtno vand. Zdal se mu je zdelo, da je dedek že zdruvil slutil svojo smrt. Tako priznanično se je bil pripravil na pot, tako se je bil poslavil od vsega, nazadnje je predal zemljo združil in opravil vse svoje človeške stvari. — Ista misel pa je navdajala Zagorca, Petka in Rakusa. Nekaj pretresljivega je bilo v vsem, toliko bolj, ker se je nazadnje pokazal v svoji človeški vrednosti, ko je brez vsake napiljenosti prišel k njim in podpisal, da stopa v združio. Njegovo zadnje priznanje, njegovo zadnje zaupanje je veljalo vnuiku in misel.

NAGELJ

Vzgojili smo že nešteto vrst nageljn. Tako, imamo: polnocvetne in navadne z enojnim cvetom, med katerimi so tudi ponavljajoči. Barve so kaj različne, vendar pa so pri nekaterih vrstah omejene. Navadno razmnožujemo nageljne s semenom, boljsem vrste s potaknjenci, ker smo gotovi, da tako ne dobimo križancev. Jasno je, da moramo potaknjence, kakor tudi seme, vzeti od zdravih rastlin, ki se odklikujejo po barvah in po polnih cvetih.

Julija ali v začetku avgusta pripravimo primeren prostor v topli gredi, ki ga omejimo z desko; kdor si pa ne more napraviti tople grede, naj uporablja zato preluknjan zabojček, dolg 50, širok 30 in visok 25 cm. Potaknjenci se ukoreninijo, tudi če je zaboj večji ali manjši, le da z njimi pravilno ravnamo. Vanj denemo kakih 8 cm mešarica (komposta) in 4 cm finega peska. Luknje pa moramo že prej pokriti s črepijami, da se ne zamašijo z zemljo.

Zemljo v topli gredi prerahljamo in poravnamo; med steklom in zemljo naj bo kakih 25 cm prostora. Na zemljo nasujemo 3 do 4 cm drobnega peska, ki ga poravnamo in potlačimo z desko. Ko imamo prostor pripravljen, porežemo pogonke starejših rastlin, ki imajo 2 do 3 lističe. Potaknjence odrežemo tik pod kolencem. Spodnje lističe odstranimo, zgornje pa priključimo. Narezane potaknjence 5 cm narazen in 1 do 2 cm globoko, nakar jih izdatno poškopimo.

Steblo moramo poškopiti z apnenim beležem ali pa z ilovno brozgo, da nam sonce ne ožge potaknjencev. V sončnih dneh jih škropimo večkrat na dan (3 do 4 krat) s postano vodo, toda le toliko, da potaknjence orosimo. Gorkota in vlaga izvabita iz spodnjega kolena kalus, pozneje pa se naredijo koreninice; navadno se nam ukoreninijo že v dveh tednih. Potem jih začnemo utrjevati, da po nekaj ur na dan privzdignemo stekla, po nekaj dnevih pa stekla po-

polnoma odstranimo. Ko so potaknjenci dovolj razvili koreninice, jih pikiramo na 10 do 15 cm razdalje in jim obenem prischipnemo vršičke na 2 do 4 pare lističev, da se zgrmijo. Ukoreninjene potaknjence presadimo tudi na stalno mesto brez pikiranja na 25 cm razdalje. Greda mora biti prejšnje leto dobro pognojena z gobjim gnojem. Ne smemo je pa pred saditvijo pogrojiiti z nerazkrojenim gnojem, oziroma z mešancem. Za sajenje v lonce, potrebujemo dobro razkrojenega mešanca.

Pred zimo zavarujemo nageljne s streho iz koruzne slame, kar navadno pri nas zadostuje; občutljivejše vrste moramo bolje zavarovati.

Spomladi, ko ni nevarnosti za mraz, jim odstranimo odejo in jih očistimo suhega listja ter jim prerahljamo zemljo. Ko začnejo poganjati, jim pomagamo z raztopino kurjega blata in goveje gnojnice, ki jo pripravimo takole: v primeru velik sod denemo dovoljno množino kurjega blata ter temu primerno goveje gnojnice. Ta mešanec naj ostane v sodu kakih 14 dni, da se dobro prevre. Pred uporabo ga moramo razredčiti z vodo, 1 del raztopine na 10 delov vode. S to raztopino zalijemo tri do štirikrat na mesec, a to le takrat, ko je zemlja dovolj navlažena. Ko nastavijo nageljni cvetje, prenehamo z gnojenjem.

Med letom moramo se skrbeti, da zemljo zrahljamo in očistimo plevela. Cvetnim pogankom moramo postaviti oporo. Za grm zadostujejo tri paličice, katere postavimo v trikotu in jih med seboj zvežemo z rafijo ali vrvice. Tako nam ni treba posameznih pogankov vezati, a so vendar toliko zavarovani pred vetrom, da jih ne polomi in vrže na tla. Na posameznih slabotnih cvetnih pogankih pustimo le en do dva, močnejšim tudi tri dobro in pravilno razvite popke, druge, pa odščipnemo.

M O D A

SICER SMO ZE VECKRAT OBJAVILI SLIKE JESENSKIH JOPIC, Vendar pa prinasamo ZOPET NEKAJ MODELOV TEGA TAKO ZELO PRAKTICNEGA DELA NASE GARDEROBE. JOPICI, KI JU VIDIMO NA SLIKI, SI UKROJMO LAHKO IZ STAREGA PLASCA TER JU NOSIMO NA KRILU PRAV TAKO KAKOR NA OBLEKO. ZELO OKUSNO JE, CE NOSIMO CRTASTO ALI KARIRANO JOPO NA ENOBARVNO KRILLO ALI PA ENOBARVNO JOPO NA KARIRANO, OZ. CRTASTO KRILLO

IZ KUHINJE 'raznih narodov'

Morda ne bi za spremembo škodilo, če bi se naše primorske gospodinje seznanile tudi s kuhinjami drugih narodov.

Bogato srbsko kosilo

Prjeded: polnjena jajca.

Skuhaj potrebno količino jajc, razpolovi jih ter loči rumenjake od beljaka. Pretlači rumenjake s tremi sardelemi, zmešaj vse z malo gorčice, popoli, popopraj in napolni s tem pikantnim nadevom beljake.

Juha iz gosje drobovine z zdrobovimi cmoki.

Skuhaj čim bolj okusno in čisto juho iz dobro očiščene gosje drobovine ter sesekljane zelenjave, soli in začimb. Ko je meso mehko, juho precedi ter jo ponovno daj na ogenj. Ko zavre, vkuhaj vanjo majhne cmoke, ki narastejo le, če juha polagoma vre.

Gosja pečenka s kuhanim krompirjem, poltim z maslom, Soljata.

Piškotji z rumovo kremo.

Vzemi 25 piškotov, pomaži jim spodnjo stran z dobro marmelado, zlepi jih, zloži v obliki grmade ter deni v stekleno skledo. Oplij jih z rumovo kremo in odnesi na mizo, preden se zmečajo.

Rumova krema: V majhni emaljni skledi mešaj 150 gr sladkorja, 30 gr riževe moke, 4 velike rumenjake, nakar dolij 1 in pol l hladnega mleka. Skledo postavi na vroč štedilnik ter mešaj, da se ne zasmodi. Dobro kuhano kremo odstrani s štedilnika in vmešaj vanjo 1/4 l točene smetane in ruma za prijeten okus.

Srebrnica

Argentín je zanje italijansko ime, kar pomeni srebrno ribo. Nje telo je kot bi bilo srebrno in odseva ni samo srebra prav biseren je. To biserno prevleko sprejeto z različnih sredstvi raz lusk in dobe tekočino, s katero prevlečejo kroglice, da so videti, kot res pravi biseri. Toda ta biserna prevleka ni samo na luskah. Če prerežemo srebrnico, najdemo v njej velik vzdušni mehur. Notranja stena tega mehurja se blešči v lepih mavričnih barvah kot biseri. Tudi z mehurja dobe biserno snov, ki jo uporabljajo za izdelovanje ponarejenih biserov. Hrbtina stran ribice vleče nekoliko na oljčno rjavkasto barvo; parne plavuti so pa rahlo rožasto nadahnjene.

Srebrnico ujamejo tudi pri nās in jo tudi na našem ribjem trgu večkrat prodajajo. Mogoče jih je pri nas manj kot pa v drugih mestih Jadrana. V Benetkah jih je prav gotovo več kot v Trstu. Srebrnica je sicer majhna ribica, največje dosežejo do pol drugega decimetra, vendar je ta neznačajna stvarca riba visokega morja. Vse kaže, da je njena domovina zmeroma tople Sredozemsko morje in pa Biskajski zaliv, dobiti jih je marsikje in nekateri so celo mnenja, da prebiva srebrnica po vsem svetu. Bolj hladna severna morja ji toliko ne prija, zato jo tam bolj redko srečamo.

Srebrnica je ribica, ki nas kar na prvi pogled spominja sladkovodne postrvi in pa sladkovodnega sulca. Najbolj značilno za vse je tri je, da imajo za hrbtino plavutjo prav blizu repne posebno toliščno plavut, ki ji pravimo toliščenka. Tudi oblika telesa in razporeditev plavutji nas zelo spominja teh zlahtnih rib sladke vode.

Ne samo po zunanji obliki telesa, tudi po okusu so si te ribe zelo blizu. Meso srebrnice prav nič ne zaostaja za postrvijo, ki velja kot največja slaščica sladkih voda.

Srebrnica je podolgovata, okraj ozka riba, in če vzamemo osemkratno višino ribe, dobimo čele nje dolžino. Telo ima kot nekatere robove. Tako so nežne, da so prav prosjone, še najbolj je prosjna glava, saj se ji vidijo možgani. Prva hrbtina plavut je v sredini hrbta. Glava je podaljšana, čeljusti so pa kaj slabe in v njih ni zob, pač pa so zobčki na jeziku in nebu.

V prerezani srebrnici vidimo črn želodec. Tudi mlade srebrnice, ki so se komaj šele rešile lupine jajčeca, že plavajo po visokem morju. Ob drstitvi si samec in samica obarvata z živimi barvami svoje, ljubezenskih čustev prekldevajoče telo.

Kramljanje o spanju

Ali se ti ne zdi, da pravzaprav premalo razmišljamo o spanju? Tisti srečneži, ki lahko ob vsaki uri podnevi ali ponoči zaspijo kot polhi, seveda ne razmišljajo o tem velikem darilu, ki nam ga je narava naklonila, le oni nesrečneži, ki jih muči nespečnost, si belijo glavo nad problemom dolgih noči brez spanja. V nekaj vrsticah hočemo dati trpinom, ki ne morejo spati nekaj nasvetov o tem, kako se lahko zazibljejo v prijetno spanje. Istodavno pa hočemo povedati tudi tistim, ki dobro spijo, kako lahko najlepše in najbolje uživajo spanje.

Ce hočemo dobro spati, si moramo izbrati primereno lego. So ljudje, ki dobro spe le v svoji postelji in se v tuji nikakor ne morejo znojiti, niti ne morejo z užitkom spati. Vendar če je človek zdrav in res duševno ter telesno utrujen, lahko zaspi v vsaki legi in v vsaki postelji. Tistim, ki se pa borijo z bogom spanja Morfejem, in ne morejo zaspati, priporočamo, da se uležijo na hrbet in ležijo na hrbtu tako dolgo, dokler se ne utrudijo, nato naj se zvalijo udobno na stran in sigurno bodo zaspali. Paziti moramo, da ne gremo nikoli z mrzlimi nogami v hladno posteljo, kajti če se noge ne ugrejejo, vam bo to gotovo vso noč kratilo spanje. Če res ne moreš na noben način zaspati, tedaj se uleži na trebuh in Morfej te bo zazibal v najlažje sanje. Izmed domačih sredstev proti nespečnosti je najbolj znan hladen baldrijanov čaj. Zakaj ne? Saj vemo, da je največkrat vzrok nespečnosti živčna razdraženost in vsakodnevne skrbi in težave, ki tlačijo človeka. Stremiti moramo vedno za tem, da čimbolj razbremenimo duha.

Končno se je pa tudi že znanost pozanimala za spanje in na temelju različnih poskusov v zadnjih letih so postavili za človekovo spanje naslednja pravila:

Važnejše je, da dobro spiš, kot

da dolgo spiš. Lakota ovira spanje, zato je priporočljivo, da pred spanjem zaužijemo na primer kako lahko prebavljivo toplo, sladko pijačo. Zrak v spalnici mora biti pravilno temperiran in ne sme biti ne pretopen in ne premrzel. Tudi barva spalnice vpliva na kvaliteto spanja. Prekričee barve motijo spanje. Spati moramo le lahko oblečeni. Najbolje se odpočijemo, če hodimo vedno ob isti uri spat. Branje v postelji je zelo učinkovito uspavalno sredstvo, tudi če se ponoči zbudimo in ne moremo zaspati, nas knjiga zaziblje v spanje. Ko zjutraj odbrni budilka svojo budnico, se je treba posloviti od postelje, lejer smo se v spanju osvežili in si nabrali novih moči za napore dneva. Dr. S. S.

Nasveti

Ko spravljaš poletne stvari v zaboj, je zelo pametno, da si na listek napišeš vse, kar tja spraviš. Če kdaj kakšno stvar nujno pozneje potrebuješ, ti tako ne bo treba vsega premetat.

XXX

Zobe si bomo pa kosilu najlepše očistile, če bomo pojedle neoplupljeno, dobro oprano jabolko, pri čemer seveda ne bomo uporabljale noža. S tem bomo imele v ustih prijeten okus in vonj.

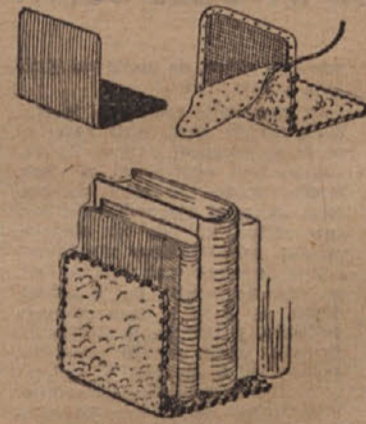
XXX

Lahno masiranje trebuha, tako da krožimo od desne strani proti levi, nam koristi, če trpimo na zaprtju.

XXX

Uživaj surovo zeleno v solati, ki lajša revmatične bolečine.

Rnjžni opornik

Za knjige, ki jih imamo radi vedno pri roki, si lahko same napravimo lep opornik. Ogrodje iz pločevine ali žice prevlečemo z usnjem ali pa s platnom.

Kakose zavarujemo pred naduho

Medicina razlikuje dve vrsti naduhe ali astme, in sicer srčno ter bronhialno naduho. Srčno naduho povzročajo: srčne napake, obolenja srčnih mišic ter motnje krvnega obtoka v srčni mišici. Za srčno astmo je značilno, da se poslabša pri vsakem najmanjšem telesnem naporu in da se ublaži, če se izboljša delovanje srca, če torej mirujemo.

Vse nekaj drugega pa je bronhialna astma; bolnik dobiva hude napade, sapnik se mu tako krčevito stisne, da zrak lahko le vdihava, ne more ga pa vsega izdihovati; pljuča se mu vedno bolj polnijo in silno ga duši. Od kod izvira ta bolezen? Včasih jo povzroči prevelika občutljivost za nekatere sestavine zraka ali hrane. Znak take preobčutljivosti so: kronični izpuščaji, koprivke, senena mrzlica, senen nahod in splošno nagnjenje k raznim vnetjem sluznic. V mnogih primerih pa je prave vzroke težko določiti. Proti bronhialni naduhi se borimo

najrazličneje. Včasih nas popolnoma ozdravi sveži gorski zrak, seveda mora tako klimatično zdravljenje trajati tedne ali celo mesece. Astmatiki morajo paziti tudi na prehrano; uživati smejo le malo slane jedi, malo tekočin in zlasti mnogo sadja. Priporočljive so tudi dihalne vaje. Pričnemo z glasovnimi vajami, in sicer tako, da z zaprtimi usti čim dlje mrmramo isti ton z vdihanim zrakom. Bolje je, da izvajamo dihalne vaje leže in da najprej zrak vdihnemo, nato pa dolgo izdihavamo.

Mnogo je tudi zdravil zoper naduho; nekatera uporabljamo ob napadih, druga v času med napadi. Pri akutnih napadih pomagajo posebne cigarete, katerih dim ugodno vpliva na pljuča. Gre pač predvsem za zdravila, ki imajo to lastnost, da razvežejo krče nežnih bronhialnih mišic; podobne snovi bolnemu organizmu lahko tudi vbrizgamo, seveda sme te injekcije opraviti le zdravnik.

V času ko nimamo napadov, se zdravljenje ravna po vzrokih bolezni. Zgodi se, da astmatične napade popolnoma odpravimo z operacijo polipov v nosu. Astmatika, ki mu cvetni prah povzroča seneno mrzlico ali senen nahod pa zdravijo tako, da mu vbrizgajo v telo izvleček cvetnega prahu, s čimer postane njegov organizem manj občutljiv. Seveda morajo s temi injekcijami prenehati nekaj mesecev preden začno cvesti trave, da ima telo dovolj časa, da stvori protistrup. Pri tem načinu zdravljenja prihaja v poštev predvsem kalcij.

Včasih je naduha tudi duševnega izvora; povzroči jo duševna razdraženost iz živčne napetosti.

Naduha je kronična bolezen in se rada povrača, zato ne sme bolnik izgubiti potrpljenja, vendar pa je tolažilno da popušča s starostjo. Nujno je, da je bolnik pod stalnim zdravniškim nadzorstvom, kajti če bolezen predolgo traja, škoduje pljučem, šibi in širi srce.

Določevanje sladkorja v moštu

Babove moštne tehtnice s 0,6, izve- mo približno, koliko volumnih (prostorninskih) odstotkov alkohola bo vsebovalo bodoče vino (na primer pri 17% sladkorja po Babovi m. teht. $17 \times 0,6 = 10,2$ vol.% alkohola).

LESTVICA ZA PRERAČUNAVANJE VOL. % ALKOHOLA IZ PODATKOV BABOVE MOŠTNE TEHTNICE

I. Stopinje po Babovi moštne tehtnici (v 100 kg mošta je kg sladkorja)	II. Hektolitrske stopinje (v hl mošta je kg sladkorja)	III. Volumni odstotki alkohola (litrov alkohola v 100 litrih mladega vina)	I. Stopinje po Babovi tehtnici (v 100 kg mošta je kg sladkorja)	II. Hektolitrske stopinje (v 1 hl mošta je kg sladkorja)	III. Volumni odstotki alkohola (v 100 l mladega vina je litrov alkohola)
10.0	10.48	5.94	16.0	17.25	9.77
10.5	11.04	6.25	16.5	17.83	10.10
11.0	11.58	6.56	17.0	18.41	10.43
11.5	12.13	6.87	17.5	19.01	10.78
12.0	12.70	7.19	18.0	19.59	11.10
12.5	13.25	7.51	18.5	20.18	11.43
13.0	13.82	7.83	19.0	20.79	11.78
13.5	14.38	8.15	19.5	21.38	12.11
14.0	14.95	8.47	20.0	21.98	12.45
14.5	15.52	8.79	20.5	22.59	12.80
15.0	16.10	9.12	21.0	23.20	13.14
15.5	16.67	9.44	21.5	23.80	13.48

tehtanje pravih podatkov. Mošt se mora za tehtanje najprej nekoliko prečistiti, to je prečistiti preko dvakrat preloženega platna.

Ako stehamo liter mošta na navadri trgovski tehtnici, vidimo, da tehta več nego liter vode. Liter vode tehta 1 kg; liter mošta pa nad 1 kg. To težo imenujemo njegovo specifično težo.

Bolj preprosto je tehtanje z moštnimi tehtnicami. To so gostomeri ali aerometri. Moštne tehtnice so na spodnjem korcu razširjene, s svinčnimi šibrami ali pa z živim srebrom obtežene, zaprte cevke, ki imajo v zgornjem, zoženem delu lestvico (razdelitev). Ako potopimo tako tehtnico v mošt, plava v njem in se v njem tem globlje pogreže, čem redkejši, torej čim manjši sladkor je mošt. Na lestvici odštejemo številko, do katere se je tehtnica v mošt pogreznila, in sicer tako, da gledamo od strani, malo više, kot je površina mošta v kozarcu. Odšteje se na onem mestu, do katerega sega tekočina na cevki.

Pri uporabljamo navadno Babovo moštne tehtnice, ki kaže utežne odstotke sladkorja, to je, koliko kilogramov sladkorja je v 100 kg mošta. Ako pomnožimo stopinje

Kdor hoče iz napovedi Babove moštne tehtnice preračunati volumne odstotke alkohola natančneje, ta se mora posluževati posebne lestvice.

Prvi predel te lestvice nam kaže stopinje, ki smo jih posneli z Babove tehtnice, to je, koliko kg sladkorja je v 100 kg mošta. Drugi predel kaže, koliko kg sladkorja je v 100 litrih mošta, in tretji, koliko litrov alkohola bo po končarem kipenju v 100 litrih mladega vina.

Iz te tablice vidimo na primer, ako kaže Babova moštna tehtnica 20, da je 20 kg sladkorja v 100 kg mošta, oziroma da je v 100 litrih mošta 21.98 kg sladkorja (skoraj 22 kg). Kadar pa ta sladkor pokopi, bo kazalo vino iz njega 12.45 vol.% alkohola, to je 12.45 litrov alkohola v 100 litrih vina.

Moštne tehtnice kažejo prav le pri toploti, ki je na njih označena. Babova kaže prav pri 17.5 st. C ali 14 st. R. V to svrhu je na boljših tehtnicah vdelan toplomer.

Ako je toplota višja, je za vsaki 2 st. C 1/10 stopinje na tehtnici prišteji, ako pa je nižja, za toliko odšteji, da dobimo pravilni podatek. Na primer, ako kaže mošt pri 11.5 st. C 17 na Babovi tehtnici, je

toplota za 6 st. C prenizka in je odšteti od tega podatka 0.3 stopinj. Mošt ima tedaj v resnici le 16.7% sladkorja po Babovi tehtnici.

Vsak naš napreden trtozrejec bi moral imeti in tudi znati uporabljati Babovo moštne tehtnice. Če z njo določiti količino sladkorja v 100 kg mošta, bomo s pomočjo tablice kaj hitro zaznali koliko alkohola bo imelo naše vino. Torej s trgatvijo bomo vedno pričeli, kadar bo imelo naše grozdje vsaj 20 kg sladkorja, katerega vino pa bo imelo približno 12 st. alkohola

okolice sebe. Nekako septembra meseca so ličinke dorasle, tako da merijo približno poldrug centimeter. V tem času prenehajo žreti in ležijo sem in tja po površini žita, kjer iščejo primerne mesto, da bi se zabubile. Kadar ležijo, puščajo za seboj svojo prežo, tako da je včasih ves žitni kup prepreden kot v pajčevino. Tudi po tem spoznamo, da je žitna shramba okužena z molji.

Molj čez zimo navadno sploh ne ostane na žitu, temveč si najde kak kotiček ali razpoko v steni, kjer si napravi zapredek in preživi v njem zimo še kot ličinka. Sele spomladi se zabubi in v začetku poletja se prikaže molj na dan spet kot metulček. Ako sedaj očistimo in razkužimo kaščo, ne bo jeseni več moljev ličink.

Kako bomo zatirali žitnega molja? Prav tako kakor žitnega žužka, filzarja in graharja. Do polovice napolnjene vreče z okuženim žitom denemo v gorko krušno peč! Pri toploti 55° C poginejo približno v eni uri ne samo metuljčki in ličinke, marveč tudi bube in jajčeca. Najbolj zanesljivo sredstvo proti žitnemu molju pa je ogljikov žveplec (sulfuro di carbonio).

Vprašali boste, kako pa pravzaprav uporabljamo ogljikov žveplec? Na vsak kubični meter prostornine (10 hl) uporabimo, ne glede na to, ali so posode polne ali ne, 40 do 50 dkg tekočine. Na posodo po 100 kg žita, torej po 4 dkg ogljikovega žvepleca. Tekočino vlijemo v kozarec ali drugo posodo in jo pokrijemo z mrežico ali gosto preluknjanim kosom lepenke. Posodo položimo v (10 do 20 cm pod površino) sod ali drugo posodo, v kateri razkužujemo žito, pogrnemo z odejo ali s kako drugo stvarjo, tako da je posoda neprodušno zaprta. Tekočina se v nekaj urah spremeni v strupen plin, ki uniči vse, kar miglja v zaprtem prostoru. Po nekaj dneh odstranimo pokrov in prežemo žito.

Pri uporabi ogljikovega žvepleca, posebno na ko odstranimo pokrov, se posodi ne smemo približati s prižgano lučjo ali cigareto, ker je plin vnetljiv in lahko eksplozivno. Plin je nevaren strup, zato ne smemo žita razkuževati v prostorih, kjer se ljudje in živali.

Poleg že omenjenih načinov razkuževanja žit v zadnjem času že zelo uporabljajo tako imenovani DDT. Ker je danes precej razširjen, si oglejmo, kako ga uporabljamo:

Cisto enostavno! Žito potresemo s prahom DDT in ga dobro premešamo z lopato. Mešati pa moramo tako dobro, da se prah popolnoma oprime zrnja.

Kdaj pa bomo razkuževali z DDT? Dasi z DDT popolnoma razkužimo žito, ki so ga molji že močno napadli, svetujemo, da ga razkužujemo ob vskladiščanju! Na ta način si prihranimo neprestano pregledovanje žitnice in tudi naknadno razkuženje žita.

Za stot pšenice potrebujemo 100 g DDT. To količino pa moramo po potrebi povečati (do 300 g, na stot); če je žito že močno napadeno. Važno je, da vemo, da žito, ki ga razkužujemo z DDT, ne sme biti popolnoma ohrani svojo kalilno moč.

Vem, da pri nas še najraje razkužujejo z ogljikovim žveplecem — in po pravici povedano, še precej malo. — Ne zanemarjamo tega tako važnega opravila, ki nam ohrani žito v žitnici zdravo!

POPRAVLJANJE POKVARJENE VINSKE POSODE

Dostikrat se dogodi, da bi radi rabilij sod rdečega ali črnega vina za belo vino. Ker se je rdeče vinsko barvilo globoko vpilo v les, se sod barvilo globoko vpilo v les, se sod ne da z vodo izprati, posebno tudi zato ne, ker voda tega barvila ne raztopi. Ako bi v tak, čeprav dobro pomit sod nalij belo vino, bi dobilo neprijetno, rdečkasto barvilo. Treba je torej sod poprej razbarvati.

Cim bolj temna in obnem močna je bila črna, tem globlje je šla v les in tem težje se da barvilo izprati.

Ker tudi vrelo voda ne topi tega barvila, ji je treba dodati nekoliko sode, in sicer kakih 3-5 odst., torej, na vsakih 10 litrov 30 do 50 dkg.

Namesto sode vzamemo lahko 3-5 odst. jedkega natrona, ki daje še mnogo močnejši lug kakor soda. Treba je le z njim previdno ravhati, ker si z njim lahko poškodujemo obleko. Vroč sodov ali natronov lug nalijemo v sod, ki ga zamašimo in valjamo sem ter tja, da pride njegova notranja površina povsod z lugom v dotiko. Čez nekaj časa izlijemo še gorki lug in nalijemo drugega. To se toliko časa ponavlja, da se končno izteka čist. Potem posodo še zakuhamo s čisto vrelo vodo, da odstranimo ostanke luga; jo operemo še z mrzlo vodo, nakar jo pripravna tudi za belo vino. Kdor hoče sod še bolj temeljito popraviti, naj še moker sod zažvepla in zabije ter ga še čez kakih 5 do 6 dni znova pomije in še potem uporablja. Zveplo dvokislno močno beli, to se pravi, razkrajata barvila, in zaradi tega sod še bolj razbarva. Se hujši belež učinek pa ima plin klor, zelenkast, strupen. Tega rabimo navadno le pri veličih sodih, kjer ni mogoče prižveplati z lugom. S klorom soda izpirati z lugom. S klorom razbarvamo sod tako-le:

Vzamemo kako porcelanasto skledico, jo postavimo pri vratih v sod in denemo vanjo na vsakih 100 litrov vsebine 15 gramov klorovega apna. Potem si odmerimo za vsakih 15 gramov klorovega apna 7 gramov klorovega apna. Potem si odmerimo za vsakih 15 gramov klorovega apna 7 gramov žveplene kisline, v drugo posodo pa ravno toliko vode. Nato zlijemo v skledico na klorovo apno najprej žvepleno kislino, potem pa vodo in hitro zapremo vrata in pa veho.

Iz klorovega apna se razvija klorov plin, ki gre globoko v les in barvilo rdečega vina popolnoma razkroji. Čez nekaj ur sod zopet odpremo, ga dobro prezračimo, potem pa večkrat z vodo izperemo, da popolnoma izgubi duh po kloru. Nato sod oblijemo s čistim, tlim spirantom in ga zapremo ter pustimo, da nekaj časa leži, ali pa ga s spirantom izžemo. Pri tem moramo biti zelo previdni. V sod zlijemo le malo, kvečjemu pol do en kozarec spirita (kar je odvisno od velikosti sode), potem sod povaljamo, da se povsod namoči s spirantom, in ga s koščkom gorečega papirčka, ki ga vržemo v sod, zažgemo. Pri tem je treba vsaj veho, in če smo dali več spirita, celo tudi vrata sode pustiti odprta, ker bi premočan pritisk lahko izbil sodu dno ali pa, celo ves sod razgnal. Nikar ne stojimo pred dnom, ker rado izleti. Tudi pazimo, da ne obrnemo sode z veho navzdol, da se tako sam ne zapre.

mo, da nekaj časa leži, ali pa ga s spirantom izžemo. Pri tem moramo biti zelo previdni. V sod zlijemo le malo, kvečjemu pol do en kozarec spirita (kar je odvisno od velikosti sode), potem sod povaljamo, da se povsod namoči s spirantom, in ga s koščkom gorečega papirčka, ki ga vržemo v sod, zažgemo. Pri tem je treba vsaj veho, in če smo dali več spirita, celo tudi vrata sode pustiti odprta, ker bi premočan pritisk lahko izbil sodu dno ali pa, celo ves sod razgnal. Nikar ne stojimo pred dnom, ker rado izleti. Tudi pazimo, da ne obrnemo sode z veho navzdol, da se tako sam ne zapre.

Ko sod z mrzlo vodo oplaknemo, ga še lahko rabimo za belo vino. Da razbarvamo sode od črnega vina, jih zakuhamo v vrelo vodo, ki ji dodamo nekoliko solne kisline. Na 100 litrov vsebine vzamemo 10 litrov vrele vode in 1/4 litra solne kisline. Vrelo raztopino pustimo 15 do 30 minut v sodu, ki ga valjamo sem ter tja. Potem tekočino izlijemo in sod zakuhamo še z 2%-no raztopino sode (kakor pri novih sodih) ter ga nazadnje izperemo z mrzlo vodo.

Sodom, katere smo rabili za rum, žganje ali druge žgane pijače, moramo vzeti duh po tem žganju. To zopet najbolje napravimo, če jih izparimo z vodno paro ali pa z vrelo vodo zakuhamo. Če je bil sod impregniran s lojem ali pa kvečjemu s parafinom, gre pri izparivanju navadno ves loj, oz. parafin ven. V tem primeru bi ga bilo treba tudi še z lugom zakuhati in ovinati. Če pa ni bil impregniran, potem napolnimo zakuhani sod le s čisto mrzlo vodo in ga pustimo nekaj dni stati, tako da voda še bolj izvléče duh po žganju. Potem sod izpraznimo in najboljše je, če ga prvič rabimo le za kipenje mošta?

Zelo pogosto se pri nas dogaja, da se posoda po brezbriznosti in malomarnosti vinogradnika pokvari, in sicer poslana ali zaohla (bunfata), ali plesniva, ali cikasta, ali pa jo pokvari zavrelca.

Posoda postane zaohla (bunfata), če leži dalj časa nepomita in nezažveplana v bolj suhem prostoru. Les preperi (oprhne) in vino dobi v taki posodi duh po zaohlem.

Z navadnim izparjenjem ali zakuhanjem in ovinjenjem, kakor smo že zadržali govorili, se da posoda zopet popraviti. Prav, tako je treba zakuhati tudi posodo od porjavlega vina, preden denemo drugo vanjo, sicer nam lahko še naslednje vino v takem sodu zarjavi in se zgosti.

Plesniva postane posoda, če ni bila nič ali ne zadosti zažveplana,

posebno če je ležala odprta ali na vlažnem kraju. Plesnoba posode je lahko različna. Če je sod znotraj na površini le nekoliko siv, se taka plesnoba da še osušiti. Teže je, če je šla plesnoba bolj v les, tako da je les zelen, rumen ali celo črn. V tem primeru je treba velike previdnosti. Če je šla plesnoba že pre globoko v les, potem takega sode sploh ni več mogoče popraviti.

Če je bil sod zaprt in je splesnil, potem ne gori v njem luč. Tak sod moramo vsekakor odpreti; če nima vratca, odvajamo dno. Potem odstranimo s suho krtačo in s suho cunjno vso plesnobo. Če je les le na površju, torej le malo plesniv, gre to lahko, zlasti če vzamemo kako žično krtačo. Če pa je šla plesnoba že globoko v les; ga je treba postrgati s kako strguljo, in sicer tako globoko, da pridemo popolnoma do zdravega jesa. Sele potem sod z ostro krtačo in z vodo dobro pomijemo, zabijemo in dobro izparimo, podobno kakor sod od črnine ali novp posode. Namesto sode lahko vzamemo jedkinatrom (3 do 5%), ki še močnejše učinkuje.

Sod potem z vrelo in z mrzlo vodo dobro izperemo in še mokrega močno zažveplamo ter zabijemo. Čez nekaj dni sod zopet odpremo, še enkrat pomijemo ter — če ga ne rabimo takoj — potem, ko se posuši, na navaden način zažveplamo.

(Nadaljevanje sledi)

ŽITNI MOLJ

Tudi letos nam dela žitni molj precejšnjo škodo. Da škodo vsaj omejimo, je treba proti temu škodljivcu nastopiti pravočasno in odločno. Ne odlašajmo, da ne bo pozno! Zdi se mi, da ga vsi poznamo, mogoče bo pa vendar še kdo vprašal, kakšen je pravzaprav ta žitni molj.

Prav tako nevaren škodljivec žita v shrambi kot žitni žužek, le da je žitni molj metuljček in to prav majhen in droben, tako da meri z razprostrtimi kraki komaj dva centimetra. Prednja krilca ima pisana, zadnja pa siva. Kot metuljček živi žitni molj samo poleti in se v tem času vtihotopi skozi odprto okno v žitno shrambo, kjer samica odlaga jajčeca na žito.

Marsikdo bi dejal, da takega metuljčka še nikoli ni videl v svoji žitni shrambi. Seveda ne, ker se podvije — boljše od svetlobi — moljev metuljček skriva, mirno sedeč na stropu ali stenah žitnice. Leta

Sedaj oberimo koruzo za seme!

Preden poberejo koruzo, moramo misliti tudi na to, da si preskrbimo za prihodnje pomlad dobrega semena.

Doma pridelano seme je vedno najboljše, ker se je tudi že prilagodilo podnebnju in ostalim razmeram. Zato bomo morali poskrbeti, da iz svojega pridelka izberemo najboljše za seme.

Če odberemo semensko koruzo najboljših in najbolj rodnih sort z dobrimi dednimi lastnostmi in če pravilno obdelamo zemljo, bomo povečali pridelok koruze, ne da bi tuji povečali površino, posejano s koruzo.

Koruzo odberemo že pri trgatvi na njivi. Ko trgamo koruzo, bomo storže, ki so zrastle na najlepših, najbolj zdravih in krepkih rastlinah določili za seme. Vsaka rastlina daje namreč svoje dobre lastnosti potomstvu. Pregledali bomo nato storže, ali so dovolj dobro razviti, ali imajo ravne vrste in če so polni zrn ne le v sredini, ampak tudi na obeh konceh in če so res zreli. Storže, ki ustrezajo vsem tem pravilom, bomo določili za seme.

To je prvo, grobo odbiranje semena. Drugo, bolj natančno odbiranje izvršimo kasneje pozimi ali zgodaj spomladi. Takrat ponovno pregledamo vse odbrane storže, izmed njih izberemo zopet najboljše, ki jima iz obeh koncev oluščimo zrnje. Za seme bomo porabili samo zrnje iz sredine storža, kajti to seme je najboljše razvito, najbolj zdravo in pravilno oplodjeno.

Vojni roman slovenskega naroda

DOBERDOB

PREŽIHOV

VORANC

Rekonvalescent Zega, ki se je že dolgo selil po Lebringu iz oddelka v oddelku, ki je vse pretrpel in bil na vse pripravljen, samo da bi se obvaroval pred fronto, se je naslonil na laketi in dejal:

«Kdo leži tu? Ne vem, toda zdi se mi, da Stefanič...?»
«Stefanič! Seveda ta Stefanič! Saj poznam njegovo površnost», se je obližoval Rode. «Toda tudi moja mera bo nekoč polna. Ne vem, kolikokrat sem ga že opomnil. Počakaj, zelenjak, z menoj ne boš bril norcevi!»

Zapisal si je Stefaničevo ime. Počasi se je približeval drugemu vojaku, ki je imel dovoljenje za celodnevno ležanje. Rode je zelo nerad hodil mimo njega. Čeprav je bil mišljenja, da je poležuh simulant, ga je vendar vselej, kadar ga je videl, nekaj neprijetnega stisnilo. Posebno njegovih oči ni mogel prenesti, ker so se mu zdele očitajoče. Kakor bi hotel odgnati neprijetno misel, ga je ogovoril: «No, infanterist Popovič, kako gre?»

Na postelji je res ležal infanterist Popovič, bivši soldat bataljona št. 100. Jetika, ki jo je nosil s seboj iz Arada, ga v teku treh let še ni zgledala. Se vedno je ležala dobra tretjina tega moža v baraki št. 16 v Lebringu, kamor so ga pred nekaj meseci spravili kot okrevanec iz Hergasta pri Gradcu. V Lebringu se mu je bolezen spet kmalu poslabšala, vendar ga je zdravnik še vedno držal v taborišču. Mogoče bi ga bil že poslal kam drugam, ako bi bolnik sam sitnaril, toda Popovič je slutil, da je zanj vsako zdravljenje odveč in da je njegova življenjska karantena že do skrajnosti izrpana; zato je bil popolnoma ravnodušen do vsega. Tudi za Rodetov nagovor se skoraj ni zmenil. Mirno je ležal na hrbtu, si podpiral glavo z dlanimi sklenjenih rok in nepremično strmel naravnost predse.

Rode je mimogrede in nehoté ujel Popovičeve oči ter je še vedno čakal na odgovor. Pogled soldatovih, skoraj gorečih oči ga ni le razorožil, temveč mu je pognal v srce neki skriven strah. In spet mu je prišlo na misel: kdo ve, ali ta človek simulira, ali je pa resnično bolan? Pozabil je na prezir, ki ga je doživel, in hotel dalje, ko je zaslišal Popovičevo zasmehljivi glas:

«Prav dobro gospod četovodja!»
«Hudič te vzemi!» si je mislil Rode, a glasno je rekel: «Zakaj nočete k zdravniku, Popovič?»

Namesto odgovora je Popovič začel kašljati; po dolgem, suhem hropenju se je nagnil nad škafijo, ki je stala ob njegovem vzglavju. Rode jo je pobral na drugi hodnik. Popovič se je zavedal, da je njegov kašelj drugim neznan, toda v stanju, v kakršnem je bil, je bil ta kašelj edino orožje, s katerim je mogel pokoriti svet okrog sebe. Zato je kašljal, kašljal...

Pred menažo je komandant barake — Rode zgradil liste, kateri niso imeli ležišč v redu. Klical je tudi Stefaniča.

«Tukaj!» se je oglasil Stefanič z malomarnim glasom. «Kakšen fukaj, pri nas se pravi hier!» je zavpil Rode. «Pa hier!» je dejal Stefanič tiše. Toda četovodja ga je le slisal.

«Vam že pokažem, kako se morate vesti! — Kakšna je vaša postelja? Kakor bi se kdo vajal po njej! — Kje pa ste, ali ste pri ciganih ali v armadi? — stojte vendar pozor pred menoj!»

Četovodja je zgrabil za konec zloženih odev in jih zagnal na hodnik, s kolenom pa je sunil v slamnjačo in jo odrinil od sebe. Stefanič je tihó stal na hodniku in si grizel ustnice. Razjarjenega četovodje se ni prav nič bal. Kaj pa mu je tudi mogel? Vedel je, da bo pri prvem pregledu zletel iz Lebringa in da bo šel spet h kadru, od tam pa s prvim maršbataljonom tja, od koder se je pred kratkim že drugič vrnil. Večje kazni mu pač ne morejo dati, tudi Rode ne.

«Ali boste pobrali odevje?»
Stefanič se ni premaknil.

«Poberite!» je vpil Rode že ves zaripljen.

Tedaj se je zganil Stefanič in mu rekel s prejšnjim prisiljenim mirom:

«Zakaj ravnote z menoj kakor z rekrutom? Jaz nisem več rekrut!»

«Ali boste pobrali odevje?» je grozeče vpil četovodja.

«Ne, ker se tako ne ravna z nami!» je odvrnil Stefanič, pripravljen na vse posledice.

«Ha, dobro, še z nosom jih boste pobirali, še z nosom! Toda na Golgoti...»

Na gornjem koncu taborišča, ki je bil obrnjen proti bližnjim hribom in kjer se je stikalo več oddelkov, je stalo nekaj samotnih dreves. Pod njimi skoraj ni bilo ruše, a kotanjasta tla so bila pokrita z odpadlim listjem, kolikor ga že ni odnesel veter, ki je imel tu svojo pot od juga proti severu. Ta skrajni konec taborišča se je imenoval: Golgota.

Nad obširnimi taboriščem je ležala svetloba pozno novembrskega sonca, vsa medla, kakor bi se v resnici že poslavljala. Proti jugu, kjer se je dolina širila, je bila jasnejša, toda proti severu, kjer so jo obrobjali rjavo zeleni hribi, se je hitro spreminjala in se stapljala z barvo hribovitega obzorja. Za hribi na zapadni strani doline so se videle podolgovate, visoke gore, katerih vrhovi so bili pokriti s snegom. Okraj teh gora ni bilo več sveta. Ozračje je bilo napolnjeno z ostrim zrakom, vendar se je še čutila prijetna toplota bledikastih sončnih žarkov. To pa zaradi tega, ker ni pihljala nobena sapica. Bil je dan, ko se jesenski čas poslavlja in je pred durmi že zima... Sreča, ki živijo sredi takega ozračja in take ovenele svetlobe, so otožna in se krčijo v neznanih, težkih slutnjah...

V koto, ki je pripadal rekonvalescentnemu oddelku in je bil pregrajen z bodečim plotom, je stalo pet dreves. Pri vsakem drevesu pa je bil privezan po en vojak s hrbtom k deblu. Sem so namreč od jutra do večera gonili vojake iz vseh oddelkov. Kotanje pod drevesi so bile izkopane in udrté od navpik stoječih nog, raskava skorja dreves je bila polna globoko vanjo zajedenih krogov. To

da vdrtine niso bile le pod drevesi, okrog debel in pod vejami, temveč tudi ob cementnih stebrih, ki so nosili bodečasti plot.

Stefanič je visel pri prvem drevesu. Obrnil se je k svojemu sosedu Megliču in ga vprašal:

«Zakaj pa visiš?»

«Zaradi subordinacije...»

Meglič je bil iz barake št. 12 istega oddelka.

«Zakaj si pa ti?» ga je vprašal Meglič.

«Zaradi subordinacije...»

Potem se je Stefanič obrnil okrog debela, da je od strani lahko videl drugega soseda, ki je visel za njim ter ga vprašal:

«Zakaj pa visiš ti?»

Zaradi subordinacije... mu je odgovoril sosed za hrbtom, ki ni bil nihče drugi, kakor Zinko iz barake št. 7.

Stefanič se je nato obrnil na drugo stran, kjer je visel neznan soldat zarjavelega, brkatega obraza. Bil je očitno Madžar. Visečji je razumel že Stefaničev pogled, zato je namršil obrvi in takoj dejal:

«Subordinazion...»

Pri zadnjem drevesu je visel prav tako neznan vojak. Ko se je Stefanič obrnil k njemu, je ta zinil po nemški:

«Wegen der Scheissubordination, was den...!»

Vsa petorica je visela zaradi nepokorščine. Razen na Stefaničevih prsih sta se svetila traka hrabrostnih svetlinj tudi še na prsih Nemca in Madžara.

Po tej ugotovitvi je pod drevesi zavlada mir, ki so ga motili le kaznovanci sami, kadar so se prestopali z ene noge na drugo in pri tem šušljali z listjem pod nogami. Ta dan so imeli nenavadno srečo, kajti privezani so bili čisto nalahko, da so mogli stati na nogah. Zaradi nizkega motvoza sploh niso čutili, da imajo na rokah kako zadržo. Dobili so vsak eno priveza in ako bi jih privezali, kakor je bilo predpisano, bi s konci svojih čevljev vsak vsaj za nekaj milimetrov poglobil kotanje pod seboj. Privezoval jih je neki korporal stražnega oddelka. Bil je na videz živa surovost in kaznovanci so že mislili, da jih je dobil pravi v pest. Ker ni imel nobenih barv na ovratniku, niso vedeli, h kateremu regimentu pripada. Toda Stefanič, ki je imel barve kranjskih Janezov, je izzval njegovo odgovornost; tedaj se je izdal za Slovenca. Ko je korporal že vse privezal in jim je zabliščal naj se držijo upognjene, da se bo od daleč videlo, kakor da so pošteno nategnjeni, se je oddaljil proti barakam, kjer je kakih trideset korakov od njih mirno koračil s puško na rami in pušil cigareto.

Cez čas se je pa počasi približal drevju. Postavil se je pred Stefaniča:

«Tj Janez, ali bi rad kadil?»

«Bi!» mu je odvrnil ta, «Toda kako naj kadim, ko imam pa zvezane roke.»

«Oh, to bomo že naredili!» je vzkliknil korporal, vzel iz zepa novo cigareto, jo prižgal na svoji, in ko se je prejš v naglici ozrl proti barakam, se je hitro približal Stefaniču ter mu vtaknil cigareto v usta.

«Potegni hitro par dimov, ker bom potem še drugim dal», je dejal in zastr Stefaniča s svojim širokim hrbtom. Po nekaj dimih mu je korporal vzel cigareto in jo nesel Poljaku Zinku in dalje drugim. Ko je cigareta prišla na okrog, je bila tudi že dokajena. Dokadil jo je Nemeč, ki je izpustil še tleči čik na tla. Korporal ga je poteptal. Potem se je spet z vso širino postavil pred kaznovance, kakor bi se ne mogel nagledati njihovih začudenih, a bolj iznenadenih kakor hvaležnih pogledov.

«Ha, ha, ha!» se je zasmeljal s širokim, prijetnim glasom; nato je nagajivo dodal: «Le niže z nosovi, drugače bom jaz visel...»

Obešenci so bili od same začudenosti pozabili, kaj jim je korporal s kraja naročil; zato so se spet sklonili. Cudni korporal jih je še nekaj časa motril, potem se je pa odstranil s počasnimi širokimi koraki proti barakam od koder jih je spet nadzoroval.

Nemeč, ki je visel pri zadnjem drevesu, je dejal:

«Vidi se, da gre vojna h koncu!»

«Čas bi že bil!» je menil Meglič v svojem materinem jeziku in namrgodil obraz.

Vsakdo je zinil kaj v svojem jeziku in čeprav niso vsi razumeli besed, so se vendar razumeli po glasu, po čustvih in po mislih, ki so jih navdajale. Na Golgoti so se ljudje razumeli brez jezikov.

Nenadoma pa je Zinko zaklical:

«Tja poglejte v rusko taborišče!»

Vsi so dvignili glave proti barakam ruskih vojnih ujetnikov.

Na kraju, ki se je dotikal dreves, je bilo nekaj plank odtrganih in skozi preliho se je videl ves zadnji prostor z drevesi.

«Tja poglejte!» je še enkrat ponovil Zinko, ki je sam kot zamaknjen strmel proti prelihi.

Kar so privezani vojaki videli, jih je tako presenetilo, da bi ostali kakor pribiti, tudi če bi ne bili privezani. Kolikor so mogli ugotoviti, je bilo tam privezanih kakih dvajset ruskih ujetnikov. Okrog enega drevesa so viseli po trije, drugi so bili pripeti na veje in na stebrovje ob plankah. Že od daleč je bilo mogoče spoznati, da so privezani zelo močno in da jim glave in gornji deli Zivoja vise od slabosti proti zemlji. Malo v stran sta mirno stražila dva vojaka. In še malo dalje od njih se je igralo dvoje majhnih otrok.

Vsej petorici je ob tej sliki postalo slabo. Prvi hup jim je zaprlo sapo in šele čez nekaj časa so prišli toliko k sebi, da so se spogledali in se je iz njihovih ust izvil začuden, a hkrati bolesten vzklik.

Pojav otročičkov na Golgoti je bil bolj bolesten od vsega drugega. Kako so mogli zaiti tja, je šumelo vsem po glavah.

Rusu, ki je visel na skrajnem koncu, sta še tedaj otroka približala. Obstala sta nekaj korakov pred njim

ter mu nekaj mahala z drobnimi rokami. Skozi napeti mir, ki je vladal na Golgoti, so se čuli tudi nekaki glasovi; najbrže sta otročička Rusu nekaj dopovedovala... Rus pa, ki je dotlej še vztrajal pokonci, je nenadoma omahnil, klecnil in se sklonil proti zemlji. Mogoče je imel doma sam take majhne otročičke, pa ga je pri pogledu nanje prevzel spomin. To mu je vzelo zavest in ga zrušilo pod planke...

Stefanič in njegovi štirje tovariši niso mogli več vzdržati; Nemeč in Meglič sta se obrnila v stran, Madžar je glasno kiel in pljuval, Zinku je postalo slabo, Stefanič se je pa zasukal proti barakam, kjer je stal korporal in zaklical:

«Korporal, korporal!»

«Kaj pa je?»

«Sem pojte, hitro, hitro!» je pritajeno, a vendar razločno klical Stefanič.

Korporal se je približal z dolgimi koraki.

«Tja poglejte!» mu je reklo hkrati vseh pet kaznovancev ter mu z glavami pokazalo proti ruski Golgoti.

Tam sta otročička še vedno stala pri nezavesnem Rusu ob plankah.

Korporal je takoj razumel, kaj jih pravzaprav boli. Tudi njemu je udarila kri v glavo. Skočil je k pregraji, vtaknil dva prsta v usta in zažvižgal s presenetljivo močnim, alarmantnim glasom. Takoj sta se oba stražnika okrenila k prelihi. Navzlic temu, da je žvižgal, skozi mozeg, se vendar ni noben Rus zganil.

Korporal je na ves glas zavpil proti ruski Golgoti:

«Svinje, prizanesite vendar otrokom; Spravite jih stran, če ne grem na komando!»

Stražnika sta očitno osupnila, ker se nista ganila z mest. Potem se je eden razkoračil in zavpil nazaj:

«Kaj pa tebe to briga?»

«Skandal, otroke stran, pravim!» je vpil korporal.

Tedaj sta menda stražnika zapazila, da je ta, ki vpije korporal. Kakor bi trenil sta se obrnila k otrokoma in ju odpodila proti barakam. Rusi pa so viseli dalje...

«To je četovodja Kopajnik!» S temi besedami se je korporal vrnil od pregraje.

«Kdo, Kopajnik?» se je začudil Stefanič. «Tisti Kopajnik, ki je svojas služil pri bataljonu št. 100? Slovénec, ki se pa ima za Nemca!»

«Bo menda že tisti! Na fronti mu je iz zadnjice iztrgal nekaj mesa, zato se maščuje nad ujetniki in jih veže, kakor vidite. Pri tem se peni: Cakajte, vi ste mene, jaz bom pa vas! Veliko srebrno nosi!»

«Potem bo že tisti», je potrčil Stefanič.

Korporal je ostal kar pri njih. Cez nekaj časa je pogledal na uro.

«Dobrih pet minut še manjka, toda končajmo to reč za danes», je dejal in jih pričel odvezovati.

«Ce bi vas pa kdo vprašal, se pritožite, češ, da vas je dobila v pest neka korporalska zverina od 17. polka.» Postavil jih je v vrsto; spredaj Stefaniča in Megliča, zadaj Madžara in Zinko, Nemca pa samega za njimi.

«Habt acht, marš!»

Odkorakali so proti upravnim barakam, kjer jih je korporal moral oddati. Toda komaj so napravili nekaj korakov, se je korporal ustavil. Spet je pogledal vse po vrsti, potem pa dejal z značilnim glasom:

«Da boste vedeli, kdo vas je danes privezal: jaz sem korporal Hafner Anton!»

«Korporal Hafner Anton!» so zamrmrali vojaki.

«Marš!» Molče so odkorakali dalje.

«Korporal Hafner Anton! To ime si bo treba zapomniti!» sta vsak zase premišljala Stefanič in Meglič, ko sta korakala proti baraki št. 16...

Kakor po navadi je Stefanič tudi ta večer pristopil k Popovičevi postelji in ga vprašal:

«No, ali jih bomo vrgli?»

Pri Popovičevu so namreč vsak večer igrali karte. Stefanič in njegovi ožji prijatelji.

Popovič je počasi okrenil glavo k njemu, uprl vanj svoje globoke oči ter mirno a naporno dejal:

«Nocoj, dragi brat, pa ne bom igral kart. Nocoj bom umrl...»

Stefanič ga je začudeno pogledal. Kaj mu je Popoviču? Doslej se ni nikdar šalil! Videti je tak, kakor vsak večer, malo znujen je sicer in oči mu malo bolj gorijo, toda tak je, odkar je tu. Zato se je zasmeljal:

«Beži, beži, kaj pa govoriš?»

Navzlic temu, da je bil Popovič strasten kvartač in da mu je bila to edina zabava, ga Stefanič ni mogel pripraviti k igranju. To mu je dalo misliti.

«Ali naj pokličem zdravnika?»

V odgovor ga je zadel tako neprijazen pogled, da je nehaj siliti vanj. Pustil ga je samega in odšel iskat nove tovariše. Ko je prišel do kota, kjer je kraljeval rekonvalescent Segal, se je pravkar vrnila vsakdanja Segalova «konferenca». Skoraj tucaj vojakov se je tiščalo okrog njegove postelje. Pristopil je tudi Stefanič in prisluhnil.

Rekonvalescent Segal je veljal v baraki že za nekakega preužitkarja. Njemu se ni nikamor mudilo. V oddelku je že šesti mesec živel najbolj preprosto življenje. Od doma je dobival večje ali manjše pakete, tako da se hrane ni pritaknil, razen kruha, ki ga je redno jemal, čeprav je tudi na deset ljudi prišel po en hleb. V baraki je bil gotovo najbolj rejen, vendar bi vsak, kdor ga je videl pred tremi leti, moral priznati, da je mož nevarno shušjal. Od zdravnika je imel dovoljenje za ležanje, kar je tudi dosledno izkoriščal. Vsak drugi dan je hodil k pregledu, kjer je dobival praške zoper ture v črevesju. Akoravno ni moglo biti z njegovim zdravjem vse v redu, so vendar vsi slutili, da stvar ni tako nevarna. O tem je bil prepričan tudi komandant barake Rode.

(Nadaljevanje prihodnjid)

PRESEDNIK SLOVENSKE AKADEMIE ZNANOSTI IN UMETNOSTI

Dr. Fran Ramovš - šestdesetletnik

Fran Ramovš se je rodil 14. septembra 1890 leta v Ljubljani. Po maturi se je vpisal na dunajsko univerzo in študiral slovansko filologijo in primerjalno indoevropsko jezikoslovje. Svoje študije je nadaljeval na univerzi v Gradcu in tu 1914. promoviral. Prva svetovna vojna je prekinila nadaljnji študij. Ko se je zaradi bolezni rešil vojaške službe, se je v začetku 1918 leta habilitiral za slovansko filologijo. Se istega leta je postal tajnik vseučiliške komisije pri pokrajinski vladi v Ljubljani, v prihodnjem letu pa je bil imenovan za rednega profesorja fonetike in zgodovine slovenskega jezika. V letih 1926-27 je bil dekan filozofske fakultete, v študijskem letu 1934-35 pa rektor univerze.

Prof. Ramovš da je poleg predavateljskega in organizacijskega dela na ljubljanski univerzi opravljal še celo vrsto funkcij. Od leta 1926 je bil član Komisije za sizenčenje srbskohrvatskega pravopisa in terminologije, od 1938 član Glavnega Prosvednega sveta v Beogradu, 1921 pa je postal tajnik znanstvenega društva za humanistične vede ter urednik njegovih Razprav. Bil je tudi sourednik časopisa za slovenski jezik, književnost in zgodovino od 1918, in sourednik Južnoslovenskega filologa od 1931. V odboru za III. mednarodni kongres slavistov 1939 je bil izvoljen za podpredsednika. Član Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani je od 1938, 1942 je postal njen generalni sekretar, letos pa je bil izvoljen za njenega predsednika.

S članstvom so ga počastile tudi znanstvene ustanove izven Slovenije: School of Slavonic and East European Studies na univerzi v Londonu (1925), Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu (1926), Srpska akademija nauka v Beogradu (1929), Kraljevske družbe znanosti v Pragi (1935), Poljska akademija znanosti in umetnosti v Krakovu (1935).

Prof. Ramovš si je postavil za življenjsko nalogo izdelavo slovenske zgodovinske slovnice. Pravzaprav bi za to delo bila potrebna cela vrsta strokovnjakov, ker je za sestavo zgodovine našega jezika treba poznati indoevropsko primerjalno jezikoslovje, slovanske jezike in njih zgodovino, germanska in romanska narečja na naših mejah, potem pa vse, kar je do novejšje dobe bilo napisano v slovenskem jeziku, in še posebej vsa naša tako raznolika narečja. Ker so starejši filologi zbrali le malo gradiva, ki bi ga bilo mogoče uporabiti, je skoraj vse sam zbral. Doslej je izdal dva zvezka Historične gramatike slovenskega jezika in Kratko

zgodovino slovenskega jezika, Dialektološko karto, Slovenski pravopis (1935 z A. Breznikom in 1950 kot izdajo Slovenske akademije znanosti in umetnosti) in Brižinske spomenike (skupaj z zgodovinarjem M. Kosom). Poleg tega srečamo njegove razprave in članke — vsega nad 120 — v najrazličnejših domačih in tujih revijah in zbornikih. Iz ogromnega gradiva je prof. Ramovš z redko dognanjivostjo ustvaril sijajen sistem in osnovo za raziskavo slovenskega jezika. Tako nam je njegova zgodovina od prvih začetkov po naselitvi jasna in razumljiva. Jasna nam je razčlenitev v tolikšno število narečij, jasno,

kakšna bodi današnja pisava in izreka knjižnega jezika. Zlasti za izreko, za naš zborni govor, je veliko storil, ko je s Slovenskim pravopisom določil ves njegov sistem.

Prof. Ramovš se odlikuje tudi kot sijajen organizator. Za marsikaj mu je dolžna hvala ljubljanska univerza, posebno ko je v prvih letih deloval kot poslovođa univerzitetnega sveta. Organiziral je in kot tajnik vodi Znanstveno društvo kot pripravo za Akademijo, ki smo jo Slovenci v veliki meri po njegovi zaslugi dobili 1938. leta. V Akademiji, ki ji je danes predsednik, je seveda doberšen kos njegovega dela. Posebej je v njenem Inštitutu za slovenski jezik organiziral znanstveno raziskovanje našega jezika. Inštitut je doslej izdal Slovenski pravopis, v pripravi pa so taka standardna dela, kakor Slovar knjižnega jezika, Slovnica modernega jezika, Etimološki slovar, lingvistični atlas itd.

Kot profesor na univerzi, kjer slovi za enega najimennejših akademskih učiteljev in predavateljev, kot znanstvenik in organizator je naš slavljencev nenavadno veliko storil. Njegov pomen je znan daleč preko meja slovenske domovine. Ob jubileju se priključujemo vsem njegovim častilcem z najiskrenejšimi čestitkami.

Koncert v Lonjerju

Nedeljski koncert v Lonjerju je uspel kakor malokatera prireditve podobne vrste. Nastopili so trije pevski zbori, in sicer Lonjer-Katinar, Padriče in Dolina, ki bi jo po izvajanju pa tudi številčno postavili na prvo mesto. Zbor vodi pevovodja Marc, ki zna tudi najpreprostejšo pesem učinkovito interpretirati. Sledil je domači pevski zbor Lonjer-Katinar pod vodstvom J. Lavrenčiča; škoda, da primanjkujejo temu zboru moški glasovi, sicer bi bil zbor prvovrsten. Padriški zbor, ki ga vodi tovariš Grgič, je v zadnjem času številčno precej narasel in razpolaga s prav dobrimi basi in tudi z drugimi glasovi, je soprani so šibki. Mislim tudi, da se je pevovodja lotil pretežkih stvari.

Posebnost na tem koncertu je bila, da je nastopila skoro vsa naša mladina, ki študira glasbo na akademiji v Ljubljani. Tako smo imeli priliko slišati prave virtuozne, in sicer Oskarja Kjudra na harmoniko ter Ambrozeta na klavirju. Vsi gojenci, to je 10 po številu, so pa tvorili že prav lep orkester, ki je spremljal nekatere pesmi. Omeniti je treba še malo pionirko Lavrenčičevo, ki je sicer še začetnica, a je pokazala na klavirju prav lepo tehniko in uspeh.

Vsi smo odnesli s prireditve najlepše vtise.

R. K.

Prvi nastop novega orkestra

Pod vodstvom komponista in dirigenta Ubađia Vrabca je v sredo 20. t. m. nastopil novoustanovljeni orkester s programom iz klasične in domače glasbene literature. Poleg orkestra je nastopil tudi Komorni zbor ter solisti Jufina Kralj-Vugova in Anica Štukova. Vsi izvajalci so želi navdušeno priznanje številnih poslušalcev. Posebno je ugajala Vrabčeva kompozicija «Bilečanka», ki jo je komponist ponovno priredil za zbor in orkester. Strokovno poročilo objavimo v prihodnji številki.

Kulturna kronika

V Ljubljani je izšla v prevodu Alojzija Bolharja zbirka novel bolgarskega pisatelja Jordana Jovkova pod naslovom «Sibilj in druge novele». Jordan Jovkov je poleg nedavno umrlega pisatelja Eline Pelina ena najvidnejših osebnosti v moderni bolgarski pripovedni književnosti. Novele te nove izdaje so vzete iz štirih starejših novelističnih zbirk: «Staroplaninske legende» iz l. 1927, v katerih je Jovkov razkril ves pravljini čar Balkana, iz «Večeri v antimovskem hanu», ki so prava rapsodija Dobrudže ter iz zbirke novel iz l. 1917. in 1918., v katerih je pisatelj zajel dogodke balkanske in prve svetovne vojne.

Ljubljanska Opera je pričela 16. septembra novo sezono z Massenetovo opero «Don Kihot», ljubljanska Drama pa bo odprla novo sezono 14. oktobra z dramo «Celjski grof» v režiji avtorja dr. Bratka Krefta.

DUBROVNIŠKI FESTIVAL

V dnevih od 8. do 12. septembra je bil na hrvaški jadranski obali, v starodavnem Dubrovniku kulturno-umetniški festival, ki spada po svoji izvirnosti in bogati vsebini med najzanimivejše in najpomembnejše kulturne prireditve v zadnjih letih.

V široko začetnem programu je Dubrovniški festival odkril prvič v tako strnjeni obliki bogate dokumente kulturno-zgodovinske in umetniške ustvarjalnosti južnoslovenskih narodov iz dobe Renesance in Baroka.

Poleg vrste dalmatinskih gledaliških iger iz XVI. do XVIII. stoletja, večerov stare glasbe, lirike in narodnih plesov, so bile za občinstvo in delegacije jugoslovanskih kulturnih delavcev pripravljene številne razstave. Stari in ponosni Dubrovnik je odprl svoje kulturne zakladnice, ki so bile stoletja zakrite ne le širokemu kulturnemu

svetu, ampak tudi domači javnosti.

Začetek festivala je s sproščenim smehom oznanil naš najstarejši komediograf Marin Držić s komedijo «Dundo Maroje». V izvedbi Jugoslovanskega dramskega gledališča in v izbruhni režiji Bojana Stupice je ta renesančna komedija dokazala zavidljivo stopnjo naše klasične komedije, ki ji je težko najti par v svetovni dramaturgiji, saj je njen avtor, Marin Držić, ustvarjal v letih 1508 - 1567; torej malone pol stoletja pred Shakespearom. Pri tej uprizoritvi se je obenem manifestirala visoka stopnja igralskega ansambla našega reprezentančnega dramskega gledališča. S komedijo «Skup», istega avtorja, je Hrvatsko narodno gledališče iz Zagreba, v režiji dr. Branka Gavella, zaključilo bogat gledališki cikelus v katerem je narodno gledališče iz Dubrovnika uprizorilo komedijo neznanega dalmatinskega avtorja iz XVII. stoletja «Ljubovnici», ki je pisana v stilu commedie dell'Arte. Narodno gledališče iz Zadra komedijo «Andro Stitikeca», ki jo je neznan Dalmatincev prepietal z motivi iz Molierovih komedij in Splitško narodno gledališče, ki je uprizorilo kmečko komedijo iz XVI. stoletja. Napisal jo je Martin Benetevič iz Hvara in jo krstil za «Komeđijo od Raskota».

Drugo težišče Dubrovniškega festivala so bile številne razstave. Staremu mestnemu muzeju se je priključil na novo opremljen Etnografski oddelek, z izbranim bogastvom iz dalmatinske folkloze. V preglednih večinah so zbrani čudoviti vzorci narodnih vezenin in noš. Od preprostega lesenega pluga, ribiškega orodja, ročnih stavev, vse do tipične dalmatinske kmečke kuhinje, ki je rekonstruirana v naravnih dimenzijah, je zarisana dolga in naporna cesta dalmatinskega delovnega človeka, ki se je skozi stoletja boril za svoj vsakdanji kruh.

Razen slikarske razstave starih dubrovniških mojstrov, ki obsega dela iz XV. stoletja in dokazuje samoniklost dubrovniške palete, so tudi zlatarska, klesarska in pomorska razstava prepričljiva dokaz visoko razvite umetniške in gradbene očajnosti v starem Dubrovniku. Slovanska imena zlatarjev, rezbarjev in gradbenikov, ki jih že v XIII. stoletju zasledimo v dubrov-

POSEBNOST SLIKARSKE RAZSTAVE HRVASKIH LIKOVNIH UMETNIKOV OB DUBROVNIŠKEM FESTIVALU SO BILI KERAMICNI IZDELKI, KI KAZEJO BARVNO IN ORNAMENTALNO BOGASTVO DALMATINSKE FO KLLORE.

niških arhivih, pobijajo zlonamerne trditve nekaterih zgodovinarjev, da so dalmatinske umetnine ustvarili predvsem tuji mojstri.

V dnevih festivala je bila odprta tudi stara lekarna, ki spada med najstarejše na svetu in je edina na svetu, ki obratuje nepretrgoma od leta 1317 naprej. Posebna dragocnost te lekarne je bogata zbirka najstarejših medicinskih knjig.

Najdragocenejše zgodovinsko gradivo pa je bilo razstavljeno v četrtni dvorani Knežjega dvora. Tu so bile najzanimivejše knjige iz državne arhiva, statuti raznih bratovščin in celov, arabska in židovska pisma, grški dokumenti, papeška bula in zlata bula Konstantina XV., dokumenti in zapisi, ki dokazujejo Dubrovnikom in ostalim evropskim pojasnjujejo državne odnose med mi vladarji, razni načrti in starinske risbe, ki prikazujejo stari Du-

brovnik pred potresom... Vsi ti dokumenti nazorno prikazujejo nastanek in razcvet Dubrovniške republike ter njen zaton.

Z organiziranjem letošnjega Dubrovniškega festivala je storjen nov korak v smeri spoznavanja naše kulturno-umetniške in zgodovinske preteklosti ter so ustvarjeni pogoji za njeno sistematično in znanstveno proučevanje.

jb.

PRED PEVOVODSKIM TEČAJEM za zamejske Slovence v Kopru

Težišče izživljanja v naših prosvetnih društvih so bili in najbrže bodo še dolgo pevski zbori. To je povsem naravno, kajti naše ljudstvo se rado družil in drugih odsekov v rodovnih društvih ni mogoče gojiti tako masovno kot ravno pevski zbor. Ko se je naše prosvetno življenje po osvoboditvi zopet prebudilo, so vznikli na pogorišču slovenske kulture predvsem pevski zbori. Vsaka vas in vasica si je želela svoj pevski zbor, bile pa so težave s pevovodji. SHPZ v Trstu je sicer organizirala nekaj tečajev, toda udeležili so se jih predvsem naši fantje in dekleta s podeželja, in sicer z Goriške, Krasa in Istre. Iz Trsta in neposredne okolice pa na žalost ni bilo nikogar in tako stojimo danes pred resnim problemom, kje dobiti dobrega pevovodjo.

V pričetku oktobra se bo pričel v Kopru nov tečaj za zamejske Slovence, to je za Korošce, Goričane, Beneške Slovence in Slovence iz Režije, iz Trsta in slovenskega dela Istre. Na tem pevovodskem tečaju bodo poučevali priznani glasbeni vzgojitelji elementarni glasbeno teorijo, fonetiko

slovje), glasbeno zgodovino, glasbeno oblikoslovje, nauk o instrumentih, solfeggio ali petje po notah, glasbeni diktat ali zapisovanje melodij in pa predvsem dirigentstvo. Poleg tega se bo nudil gojencem še klavirski pouk in v zadnjem mesecu tečaja še harmonija. Za sprejem v tečaj je potrebno, da ima prijavljenec samo dober posluš. Poskrbljeno bo tudi za brezplačno stanovanje in hrano in tudi ves pouk bo brezplačen. Zadnji tečaj, ki je bil lansko leto v Portorožu, je dokazal, da si vse znanje, ki je potrebno pevovodji lahko pridobi tudi oni, ki nima nobene glasbene izobrazbe.

Potrebno pa bi bilo, da se tega tečaja udeleže tudi oni pevovodje, ki nimajo za seboj podobne šole, kajti le tako bomo petje lahko dvignili na višjo stopnjo. Apeliram na ona društva, ki bi rada imela svojega pevovodjo, naj pošljejo nekoga, ki ima seveda dobro voljo, na ta tečaj, ker si bodo le na ta način zagotovila obstoj društvenega pevškega zbora. Prijave sprejema še vedno SHPZ v Trstu.

MILAN PERTOT

Novo knjige za tvojo knjižnico

Gruden: Na Krasu, polplatno, L. 250.—; Zupančič: Pesmi, platno (miniatura), L. 140.—; Kozak: Maske, platno, L. 560.—; Napret: Kovinarski priručnik, platno, L. 650.—.

USODA MANHATTANA

Izredno originalna ideja ustvari-
liš film «Usoda Manhattan» se je
porodila pred leti v glavi S. P.
Eagla, enega največjih hollywood-
skih filmskih podjetnikov, ki je ha-
tel namreč prikazati v filmu usodo
postelje Madame du Barry v zvezi
z dogodivščinami njenih ljubnikov,
ki jih je življenje metalo zdaj v
palače, zdaj v najsiromašnejša sta-
novanja. Ta prvotna ideja se je po-
lagoma spremenila v zgodbo o fra-
ku, ki so jo za film priredili pisca
svetovnega slovesa kakor Ben
Hecht, Ferenc Molnar, D. O. Ste-
wart, S. Hoffenstein, A. Campbell
itd. Režijo so poverili znamenitomu
francoskemu režiserju Jeanu Duvivieru, ki se mu je posvetilo pritegniti k temu filmu najsvetlejša zvez-
de hollywoodskega neba.

Film sestavlja 5 epizod, katerih
vsaka živo prikazuje svojevrstno
usodo, ki se odigrava v sceni ne-
botičnikov New Yorka. Nekaka vez
med posameznimi izrezi iz življenja
pa predstavlja frak, ki prehaja
od človeka do človeka ter vsakemu,
ki ga obleče, prinaša srečo.

Prvo sceno sta čudovito odigrala
Charles Boyer in Rita Hayworth.
Ch. Boyer predstavlja nadvse rafinirane-
ga in močnega igralca, nje-
gova soigralka pa lahko živo ženo,
ki jo zresni šele strel iz puške lju-
bosumnega moža. Tega sarkastične-
ga in ljubosumnega moža je igral
Th. Mitchell.

Pretrpetljiva je epizoda, v kateri
nastopa Charles Laughton kot bar-
ski pianist, ki pa zaslovi kot velik
komponist. Njegov uspeh je tragi-
komično povezan z usodo fraka iz
izposojevalnice.

Vsebinsko najmanj tehna je
ljubezenska scena, ki kaže, kaj pri-
vede neko dekle na dan poroke, da
se odloči za drugega ženina. Spričo
virtuozne igre Ginger Rogers,
ki je leta 1940 dosegla največjo
filmsko nagrado «Oskar», pozabimo
na vse amerikiade, ki so tipično
za uso sceno. Tudi v tem prizoru
je frak odločilen za ves razplet de-
janja. Njen partner je bil Henry
Fonda.

Psihološko najgloblje je zajeta sli-
ka, ki prikazuje usodo življenjske-
ga brodomorca, ki se povrne k no-
vemu življenju. Oblečen v usodni
frak, ki mu ga je dalo dobrodelno
društvo, gre med svoje nekdanje
tovariše, ki ga po tragični izpovedi
zopet sprejmejo medse. Vloga bro-
domorca-advokata je mojstrsko po-
dal Edvard Robinson.

Zadnja scena nas popelje med a-
meriške črnce, h katerim je po na-
ključju zašel frak z veliko vsoto
denarja.

Režiser je živo prikazal vso be-
do, v kateri žive ti zapostavljeni.
Sploh je s posebnim stilom nani-
zal vse usode posameznikov in pri
tem dobro osvetil socialno okolje iz
kateroga izhajajo.

Film je sicer fragmentaren, kar
ne izpolnjuje pogojev za dovršeno
umetnično, vendar pa daje prav ta
epizodnost filmu večja pestrost. Je

paša presenetljivih scen, nenavad-
nih situacij, izrednih odrskih učin-
kov in tudi prizorov, prežetih z
globoko humanostjo.

Duhovita je zgodba o fraku, ki
veže posamezne epizode; to oblači-
lo, simbol slave in sreče, doživlja
podobno zgodbo kot človek; zdaj
dramatično, zdaj pustolovsko, nato
zopet humoristično in satirično,
prične v najslavnejši vlogi, konča
pa neslavno kot strašilo vrabcev.

Zaradi originalne ideje, odlične
režije, izbranih igralcev, prvovrst-
ne tehnične izdelave je «Usoda
Manhattan» redka filmska umet-
nina.

R. HAYWORTH, CH. BOYER, CH. LAUGHTON, G. ROGERS, H. FONDA, E. ROBINSON

Na Madžarskem pripravljajo na-
slednje filme: «Osvobodena dežela», ki
ga režira G. Ban, «Svatba Katarine
Tissot», ki obravnava problem dela
in družine ter film o madžarski revo-
luciji v l. 1848.

William Wyler je izbral Laurena
Oliviera za glavnega igralca v filmu
«Carrie Ames», ki zajema snov iz
Dreiserjevega romana «Sister Car-
rie». Olivier bo igral tudi glavno
vlogo v filmu o življenju pesnika By-
rona ter v filmu «Cind Sira», ki ga
pripravlja Norman Krasna po svoji
istoimenski komediji.

LEZAJNO MAZALO ZA ZELO
VISOKE PRITISKE

Mazalna snov se imenuje mo-
likote. To je prah, ki je sestavljen
predvsem iz molibdenovega
disulfida in zdi se, kakor da bi
bil grafit. Pri lahmem trenju se
močno sprime tudi z zelo gladki-
mi površinami. Zato zadostuje, da
že v tvornici strojev namažejo
ležaja s tem mazalom. Popolnoma
dovoljno je enkratno mazanje,
saj obdrži molikote neskončno
dolgo zmožnost mazanja. Ta od-
lični mazalni prah ima izredno
majhno zmožnost trenja ter zato
zaščiti vrteče se strojne dele v
ležajih, da se ne obdrgne.
jo tudi pri izredno velikih
pritiskih in vseh temperaturah,
kakor tudi pri veliki in mali
hitrosti gredi. Za 1 m2 mazane
ploskve rabimo le 6 g molikoteja.
Ta prah lahko nasujemo v suhem
stanju na tečaje, lahko ga pa
tudi pomešamo z mazalnim oljem
v mazalno pasto.

UMETNI HRIB ZA
PREIZKUSNJO AVTOMOBILOV

Znana avtomobilska tvrdka

Filmska
KRONIKA

Ob beneškem filmskem festivalu je
Sindikata kinematografskih novinarjev
podelil «Srebrne trakove» najbolj-
šim domačim in tujim filmom, ki so
jih prikazovali v Italiji od 1. junija
1949 do 31. maja 1950. Odlikovanja so
prejeli: Režiser Avgust Genina za
film «Nebo nad močvirjem».

Scenaristi: Renato Castellani, Suso
C. D'Amico in Cesare Zavattini za
Castelanijev film «E' primavera».

Igralci in igralki nagrade niso do-
delili.

Operater G. R. Aldo za splošno ak-
tivnost v filmu «Zemlja se tresce» in
«Nebo nad močvirjem».

Glasba: Roman Vlad za uspešne
glasbene spremljave.

Scenografija: Aldo Tomasi in
Leon Barsacq za Clairrov film «Vra-
gova lepota».

Kratki film: «Ljubezniva laža».

Tuj film: «Henrik V» Laurena
Oliviera.

Tuj igralec: Michel Simon v «Vra-
gova lepota».

Tuja igralka: Olivia de Havilland
v filmu Anatola Litvaka «Kačja
jama».

Znani ameriški komik Harold Lloyd
se bo kmalu znova pojavil na platnu,
in sicer v filmu «Neumna sreda».

Iza Miranda bo nastopila v franco-
skem filmu «24 ur iz življenja neke
žene», ki je posnet po romanu Ste-
fana Zweiga; glavno moško vlogo bo
igral Michel Auclair.

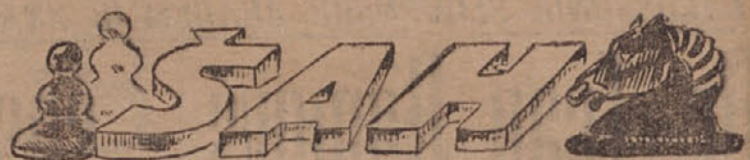
V filmu «Čudeži se zgodijo le en-
krat», ki ga bo režiral Yves Allegret,
bosta v glavnih vlogah sodelovala
Alida Valli in Jean Marais, ki nasto-
pa z Michèle Morgan v filmu «Steklen
grač».

Je nekaj
TEHNIČNIH
ZANIMIVOSTI

Ford je na svoji preizkuševalni
cesti zgradila 15 m visok hrib.
Za njega zgradbo je uporabila
zlitino, ki nastaja v Fordovih
jeklarnah. Na ta hrib je speljana
ena cesta s 17 odst. naklonom,
druga pa s 30 odst. naklonom.
Na strminah bodo preizkušali
vlek avtomobilskih motorjev.

SODOBNI TLAK

Stanovanjski tehniki gledajo
mnogo na to, da zgrade tla iz
takih snovi, ki ugodno učinku-
jejo na naša stopala, poleg tega
so pa odporna do raznih
kemikalij. Tako izdeluje na
pr. Svica plošče Duracid za obla-
ganje tal. Te plošče so podolgo-
vate ali pa kvadratne oblike,
njih debelina znaša 2,5 cm. Plo-

Kakor na vsaki olimpiadi, so se tu-
di na dubrovniški pojavili izraziti ša-
hovski talenti. Vse udeležence letoš-
nje olimpiade je s svojo podjetno in
kombinacijsko igro presenetil mladi
zastopnik Zap. Nemčije Unzicker. Na
prvi deski je dosegel visok procent.

ŠPANSKA PARTIJA

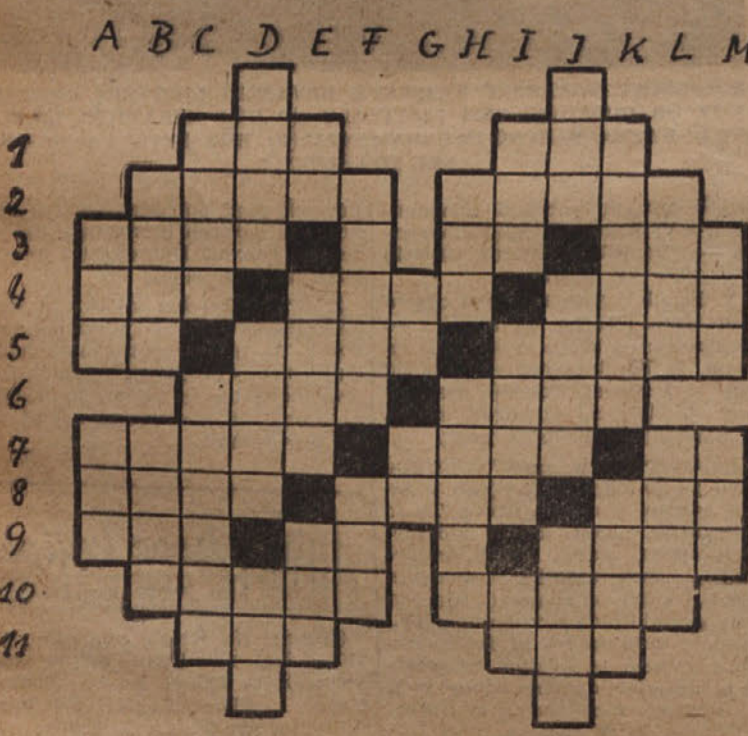
Bel: Unzicker
1. e2-e4
2. Sg3-f3
3. Lf1-b5
4. Lb5-a4
5. 0-0
Crni: dr. Euwe
e7-e5
Sb8-c6
a7-a6
Sg8-f6
Sf6-e4
Spanska otvoritev je že zelo stara.
Spanec Ruy Lopez jo že omenja v
svoji knjigi leta 1490. Po prvih ot-
vritvenih potezah pride v razne varian-
te. V partiji igrana poteza 5.
Seš: je uvod v odprto špansko igro.
Pojavila se je v prvi polovici prejš-
njega stoletja. Potem je bila pozabi-
ljena in ponovno jo je oživel bivši
svetovni prvak dr. Euwe, ki jo dobro
pozna. Odprta varianta je za črnega
zelo nevarna.
6. d2-d4
7. La4-b3
8. d4-e5
9. c2-c3
V tej poziciji priporoča Keres 9.
De2 z namenom po Tf1 napasti z
c2-c4 kmeta na d5. Če bi pa črni bran-
il tega kmeta z, v španski igri obič-
ajno potezo Sa5 in c6, pa postaneta
polji d4 in c5 slabi, lovec Le6 bi
bil mrtev, ker bi samo branil kme-
ta d5 in bi torej veljal po moči kot
kmet. Poteza v partiji pa ne dovolj
njih izredno ugodna. Niso pa na-

zamenjavo loveca na b3 po Sa5.
9. ————— Lf8-c7
Do ostre igre vodi poteza 9. —
Lc5.
10. Lc1-e3
Najobčutljivejša je poteza 10. Sbd2
ali 10. De2, vendar poteza Le3, kate-
ro redko vidimo v mojstrskih par-
tijah, kakor bomo videli v nadaljnjem
poteku partije, ni slaba.
10. ————— Sc6-a5
V svoji knjigi dr. Euwe priporoča
10. ————— 0-0.
11. Sf3-d4 ————— 0-0
Na 11. ————— c5 sledi 12. Sc6 fe6.
13. Dg4. Po 11. ————— Sb3 sledi 12.
Sb3. Črni bi imel slabe točke na d4
in c5.
12. Sbl-d2 ————— Se4-d2.
13. Dd1-d2. ————— Sa5-c4
Slabo bi bilo 13. ————— c5, ker sle-
di 14. Se6: fe6: 15. Le2 Sc4 16. Dd3
g6 17. Lh6 Tf7 18. Dg3 z močnim
napadom.
14. Lb3-c4. ————— d5-c4.
15. f2-f4! —————
Bel: že prehaja v nevarni napad.
Grozi s f5 in f6 razbiti kmete pred
črnim kraljem.
15. ————— Le6-d5
16. Ta1-d1 ————— Ld5-c4
Lovec stemi na d3.
17. Dd2-f2 ————— Dd8-c8
Na Ld3 sledi 18. Sc6 De8 19. Se7-
De7: 20. Lc5 De6 21. Lf8: Lf1: 22.
Lg7: z dobijeno igro.
18. f4-f3 ————— f7-f6
Crni mora preprečiti 19. f5-f6.
19. Sd4-e6 ————— Tf8-f7
20. Se6-c5! ————— Le7-c5:
Izsiljeno.
21. e5-e6!! —————
Mladi igralec sijajno vodi napad.
Te vmesne poteze črni najbrže ni
mogel predvideti, sicer bi moral spre-
meniti svoj plan že v 16. potezi, ko
je nameraval z lovцем zavzeti čvr-
sto pozicijo na d3. Dr. Euwe je že
izgubljen. Ne preostaja mu drugega,
kot da igra
21. ————— Le5-e3:
22. e6-f7: + ————— Kg8-f7:
23. Df2-e3: ————— Le4-f5:
Druga faza igre je končana. Iz za-
pletov v središčnici je dobil beli
kvaliteto za dva kmeta; ima pa še
močan napad.
24. Tf1-e1 ————— Lf5-d3
25. De3-e7 + ————— Kf7-g8
26. Te1-e3 ————— De8-d8
27. Tf1-e1 ————— Ld3-g6
28. De7-c5 ————— Dd8-d6
29. Dc5-d6: ————— c7-d6:
30. Te3-e6? —————

še so prožne. Zato je hoja po
menjene samo stanovanjem ozi-
roma pisarnam, temveč pred-
vsem kemijskim laboratorijem-
bolnicam in raznim delavnicam.
Plošče Duracid imajo namreč to
odlično lastnost, da se popolno-
ma odporne proti učinku
koncentriranih anorganskih in
razredčenih organskih kislin.

Prav tako nimajo nanje nikak
učinek jedova tinktura, klorin,
srebrov nitrat, vodikov superok-
sid, alkoholi, olje, petrolej, ben-
cin, bencol, živalske maščobe in
voski, alkalije (natrijev lug) itd.
Duracid plošče so nezgorljive,
ne spreminjajo svoje prostornice;
ne vsrkavajo vlage ter toplotno
osamljajo. Ugodno je tudi to, da
je hoja na njih varna. Na
tla jih polagamo tako, da
jih priljepimo s posebnim lep-
ilom. Duracid plošče ni treba lo-
ščiti z voski. Dovolj je, da jih
z neko emulzijo močno polira-
mo.

UGANKE ZA BISTRE GLAVE

VODORAVNO: 1) domača žival,
otok v Kvarneru; 2) vrsta pesmi,
propad; 3) hranilna rastlina,
vzklík, del kolesa, izvor; 4) doba,
zoperstavljanje, kraj v Poljanski
dolini, znan po industriji čevljev;
5) ton, vrsta konja, moško ime;
6) slovenski pesnik, reka v Nem-
čiji; 7) plemenitaš, ujemanje ver-
zov, organ; 8) mesto v Romurjli,
vežba, pomožni glagol v množini;
9) suženj, osebni zaimsek množine,
vzklík začudenja, moško ime;
10) nepokoj, mesto v Istri; 11) kraj
nad Vipavo, avtobusno podjetje
Slovenije.

NAVPIČNO: A) kurir, okrepe-
valnica. B) reka v Sloveniji, sve-
topisemska oseba; C) španski sli-
kar, slovenski skladatelj iz Trsta.

D) svetopisemski prerok, pesek ob
vodí, sila. E) povratni zaimsek, plan-
et, ljubek. F) mineral, izvor. G)
enoča za merjenje rapetosti, egip-
čanski bog. H) rastlina, reguliran
hudournik pri Novi Gorici. I) ptič,
slovenski slikar, del kolesa. J) kre-
posten, vodna žival, samostanski
predstojnik. K) metal, vrsta plesa,
L) slovenski skladatelj, zločin. M)
mesto v južni Ameriki, reka v Ru-
siji.

REŠITVE

VODORAVNO: 2 virom, 5 som,
7 otmem, 0 podregati, 11 meter, 14
metal, 15 votel, 18 gobe, 19 Adam,
20 ta, 21 Ig, 22 rojak, 25 daleč, 28
aparát, 30 salamura, 32 vrt, 33 ali,
35 in, 36 osuva, 38 opica, 40 opor-
nik, 41 ona, 42 arnik, 43 sva, 45
kadar.

Čitajte in širite
LIUDSKI
TEDNIK

V tretji fazi igre v končnici beli
ni našel pravega nadaljevanja. Beli
mora stremiti za tem, da spravi oba
stolpa na 7. vrsto. Potem ne bi bilo
več težav, ker bi bili napadeni kmeti
a6, d6 in g7. N. pr. 30. Te7 d5 31.
Te16 Kf8 32. T b7 in Td6. Tako pa
se bo črni opomogel.

30. ————— d6-d5
31. Te6-d6 ————— Lg6-e4
32. Te1-a1?
Beli kralj mora takoj v igro. Po
32. Kf2 Kf7 33. g3 f5 (ne Ke7 zara-
di 34. Td5:) 34. Td7 + Kf6 35. Ke3
bi beli še vedno imel dobre izgleda
na zmago. Kralj na d4 bi bil močna
figura.

32. ————— Kg8-f7
33. Kg1-f2 ————— b5-b4!
Crni pričrni s protinapadom.
Namerava napraviti prostega kmeta.
34. Td6-b6 —————
Po cb4: sledi Tb8 35. a3 a5 z na-
padom na slabega b2 kmeta.
34. ————— b4-c3:
35. b2-c3: ————— d5-d4!
36. c3-d4: ————— c4-c3
37. Ta1-e1 ————— c3-c2
Tu sta se nasprotnika poborala.
Remis je najbrže preuranjen. Bela
pozicija je še vedno močnejša, ven-
dar je mladi igralec izgubil voljo do
nadaljevanja, ker ga je moral potek
končnice deprimirati. Skoda za lepo
partijo, katero bi Unzicker zaslužil,
da jo dobi.

USPELA KOLESARSKA TERMA ZA POKAL LISTA „TRIESTE SPORTI“ IN ZDVI

PRVA MESTA SO ODNESLI FRANCOZI

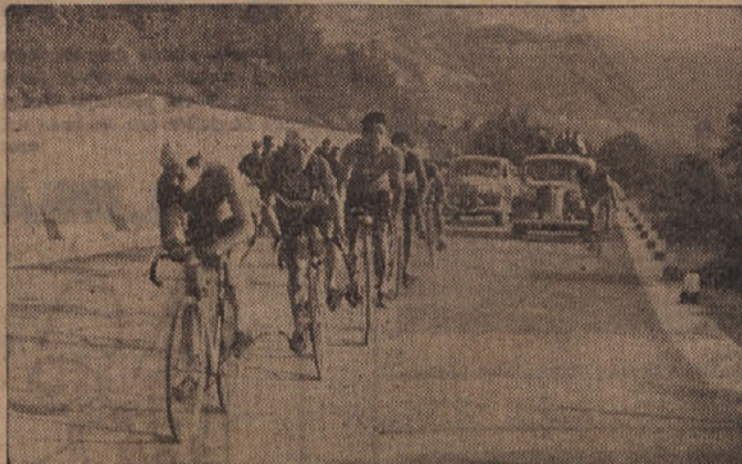
Letočni kolesarska dirka okrog Tržaškega ozemlja je končana. Bila je zelo zanimiva in pestra, saj je kolesarski šport v marsičem različen od drugih športov. Tu na velikih tekmah ni odločilna moč posameznika. Njegov uspeh je odvisen tudi od taktike, pomoči tovarišev njegove skupine. Saj je kolesarska dirka sama po sebi en sam velik račun. Če je kalkulacija dirkača pravilna; če je v njej pravilno ocenil svoje sile s silami nasprotnikov in pri tem tudi račun na samo progo, je večja verjetnost, da se bo kolesar boljše uveljavil.

Pa pričnimo s to dirko. Takoj po startu v Barkovljah se je pokazalo, da je imel skoro vsak od kolesarjev svoje kalkulacije. Videli smo, da so vsi računali na to, da bi čim prej pobegnili in si potem v manjši skupini ali pa celo sami utirali dolgo pot proti cilju. Prve poizkuse posameznikov so preprečile skupine. Pri Nabrežini se je ločil Avstrijec, Lausche. Zasedovalci so šli v manjši skupini takoj za njim in ga pustili za seboj. Do Opčin se je položaj prvih toliko razčistil, da smo videli Grazerja, Rinaldija, Javornika, Poredskega, Schneiderja, Bertaza, Bisettija in Coljo v vodstvu. V Dolini se Colja utrga od skupine, Rinaldi ga dohiti in kmalu tudi cela skupina. Prvi skupini so se pridružili še nekateri, katerim je uspelo ločiti se od druge skupine. Težka borba je bila na vzpetini do Grintovca. Prvi je prišel na cilj gorske etape Colja, takoj za njim pa Strajn in drugi.

Druga ostra borba se je razvila na vzpetini do Kaštele. Prvi je bil Avstrijec Schneider, nato Francoza Bisetti in Bertaz, tem so pa sledili Grazer, Javornik, Poredski, Rinaldi Lauscha in drugi.

V Bujah sta bila prva Francoza Bisetti in Bertaz, Javornik je prišel tretji, Avstrijec Schneider pa četrti. Nato je prišel v vodstvo Javornik, v Brtoniglu ga Schneider prehitil. Proti Umagu je Lausche imel prazno gumo, Javornik pa je padel, v vodstvu pa sta ostala Francoza. Tik pred Portorožem se je Bisetti odtrgal od Bertaza in Schneiderja. Ob koncu prve etape v Portorožu so prišli dirkači na cilj takole:

1) Bisetti Roger (Francija), v času 4.11'28" s povprečno hitrostjo 35,026 km na uro, 2) Schneider (Avstrija), 3) Bertaz (Francija), 4) Deutsch (Avstrija), 5) Fontanot. Sledijo še po vrstnem redu: Montanaro (Torino), Coretti

DVA PRIZORA Z NEDELJSKE KOLESARSKE DIRKE

(Trst), Lonžarič (Koper) Strajn (Jugoslavija), Bortel (Avstrija), Grazer (Jugoslavija), Cavana (Francija), Colja (Koper), Sellier (Koper), Zerial (Trst), Lauscha (Avstrija), Della Santa (Koper), Sclausero (Trst), Danieli (Koper), Grič (Koper), Perne (Jugoslavija), Rebula (Trst), Tutone (Atala).

V pričetku druge etape se je prebil v vodstvo Colja in kljub padcu prišel prvi na cilj za tretjo gorsko etapo nad Piranom. Sele pri Skofljah so ga dohiteli Francozi. Bertaz je bil prvi na četrti gorski etapi na Ključu in si je obdržal prvo mesto prav do cilja. Na cilj so prišli kolesarji v drugi etapi od Portoroža do Trsta v naslednjem vrstnem redu:

1) Bertaz (Francija), 2) Bisetti (Francija), 3) Fontanot (Trst), 4) Deulsch (Avstrija), 5) Strajn (Jugoslavija) in dalje Coretti, (Trst), Sclausero (Trst), Della Santa (Koper), Cavana (Fr.), itd.

Po obeh etapah pa je postal zmagovalce Bisetti (Francija), ki je pretekel 210 km v času 6.07'15", 2) Bertaz (Francija), 6.11'10", 3) Deutsch (Avstrija) 6.20'35" 4) Fontanot (Velo Club Trst) 6.20'36", 5) Strajn (Jugoslavija) 6.20'49", 6) Schneider (Avstrija) 6.21'25", 7) Coretti (Lonjer) 6.22'40", 8) Montanaro (Torino) 6.27'17", 9) Lonžarič (Koper) 6.27'20", 10) Cavana (Francija) 6.28'34", 11) Grazer (Jugoslavija) 6.29'18", 12) Sellier (Koper) 6.30'27", 13) Della Santa (Koper) 6.30'28", 14) Sclausero (Velo Club Trst) 6.30'47", 15) Bortel (Avstrija) 6.31'11", 16) Lauscha (Avstrija) 6.35'50", 17) Grič (Proleter) 6.39'34", 18) Perne (Jugoslavija) 6.41'43", 19) Rebula (Velo Club Trst) 7.00'13".

Po tem uspehu so nesli Francozi domov oba pokala, ki sta ga namnila najboljši skupini list „Trieste sporti“ in ZDVI.

ITALIJA-JUGOSLAVIJA 94:84 V LAHKI ATLETIKI

JUGOSLAVIJA BI LAHKO DOSEGLA DOSTI BOLJŠI REZULTAT

Na stekla železniškega voza so pričele padati redke kaplje dežja, ko smo s člani jugoslovanske lahkoatletске reprezentance in vodstvom - onstran Benetk sedeli v jedlinem vagonu pri večerji. Zavihala je zaskrbljenost: slabo vreme lahko popolnoma pokvari dvoboj. Toda v Milan smo prispeli že po dežju in sobota je bila že spet lepa, le nekoliko ohladilo se je.

Sporod se je pričel točno ob 16 s prihodom obeh reprezentanc na arenno. Glasovi jugoslovanske himne so se najbrž prvič razlegali preko stopnic milanske arene in lahen vetrič jih je odnašal še daleč preko obzidja. Občinstvo je s plaskanjem pozdravilo obojne tekmovalce, ki so kar kmalu nato pričeli s tekmovaljem. Pred vsakim nastopom so se pred tribuno postavili po štirje tekmovalci posamezne discipline, napovedovalec pri zvočniku jih je predstavil in vsak je stopil korak naprej, čim je bil imenovan. Občinstvo je vsakega posebej pozdravilo s plaskanjem, ki je bilo seveda še bolj intenzivno, kadar je šlo za tekmovalce, ki so bolj znani ali so pred kratkim dosegli odlične uspehe. To velja zlasti za Filiputa, odkar se je vrnil iz Bruslja kot evropski prvak na 400 m z zaprekami. Tudi po posameznih tekih so predstavitelji zmagovalca in ostale kot je to navada na velikih mednarodnih prireditvah.

Dvoboj se je pričel s tekmovaljem v troskoku, kjer ni bilo videti kdo ve kaj niti pri Italijanih niti pri Jugoslovanih. Mogoče je tekmovalce nekoliko oviral nasprotni veter. Vendar smo obžalovali, da za Jugoslavijo ni nastopil Zagorc, ki bi mogoče le ki se je tukaj prvič javno pokazal, bolj opravil kot ostata dva tekmovalca.

Ce se lahko reče, da Jugoslavija nima odličnih sprinterjev, velja pa to še posebno za tekmovalce v tekih čez zapreke na 110 in 400 m. Zato so seveda v obeh teh tekmah Italijani zasedli prvi dve mesti. Gotovo čaka tu jugoslovansko lahkoatletiko še težka naloga. Treba je imeti atlete, ki so sposobni teči 15 sekund in manj na 110 m; potem je možno računati v mednarodnih tekmah na uspeh. Podobno je na 400 m z zaprekami, kjer je bil Filiput s svojimi 53 sekundami še daleč od svojega rezultata v Bruslju in kjer je Missoni

s svojimi normalnimi 54 sek. pustil dokaj za seboj prvega Jugoslavana, ki je s 55,1 postavil celo letošnji najboljši jugoslovanski rezultat.

Nismo mislili, da bo Sarčeviću in Vujačiču odšlo prvo mesto v metu kopja in kroglice. Toda oba sta se poskušovala in zlasti Sarčević je skoraj popolnoma odpovedal, oziroma sploh ni mogel metati. Vse ostalo v teh dveh disciplinah ni bilo nič pomembnega, razen Mateuccijevega italijanskega rekorda v metu kopja. V mednarodnem merilu pa je ta rekord na skromni višini. Zanimivo je le, da je sicer ne več posebno mlad Mateucci metal zelo sigurno in lepo.

V tekih na 100, 200 in 400 m se je samo na 100 m posrečilo Peclju vrniti se na drugo mesto, v ostalih dveh tekih pa sta pripadli prve dve mesti Italijanom. Poudariti je treba, da gre tu za tekmovalce Siddija in Lecceseja, ki spadata že v višji mednarodni razred in sta postavila odlične rezultate, predvsem Leccese na 100 in 200 m ter Siddi na 400. Jugoslovnan Peclj je precej dober v finisu, a ima še slab start. Sabolovič, ki je v soboto težko tekel na 400 m, se je v nedeljo revanžiral v štafeti 4 x 400 m.

Medtem ko je skok v višino prinesel obe prvi mesti Jugoslovanom, pa sta pri skoku v daljino zasedla obe prvi mesti Italijana. Sploh je značilno, da so Jugoslovani povsod, kjer so zmagali, zasedli tudi drugo mesto, kar kaže na veliko izenačenost jugoslovanske ekipe.

Dasi so Italijanski rekordi na vseh dolgih progah boljši od jugoslovanskih, so vendar ti rekordi samo lep spomin - sedaj nima Italija niti enega dolgočprogaša. In lahko trdimo, da bi na teh progah zmagala Jugoslavija, tudi če ne bi bilo v Milanu ne Mihaliča in Stefanoviča, niti Ceraja in Othenheimerja in niti Segedin, Pavloviča in Djuraškoviča. Kajti med tem ko ima Jugoslavija atletov za te proge na izpiro, Italija nima koga postaviti za nasprotnika, in tako sta lahko Mihalič in Stefanovič na 10.000 m prispela na cilj za cel krog pred Italijanoma, ne da bi se niti posebno potrudila. Dosti drugače ni bilo tudi na obeh krajših progah, kjer so z lahko opravili svoj posel Segedin in Pavlovič ter Ceraj in Othenheimer.

Brez posebnih rezultatov sta v sko-

ku s palico zmagala Jugoslovana, med tem ko je dvojna zmaga pripadla v metu diska Consoliniju in Tosiju, ki med Evropski prav za prav nimata še nevarnega konkurenta. Pa tudi Italijanski prvak v metu kladiva Taddia se je z nedeljskim rekordnim metom 57,30 m odlično uvrstil med tekmovalce, ki jih je na svetu le majhno število. Njegova odlična forma in stil pa dajeta slutiti, da s tem rezultatom še ni izrekel zadnje besede.

Ce so Italijani skoraj z lahko zmagali v štafeti 4x100 m, kjer sta za Jugoslavijo nastopila dva 400-metraša, pa se je Italijanski tehnični komisar Oberweger bridko zmotil, ko je mislil, da sme podcenjevati jugoslovanske tekače v štafeti 4x400 m in ni hotel postaviti italijanske najboljšiše zasedbe. Smatral je, da sta Filiput in Siddi že utrujena in da bodo z Jugoslovani že tudi brez njih opravih. In zdelo se je, da se bo to tudi res zgodilo, da ni Sabolovič Paterlinja dohitel in ga celo pustil za seboj. Zmaga Jugoslovnanov v tej štafeti kot zaključni točki dvoboja je bila za nas zelo razveseljiva, čeprav ni mogla bistveno spremeniti končnega rezultata.

Dasi je končni rezultat dvoboja z renomirano Italijo za Jugoslavijo še vedno časten, bi bil vendar lahko boljši, ako bi bolj izpadle nekatere točke, ki bi prav za prav morale bolj izpasti; mislimo zlasti na kopje, kroglo, troskok, 800 m in deloma tudi na skok v daljino. Lahko se namreč zgodi, da bodo Italijani do prihodnjega srečanja z Jugoslavijo odkrili nove dolgočprogaše in tedaj bo stvar težja. Mogoče lahko govorimo o zamujenih prilikah za še lepšo afirmacijo jugoslovanske lahke atletike.

Gotovo pa je, da pomenijo taki nastopi za medsebojno zblizanje med dvema narodoma več, - kot je to poudaril pri sprejemu na milanski občini podžupan Milana - kakor pa morejo doseči zgolj normalni diplomatski odnosi. In na milanski areni se je videlo, da zna milanska športna publika ceniti športni uspeh, pa naj ga doseže domači atlet ali pa gost. In ko je jugoslovanska štafeta na 4x400 m v lepi borbi zmagala, so italijanski novinarji spontano častitali jugoslovanskim tovarišem, kakor je bil na areni Vujačič prvi, ki je objel in častil Mateucciju k njegovemu uspehu.

SPORED ODDAJ V TEDNU

od 22.9.50. do 21.9.50.
Poročila v slovensčini vsak dan ob 7.00 (ob nedeljah ob 7.30) 13.00, 19.30, in 23.05.

Poročila v hrvaščini vsak dan ob 6.45 (ob nedeljah ob 7.15) 12.45, 19.15 in 23.00.

Poročila v hrvaščini vsak dan ob 18.45.

Petek 22.9.50.
12.00 Lahek glasbeni spored. 13.15 Poje sopranistka Slavica Batistuta, 13.45 Ljudska univerza: atomska energija v službi človeštva (slov.) 14. Domači napravi, pojeta Miško in Božo, igra vaški seket, 18.00 Sportni pregled (ital.). 19.45 Sindikalna vprašanja (ital.). 20.00 Uganite kaj igramo (ital.). 20.30 slušna igra (ital.). 22.00 Nova Jugoslavija: ljudsko posojilo FLRJ (slov.). 22.10 Iz Mendelssohnovih orkestralnih del. 22.40 Virtuozna skladba

Sobota 23.9.50.
12.00 Opoldanski koncert. 13.15 Na harmoniko igra Kjuder, vres veseli napravi. 13.45 Gospodarski pregled (ital.). 14.00 Zabaval vas bo veseli kvintet. 18.00 Pionirska ura (ital.). 18.30 Skladbe za mladino. 19.45 Pesmi borbe in dela. 20.00 Hrvatski kulturni pregled (hrv.). 20.30 Pesmi jugoslovanskih narodov. 20.45 Politični pregled (slov.). 21.00 Veder sobotni večer (slov.). 22.00 Simfonične pesnitve.

Nedelja 24.9.50.
8.30 Kmetijska ura (slov.). 9.30 Kmetijska ura (ital.). 10.00 Folklorna glasba. 10.45 Oddaja za Bujščino (hrv.). 11.15 Iz Chopinovih in Lisztovih del. 11.45 Našim ženam: volitve v odbore ASIZZ; vzgojna vsebina mladinskega pesništva (slov.). 12.00 Glasba po željah (slov.). 13.15 Poje mladinski zbori. 13.30 Pionirska ura: ob pričetku šolskega leta (slov.). 14.00 Glasba po željah (ital.). 17.00 Oddaja za podeželje: pogovori v narečju; J. Jurčič: Domen; reportaža pred razstavo. 19.00 Kaj smo vam pripravili (ital.). 20.45 Politični pregled (ital.). 21.00 Iz opernega sveta. 22.00 Sportni pregled (ital.).

Ponedeljek 25.9.50.
12.00 Ruska orkestralna dela. 13.15 Vedre in resne skladbe velikih mojstrov. 14.00 Koncert violinista Alberta Dermelja in sopranistke Vande Gerlovič. 18.00 Iz znanstvenega sveta (ital.). 18.15 Arije iz svetovnih oper. 19.45 Veseli napravi iz domače zakladnice. 20.00 Johann Brahms: klavirski koncert v D-molu. 20.45 Iz tržaškega ozemlja: ob začetku šolskega leta (slov.). 21.00 Vesela ura (ital.). 22.00 Zivljenje jugoslovanskih narodov (hrv.). 22.15 Baletna glasba.

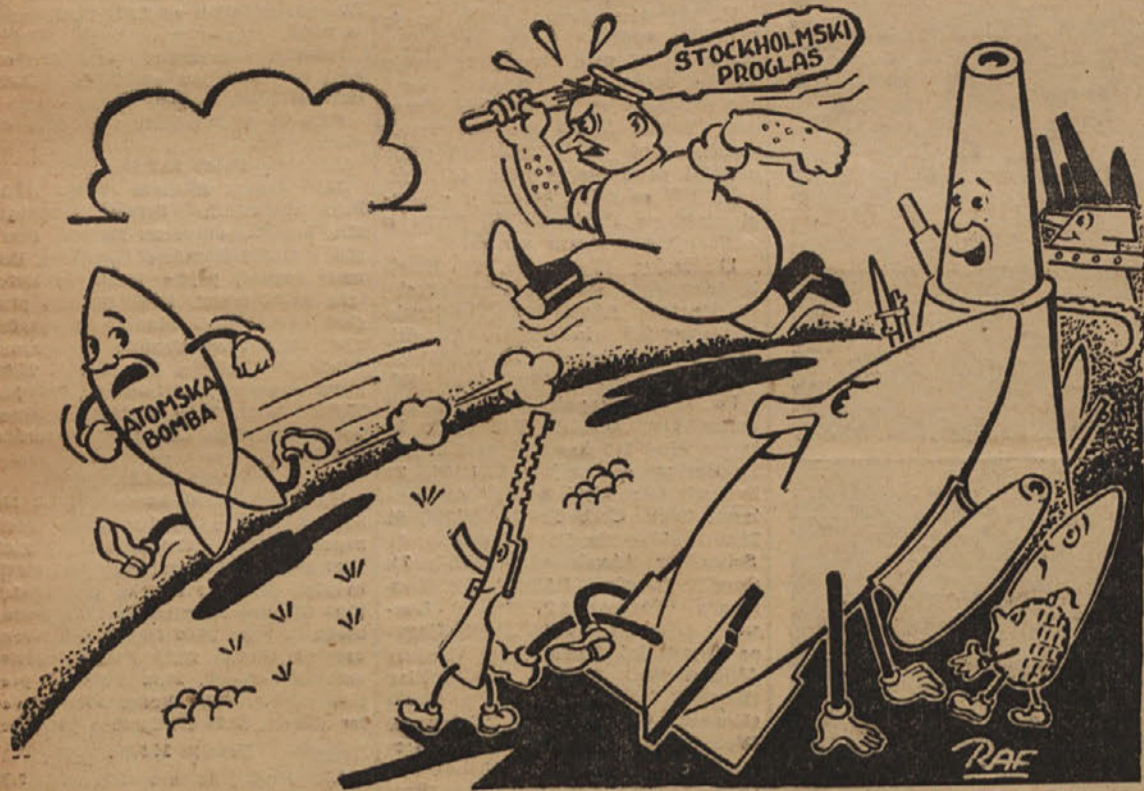
Torek 26.9.50.
12.00 Zabaven glasbeni spored. 12.30 Iz Beethovnih orkestralnih del. 13.45 Kulturni pregled (ital.). 14.00 Operne arije, pojeta Janez Lipušček in Milica Polajnarjeva. 18.00 Ljudska univerza (ital.). 18.15 Iz slovske komorne glabe. 19.45 Kulturni pregled: Dubrovniški festival (slov.). 20.00 Opera.

Sreda 27.9.50.
12.00 Mozart: violinski koncert v A-duru. 13.15 Koncert baritonista Andreja Struklja. 13.45 Gospodarski pregled (slov.). 14.00 Zabaval vas bo veseli kv. 18.00 Z našim ljudstvom (ital.). 18.15 Giovanni Polsiello: 6 plesov. 20.00 Iz slovskih oper. 20.30 Radijski obzornik (ital.). 21.00 Literarna oddaja: ob šestdeseti obletnici Franceta Bevka (slov.). 22.00 Zivljenje jugoslovanskih narodov (ital.). 22.15 Iz klasičnih orkestralnih del.

Četrtek 28.9.50.
12.00 Iz jugoslovanske sodobne glasbe. 12.30 Skladbe Gerschwina. 13.45 Našim ženam (ital.). 14.00 Blaž Arnič: simfonična dela; Matej Bravničar: Slovenska plesna burleska. 18.00 Ruski samospevi. 19.45 Glasba po željah (ital.). 20.30 Poje tržaški Komorni zbor pod vodstvom Ubaldia Vrabea. 21.00 Radijski obzornik (slov.). 21.15 B. Smetana: Iz moje domovine; Janček; Vlački plesi. 22.00 Izbrane strani (ital.).

LJUDSKI TEDNIK
Odgovorni urednik
KAVS FRANC
Tiska z dovoljenjem AIS-a
Tržaški tiskarski zavod
v Trstu, ulica Montecchi 6
Rokopisi se ne vračajo

KAJ PA TOPOVI, TANKI...

Na eni strani boj proti atomski bombi — na drugi strani boj s topovi, tanki, puškami... Takšna je borba kominformistov za mir.

POBOŽNE SANJE

Na zborovanju ezulov dne 15. septembra na dvorišču demokrščanske palače Vivante je govoril tudi ihteci župan Bartoli, ki se je bil pravkar vrnil iz Rima s svetoletnega romanja. Med drugim je ezulom dejal: »Bog je z nami. Cutim, da bo prišla ura, ko bodo naši sinovi zopet nesli trikotoro v zemljo naših očetov.«

LIMANICE

Pravijo, da je papež spregovoril goriskim romarjem tudi po slovensko. Toda trik je star in to pot ne bo imel uspeha. Naj papež raje opomni De Gasperi-ja, da so Slovenci tudi v Beneški Sloveniji.

"TERRITORIO APERTO"

Vidali je imel v nedeljo v Domu pri staniških delavcev konferenco, na kateri je govoril, kakako je treba rešiti Tržaško ozemlje. Zanteval je, da se to ozemlje proglasi za »odprto ozemlje«.

Vidali: »Le naprej, le vstopite moji dragi dolgo pričakovani operjeni desajlerčki! Nič strahu, vrata so na stežaj odprta!«

piše JUCI

Juca moja, kar na lepem nam je mrknilo poletje. In tako čez nekaj tednov bomo silili v zavetje, da se ognemu prepihu mrzle burje. Hladna jesen bo nemara razkrojila že dokaj razvito plesen ti glavah nekaterih mojstrov, ki iz dneva v dan čakajo slabo le o svojem bližnjem, ker pometati ne znajo pred domačim pragom. Takim je popolnoma vseeno, če obrnejo narobe, kar je mišljeno pošteno. Niti v sportu, Juca moja, niti tam ne znajo biti nepristranski. Vedno divji, bedasti in srboriti italijanski šovinisti zasmehujejo atlete tujih moštev, brez ozira na poraze in nešete neuspehe laških sportov zlasti v tem poslednjem letu. Toda kljub številnim »fiasco« so edini na tem svetu, ki vse vedo in vse znajo. Oni, vir vseh učenosti, druge hočejo učiti, akoravno kljub modrosti lastni vedno so propadli. Pač tako, kot se dogaja čisto strgani ciganki, ki o sreči drugim baje, a medtem okoli hodi sama lačna, golorita, ne da bi ji kdaj uspelo vsaj najestl se do sita. Ljuba Juca, draga znanka, ker že vse po svetu roma, nameravam drugi teden tudi sama nekam zdoma. V Zagreb grem na velesjem. Menda bi ne bilo slabo, če se tudi ti odpraviš, kajti potovanje s tabo

General Jakob Dober

V začetku septembra so bili romarji z Goriškega sprejeti v Rimu pri papežu. Listi so poročali, da je papež nagovoril Goričane v italijanščini in — v slovenščini. Vest je vsekakor zanimiva; kajti slovenski govori v Vatikanu menda niso na dnevnem redu. Res je sicer, da je Kristus ukazal, naj apostoli učijo »vse narode«, to je, naj govorijo v njihovem jeziku. Toda ravno v tistem času je spustil škof Santin v Koloseju svoje vzdihne po puljski areni in govoril o »fojbah«, a isti papež je imenoval Istro italijanskim esulom »terra tribolata« — iznučena dežela. Ta slovenščina v Vatikanu nas spominja na avstrijskega generala, ki je bil v prvi svetovni vojni splošno znan pod imenom »general Jakob Dober«. Njegova storija zasluži, da se jo zapiše. Slaven je bil v avstrijski vojski polk »Kranjskih Janezov«, t. j. polk št. 17, ki je imel svoje naborno okrožje na Kranjskem. Zaradi svoje priznane hrabrosti so bili kranjski Janezi na vseh bojiščih poslani na najkočljivejše točke in v najhujše boje. Ko se je leta 1917 začela fronta na Soči majati, so pošiljali kranjske Janeze od Tolmina do morja na različne točke, da so masili nastale vrzeli in seveda puščali kri. Tedaj se je nek nemški general spomnil, da bi bilo treba kranjske Janeze nekoliko pohvaliti; kajti nevarnost je bila, da jim to večno romanje vzdolž fronte ne postane preneumno. Bistri general je takoj spoznal, da se bo Janezom močno priku-

bi bilo naduse prijetno. V Zagrebu bo prav gotovo mnogo tujcev, da prečiča se, kako z obnovo ta država napreduje. Torej, Juca, ne odlašaj! Naglo se na pot odpravi in če kaj ne veš, povprašaj mene. Naglo se oglasi, ako se boš odločila, kajti zagrebško razstavo bi nerada zakasnila.

pil, če jih nagovoril v slovenskem jeziku. Toda kako to storiti? Izgovoriti nekaj besed v tujem jeziku ni tako lahka stvar; kakor pošiljati polke v ogenj. Generalu so svetovali, naj junaško stopi pred polk in reče vsaj ti dve besedi: »Jako dobro!« In da bo lahko to obdržal v spominu, mu je iznajdljivi pobočnik svetoval, naj misli na ime »Jakob« in pa na začetek krajevnega imena, ki je bilo tedaj splošno znano, in kjer so ravno tudi Janezi pošteno krvaveli, namreč »Doberdob«. Vse je šlo imenitno; bila je krašna parada in general je poklical iz vrst najhrabrejše Janeze, vsakemu stisnil roko in pri tem dejal: Jakob Dober! Kranjski Janezi so to hučomošno toimačili, da se je general s tem predstavil in povedal svoje ime. Ostalo mu je ime »General Jakob Dober«. To ime je postalo pregovor oziroma krilatice. Zdaj razumemo sprejem v Vatikanu, ki pomeni približno to-le: Dragi in preljubljeni Goričani! Pojte mirno domov v svojo sočno Goriško! Tam vam bodo sicer že zapirali šole, trdili bodo, da kdor je optiral, mora svojega otroka vpisati v italijansko šolo, odrekali vam bodo najenostavnejše državljanske pravice, zapirali vas bodo na podlagi sodb, ki jih je za časa fašizma izrekel zloglasni Tribunale speciale, skratka: slej ko prej boste državljanji druge in tretje vrste. Naj blagoslov vas spremlja, Jakob Dober!

Le počasi!

Kakor vse svetovno časopisje, je zadnjič tudi »LJUDSKI TEDNIK« prinesel kratko vest, da so v Angliji zgođovinarji dognali, da je odkril Portugalac Dualmo 5 let prej Ameriko, kot pa Kolumb. Burja kliče: Le počasi! Počakajmo, kaj bo k temu rekel Radio Moskva! Kako si sploh kdo upa, da si pripisuje kako prvenstvo, preden vpraša za dovoljenje v Moskvi?

Zopet prvenstvo

Moskovska radijska postaja je te dni poročala, da so na podlagi rokopisov iz 17. stoletja ugotovili naslednje dejstvo: Podze-

meljski vodovod, po katerem je Kremelj dobival vodo iz reke, so zgradili ruski gradbeniki med leti 1560 in 1613. Moskovski radio je zaključil: To delo je že zaradi tega tako slavno, kajti podobna dela so v drugih deželah gradili šele v 17. stoletju. Mi dodamo: To dejstvo kaže, da so na pr. slovenski kmetje hodili že pred 300 leti v Moskvo na gospodarski pouk. Kajti njihove prastare greznice in požemni odvodi za gnojnico so zvesto posnemanje slavnega vodovoda v Kremlju. A stari vodovodi, ki se razkazujejo po Italiji, Franciji in drugod kot delo Rimljanov, so prosta potvorba in so bili postavljeni pozneje, da privlačujejo turiste. Asirski in babilonski vodovodi so pa enostavna bajka, ki v nobenem rokopisu ni potrjena.

Daj - dam!

Vidali: Prav hvaležen sem ti, dragi Rudi, da si mi povedal lep pravljico o odredu 2000 jugoslovanskih vojakov, ki so hoteli 15. septembra 1947 korakati skozi Trst v cono B. Ne vem sicer, kaj bi bilo posebnega na tej stvari, ampak na vsak način je bila nova in zanimiva. Rudi Uršič: Ne ti, ampak jaz moram izraziti svojo zahvalo, dragi Vidali! S tem, da si moje ime javno izrekel, si me spet spravil nekoliko v promet. To je moja srčna potreba. Priporočam se ti za prihodnjic. Bajk meni ne manjka. Sanjam celo večsib, da me hočejo ugrabiti, ker sem tako silno važen. A noi! dragi Vidali,